

Bj

MA

Marchi
consi
lii Se
rio,
tum
nis &
rum

enim au
lia rebus
ambition
ri, inpei
re, provi
regni opes
olescere v
virum m

Ortarum
Felici

Viro Illustriss.

MAXIMILIANO BETHUNO,

Marchioni de ROSNY, ſacri conſiſtorii & interioris conſilii Senatori, Regis cubiculario, C. cataphractorum equitum præfecto, bellicis machinis & operibus præpoſito, viarum comiti, &c.

Æ C honorum pagina, ad quos te virtus & Fortuna certatim evexere, qualis eſſes aperuit. Deo enim auſpice, tranquillatis in Gallia rebus, invictiſſimus rex, cum ambitione & avaritia male res geri, in peius omnia collabefacta ruere, provincias tributis exhauriri, regni opes ſeneſcere, quorundam adoleſcere videret, magno iudicio, te virum maximi iudicii delegit, tibi

maximam fidem uni habuit, suos omnes sensus aperuit, totius regni commisit quæsturam, & gazæ regiæ custodem præfecit: rebus his ex sententia peractis, effecit tandem magna celeritate & industria, ex vectigalibus non solum ut esset pecunia, quæ Regis & comitatus impensis sufficeret, atq; conductitiis Helvetiorum copiis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset, quæ in ærario poneretur: de qua non solum à fundamētis eversa reficiuntur, sed admiranda magnæ molis opera consurgūt, quæ artifices adprime boni, adeo magnifice architectant, sic ut supra nihil posset addi. limitaneæ civitates, si loci natura muntissimæ non sint, arte tamen & opere redduntur invictæ, in easque coniecta solduriorum manu, regnum tutissima tutela protegitur, & ne exteri hostes ingruant, vel emergant improvisi, qui Regem adoriantur imparatum, officinis armorum restitutis, magna iudustria bellū apparas,

omnia telorum genera cudi, tundi, coqui, fabricensibus imperas, magnamque adhibes curam, & diligentiam in pace tuenda. Attamen quia non armis modo, sed animis nec tantum armatis, quantum bene animatis, regna firmiter stabilienda sunt, comparet enim in hoc libro, nullum esse imperium tutum, nisi benevolentia munitum, ut quo mentem dirigis, pervenias, id est, sic semper regnum stet, ne unquam labefactari possit, omnium animos, præcipue autem manu fortium, consilio, probitate, & eruditione præstantium, Regi concilies. quippe si his tibicinibus principatus fulciatur, nullo turbine non dicam disiici, sed ne moveri quidem poterit: cumque tuis honoribus, honores indies accedant, & quo maior potestas tibi mandatur, eo maiora conaris, & conata perficis, maximis honoribus maior es, si prosperitati, quæ Regem est consecuta, hunc cumulum adiicias, ut strenui litteratiq; florenti-

bus venditentur, exhausti leventur inopia. Deum immortalem! si id effeceris, videre videor bonos omnes acclamare,

Vivat BETHUNUS *labantis destina regni;*

votisque certantibus, universos, ter & amplius in cœlum ferre, VIVAT REX; *easdemque voces cœlum reddere,* VIVAT REX. *Hoc in omine desino, tuoque nomini, lubens, merito, do, dico, Nepotis librum, in quo vitam excellentium imperatorum, tanquam in speculum inspicias. Bene vale, vir inlustrissime. Montisferrandi Arvernor.* KAL. *Mart.* cIɔ.Iɔ. II.

DE HUIUS LIBRI AUCTORE.

HUNC librum Cor. Nepoti asserit ipsa præfatio, *Non dubito fore plerosque, Attice*, &c. & ex vita Catonis, illa, *Huius de vita & moribus, plura in eo libro prosecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, Rogatu T. Pomp. Attici*, &c. cuius quidem libri fragmentum, ex Cornelio Nepote laudare videtur Gellius l. XI. c. VIII. Præterea libros de viris inlustribus, veterum scriptis celebres, qui Nepoti tribuuntur, ab huius libri auctore confectos esse satis apparet ex fine Annibalis vitæ, *Sed nos tempus est huius libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferēdi sint, possit iudicari.* Tanta etiam suavitas est sermonis Latini, ut appareat in eo nativum quemdam leporem esse, non asci-

tum, & iam ævo Theodosii desitum, quo non parum inclinata erat Latiaris eloquentia. Æmilium autem Probum cuius nomine circumfertur hic liber, Theodosio regnante vixisse, & huiusce libri exscriptorem potius esse, quam auctorem, paret ex his versibus.

Vade, liber noster, fato meliore memento,
Cum leget hæc dominus, te sciat esse meum.
Ne timeas fulvo strictos diademate crineis,
Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem se regna tenere
Sed meminit, vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles: facilis tectura libelli.
Theodosio & doctis carmina nuda placent.

Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc, manus est genitricis, avique, meaque,
Felices, Domini quæ meruere manus.

Hic ergo ſuo auctori reddatur. quem ſibi Cornel. Nepos iuſto titulo vindicat, quemve coævo ſuo & familiari P. Attico dedit, cuius etiam rogatu, vitam M. Catonis ſeparatim ſcripſit, & illi ſuperſtes, elegantiſſimam eiuſdem vitæ conſuetudinem, elegantia pari proſecutus eſt. Præter Chronica, libros exemplorum, de viris inluſtribus, & de vita Catonis, librum ſe de hiſtoricis Græcis cōſcripſiſſe teſtatur in Dione, (ſic enim ex Mſs. bona fide ſupplevi) atque alterum edidit de Latinis hiſtoricis, ex quo excerpta eſſe fragmenta Corneliæ Graccho-

rum matris, Gifanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii historiam, quam à Corn. Nepote Latine redditam, Volaterranus & alii tradiderunt, elegantia styli potius ducti, quam certi ratione, dispar stylus est, & dissimilis genius, & si quid in me iudicii, Cor. Nepos illo interprete, ut annis, sic nitore sermonis, longe superior, quod collatis utriusque scriptis, facile potest iudicari. De hoc auctore ita mihi visum est, salvo tuo (erudite lector) iudicio.

DE CORNELIO NEPOTE

ELOGIA VETERUM.

Catullus Epig. I.

Cui dono lepidum, novum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi. namque tu solebas,
Meas esse aliquid putare nugas:
Iam tum cum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis.

Plinius lib.1.passim & l.3.c.17.

Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, & Boiis, & Senonibus deletum esse, eo die quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

Idem l. 3. c. 18.

Cornelius Nepos Padi accola.

Idem l. 9.c.29.& l.10.c.23.

Nepos Cornelius, qui Divi Augusti principatu obiit.

Plinius Iunior Severo, ep. 28 l. 4.

Herennius Severus vir doctissimus, magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis, & Titi Cassii.

Idem l. 5. ep. 3.

Inter quos (bonos) vel præcipue numerandus est Publius Vergilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius, Acciusque, &c.

Suetonius in Iulio. c. 55.

Et (Cicero) ad Cornelium Nepotem de eodem ita scripsit, &c.

Idem c. 77.

Non amplius ter bibere eum solitum super cænam, in castris

apud

apud Mutinam, Cor. Nepos tradit.

Solinus c. 2.

Cincio Romam duodecima Olympiade placet conditam, Pictori octava, Nepoti & Lutatio, opiniones Eratosthenis & Apollodori comprobantibus, Olympiadis septimæ anno secundo, Pomponio Attico, & Marco Tullio, Olympiadis sextæ anno tertio.

Plutarchus in Marcello.

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι, καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς, καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

Tertullianus in Apologetico. c. 10.

Saturnum itaque quantum literæ docent, neque Diodorus Græ-

Græcus, aut Thallus, neque Cassius Severus, aut Cornelius Nepos, neque ullus commentator eiuscemodi antiquitatum aliud, quā hominem, promulgaverunt.

Minutius Felix Octavio.

Scit hoc Nepos, & Cassius in historia, & Thallus, ac Diodorus hoc loquuntur.

Lactantius Firmianus l.1.c.13.

Qui vires eius in Italia gestas memoriæ tradiderunt, Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, & Cassius, & Varro.

Pomponius Mela l.3.c.5.

Sed præter Physicos, Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior autoritate, sic certior tradit.

Am. Marcellinus l.21. in fine.

Ut Tullius quoque docet, crudelitatis increpans Cæsarem,

in

in quadam ad Nepotem epistola, &c.

Eusebius in Chronico.

Cornelius Nepos scriptor clarus, historicusque habetur.

D. Hieronymus Dextro, de scriptorib. Ecclesiasticis.

Fecerunt quidem hoc idem apud Græcos, Hermippus Peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus doctus vir, & longe omnium doctissimus Aristoxenus musicus. Apud Latinos autem, Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cuius nos exemplum vis provocare Tranquillus. &c.

Ausonius Probo. ep.3.

Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, &c.

Idem Drepanio.ep.7.

Cui dono lepidum, novum libellum?
Veronensis ait Poëta quondam.
Inventoque dedit statim Nepoti.

Macrobius l. 2. c. 1.

Teſtis idem Cicero, qui in libro epiſtolarum ad Nepotem ſecundo, ſic ait, &c.

Priſcianus l. 8.

In *aggrederer*, & in *appetitur*. Cicero ad Cor. Nepotem. *Vide fragmenta inf.*

Elenchus Mſſ. & exemplarium, quibus in hoc auctore emendando uſi ſumus.

Mſ. optimæ notæ, ex bibliotheca mea.

Mſ. Bononiæ abſolutus AN. DO. M. CCCC. LVII. *ex bibliotheca Puteani V. C.*

Mſ. Schedæ Giſanii, ex eadem bibliotheca.

Vetus exemplar Venetiis impreſſum, AN. DO. M. CCCC. LXXIII. *ex eadem bibliotheca.*

Item aliud Venetiis impreſſum AN. DO. M. CCCC. XCIX. *ex bibliotheca mea.*

Longo-

Longolii exemplar, Coloniæ editum. ex bibliotheca Pap. Massoni, I.C.

Aldi exemplar, ex bibliotheca Fran. Pithœi, I. C.

Parisiensia, Lambini, & Germanica, ex Bibliotheca mea.

Pom. Attici vita Ms. ex bibliotheca mea, Gifanii, & P. Petavii, V. C.

Item Corneliæ fragmenta, ex hisdem Mss. exemplaribus.

GER. IOANNES VOSSIUS,

DE CORNELIO NEPOTE.

CORNELIUS NEPOS, & ante Cæſaris dictaturam, & eo dictatore, & poſtea vixit. Hieronymus in Chronico Euſebiano refert illum ad annum Auguſti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum divulgare ea cœpiſſe opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teſte Plinio lib. III. cap. XVIII: unde Catullo epigrammate primo Italus; Auſonio autem, epiſt. XXIV, Gallus vocatur. Nempe quia Italia Tranſpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quicquam ſe habere comperti, negat Elias Vinetus in Auſon. Idyll. VII. At Veronenſem fuiſſe, in Lean-

Leandri Alberti Italia lego: uti & in Coſmographia optimi atque amiciſſimi quondam viri, Pauli Merulæ. Imo, ex Veronenſium hiſtoricorũ ſyllabo (quem doctiſſimus ampliſſimuſque Alexander Becellus, Veronenſis Urbis Cancellarius, fecit, ac illuſtriſſimus comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum ſtudio nobiliſſimus, cum v. c l. Laurentio Pignorio, atque is mecum, communicavit) intelligo, natum fuiſſe Nepotem in Hoſtilia: qui Veronenſium vicus eſt, Tacito, Plinio, Caſſiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Eccleſiaſticæ Veronenſium iuriſdictioni ſubditus. Hiſtoricus hic Ciceronis amicus familiaris à Gellio vocatur lib. x v. cap. x x v i i i. Chronica ſcripſiſſe, teſtis eſt idem Gellius lib. x x v i i. cap. x x i. In his pro triplici tempore, ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Var-

rone, & aliis, libro de arte historica diximus) tres videtur scripsisse libros; ac singulis unius temporis narrationẽ esse complexus. Sane tres libros fecisse Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit: liquido testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii: *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haut aliud Saturnum, quam hominem, promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib. I. cap. XIII. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. XI. cap. VIII. & Servius in I. Æn. Eorum librum XV. & XVI. citat Charisius. Ex his

his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. Cęteris libris egiſſe de Romanis, hæc eius verba oſtendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus eſt huius libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores: quo facilius, collatis utrorumq; factis, qui viri præferendi ſint, poſſit iudicari.* Operis eius genuina inſcriptio paret ex ultimis hiſce præfationis verbis: *Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Præter Imperatores ſeorſim exaraſſe librum de regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ ſubdit: *Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videãtur, præter reges. Namq; eos attingere nolumus, quod omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ. neque tamen hi admodum ſunt multi.* Externi imperatores, quos habemus, Æmilii eſſe Probi, à

bi à multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & matris manu scriptas, Theodosio obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MSSis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abunde arguit pura & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Iustino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminondæ vita, ac in Pelopida inprimis, ubi brevitatem iustam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sane Tulliani esse ævi scriptorem,

rem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoſcitur; tum etiam, quod ad Pomponium Atticum (cuius idem rogatu de vita Catonis librum fecit) vitæ iſtæ ſcribantur: utcunque id in quarto Miſcellaneorum ſuorum neget Hieronymus Magius; qui ipſa Nepotis præfatione ſatis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere eſt, quæ opus hoc ſcriptum eſſe clamant, quo tempore Pompeius, & Cæſar, plus poterant, quam libera in Rep. expediret. Ea Lambinus loca congeſſit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris iſtis de viris illuſtribus ſolum perſecutus eſt excellentes imperatores: ſed etiam commentationibus claros. Quod argumentum ſignat B. Hieronymus, præfatione de ſcriptoribus Eccleſiaſticis: ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus

ſit de iis, qui ſcribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de Græcis auctoribus; tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum ſe feciſſe de illuſtribus hiſtoricis: in quo inter alia tractarit de Philiſto hiſtorico. De Latinis, argumento ſunt plurima. Nam de Terentio egiſſe, ex Suetonio ſcimus, in Terētii vita, Donato perperam tributa. Adhæc primum de vita Ciceronis librum Gellius citat lib. xv. cap. xxviii. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epiſt. ad Pammachium. Imo veriſimile eſt, inde eſſe, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exſtat, tum vitam Catonis, quam iſtis claudit verbis: *Huius de vita, & moribus, plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen relegamus:* Aperte indicat, eo nunc de

Cato-

Catone brevius se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, maioris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib. VII. cap. XVIII, & Charisius lib. I. Alia quoque eiusdem laudant veteres: sed non item quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola eius ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib. III. Instit. Divin. cap. XV. Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Iulio cap. LV. Ammianus Marcellinus initio libri XXVI, ac Priscianus lib. VIII. Imo & secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat lib. II. Saturn cap. I. Quod si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longe iis colligendis prio-

rum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. x v, cap. x x i x, censet, libellum de viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haut Plinii: atque, id veteribus codd. adstrui posse, asseverat. Etiam Iani hæc Parrhasii sententia fuit. Utrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re statuere quicquam ausus est. Imo aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo x x v i. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. v. de tradendis disciplinis, Nepotem ait de Græcis solum ducibus scripsisse: id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Io. Maria Catanæus, commenta-

rio in Plinii librum IV, epist. XXVIII, quæ ad Severum scripta est, etiam Daretem Phrygium à Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hic aqua hæret Vineto, notis in Auson. Idyll. VII. Negat esse, qui certi aliquid de tralatione hac ausit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce litteris iudicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum: nec dictionem eius Augustæam sapere ætatem; sed recentiorem multo. Nepotem autem Cæs. Augusti obiisse ævo, Plinius testatur, lib. IX, cap. XXXIX. Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato iam Christo superstitem fuisse: qui & Iacobum Gualterium, cum primũ tabulas ederet Chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eo usque ætatem prorogasse, nemo temere dixerit, qui tanti

cum in litteris nominis iam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.

FINIS.

Accesserunt huic editioni

GILBERTI LONGOLII
Commentaria & Notæ.

IOHANNIS SAVARONIS
Notæ.

CORNELII NEPOTIS
Fragmenta quædam.

CORNELIÆ GRACHORUM
MATRIS *nonnulla.*

GER. IOH. VOSSIUS *de Cornelii Nepotis vita ac scriptis.*

CORN.

CORN. NEPOTIS,
Vulgo
ÆMILII PROBI,
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM VITÆ.

ON dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturæ, leve, & non satis dignum summorum virorum personis iudicent, cum relatum legent, quis musicam docuerit Epaminondam, aut in eius virtutibus commemorari, saltasse eum commode, scienterque tibiis cantasse. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi, si didicerint, non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia maiorum institutis iudicari,

cari, non admirabuntur, nos in Graiorum virtutibus exponendis mores eorum secutos. Neque enim Cimoni fuit turpe, Atheniensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe cum cives eius eodẽ uterentur instituto. at id quidem nostris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adolescentulis quamplurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoni tam est nobilis vidua, quæ non ad scenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Græcia, victorem Olympiæ citari. in scenam vero prodire, & populo esse spectaculo, nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini. quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honestate remota, ponuntur. Contra ea pleraque nostris moribus sunt decora, quæ apud illos turpia putantur. quem enim Romanorum pudet uxorem ducere
in

in convivium? aut cuius mater familias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate versatur? quod multo fit aliter in Græcia. nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum, neque sedet, nisi in interiore parte ædium, quæ gynæconitis appellatur, quo nemo accedit, nisi propinqua cognatione coniunctus. Sed plura persequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. Quare ad propositum veniemus, & in hoc libro exponemus vitas excellentium Imperatorum.

MILTIADES.

MILTIADES Cimonis filius Atheniensis, cũ & antiquitate generis, & gloria maiorum, & sua modestia, unus omnium maxime floreret, eaque esset ætate, ut non iam solum de eo bene sperare, sed etiam confidere cives

possent sui, talem futurum, qualem cognitum iudicarunt, accidit, ut Athenienses Chersonesum colonos vellent mittere. Cuius generis cum magnus numerus esset, & multi eius demigrationis peterent societatem, ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulent Apollinem, quo potissimum duce uterentur. nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi Imperatorem sumerent. id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc oraculi responso Miltiades cum delecta manu classe Chersonesum profectus, cum accessisset Lemnum, & incolas eius insulæ sub potestatem redigere vellet Atheniensium, idque ut Lemnii sua sponte facerent, postulasset, illi irridentes responderunt, tum id se facturos, cum ille domo na-
vibus

vibus proficiſcens vento aquilone veniſſet Lemnum. hic enim ventus à ſeptentrionibus oriens adverſum tenet Athenis proficiſcentibus. Miltiades morandi tempus non habens, curſum direxit quo tendebat: pervenitque Cherſoneſum. Ibi brevi tempore barbarorum copiis diſiectis, tota regione, quam petierat, potitus, loca caſtellis idonea communivit: multitudinem, quam ſecum duxerat, in agris collocavit: crebriſque excurſionibus locupletavit. Neque minus in ea re prudentia, quam felicitate, adiutus eſt. nam cum virtute militum deviciſſet hoſtium exercitus, ſumma æquitate res conſtituit, atque ipſe ibidem manere decrevit. erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine. neque id magis imperio, quam iuſtitia, conſecutus neque eo ſecius Athenienſibus, à quibus erat profectus, officia

præſtabat. Quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret, qui miſerant, quam illorum, cum quibus erat profectus. Cherſoneſo tali modo conſtituta Lemnum revertitur, & ex pacto poſtulat, ut ſibi urbem tradant. illi enim dixerant, cum vento borea domo profectus eo perveniſſet, ſeſe dedituros: ſe autem domum Cherſoneſi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etſi præter opinionem res reciderat, tamen non dicto, ſed ſecunda fortuna adverſariorum capti, reſiſtere auſi non ſunt, atq; ex inſula demigrarunt. Pari felicitate cæteras inſulas, quæ Cyclades nominantur, ſub Athenienſium redegit poteſtatem. Eiſdem temporibus Perſarum rex Darius, ex Aſia in Europam exercitu traiecto, Scythis bellum inferre decrevit, pontem fecit in Iſtro flumine, qua copias traduceret.
eius

eius pontis (dum ipſe abeſſet) cu-
ſtodes reliquit principes, quos ſe-
cum ex Ionia & Æolide duxerat.
quibus ſingulis ipſarum urbium
perpetua dederat imperia. ſic
enim putavit, facillime ſe Græca
lingua loquenteis, qui Aſiam in-
colerent, ſub ſua retenturum po-
teſtate, ſi amicis ſuis oppida tu-
enda tradidiſſet, quibus ſe op-
preſſo nulla ſpes ſalutis relinque-
retur. In hoc fuit tum numero
Miltiades, cui illa cuſtodia crede-
retur. Hic, cum brevi afferrent
nuntii, male rem gerere Darium,
premique ab Scythis, Miltiades
hortatus eſt pontis cuſtodes, ne à
fortuna datam occaſionem libe-
randæ Græciæ dimitterent. nam
ſi cum his copiis, quas ſecum
tranſportaverat, interiſſet Da-
rius, non ſolum Europam fore
tutam, ſed etiam eos, qui Aſiam
incolerent Græci genere, liberos
à Perſarum futuros dominatio-
ne & periculo. Id facile effici

posse. ponte enim rescisso regem vel hostium ferro vel inopia paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent, Istiæus, ne res conficeretur, obstitit, dicens, non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, & multitudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio, quo exstincto ipsos potestate expulsos civibus suis pœnas daturos. itaque adeo se abhorrere à ceterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quam confirmari regnum Persarum. Huius cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis ad regis aureis consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. cuius ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, cum amicior omnium libertati, quam suæ fuerit dominationi. Darius autem, cum ex Europa in Asiam

rediſſet, hortantibus amicis, ut Græciam redigeret in ſuam poteſtatem, claſſem quingentarum navium comparavit, eique Datin præfecit, & Artaphernem, hiſque ducenta peditum millia, & decem equitum dedit, cauſam interſerens ſe hoſtem eſſe Athenienſibus, quod eorum auxilio Iones Sardis expugnaſſent, ſuaque præſidia interfeciſſent. Illi præfecti regii claſſe ad Eubœam appulſa celeriter Eretriam ceperunt, omneiſq; eius gentis civeis abreptos in Aſiam ad regem miſerunt. Inde ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abeſt ab oppido circiter millia paſſuum decem. Hoc tumultu Athenienſes tam propinquo tamque magno permoti, auxilium nuſquam niſi à Lacedæmoniis petiverunt, Philipidemque, curſorem eius generis, qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miſerunt,

ut nunciaret, quam celeri opus esset auxilio. Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præessent: in eis Miltiades, inter quos magna fuit contentio, utrũ mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus, acieq; contenderent. unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent. id si factum esset, & civibus animum accessurum, cum viderent, de eorũ virtute non desperari, & hosteis eadem re fore tardiores, si animadverterent, auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare. Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit præter Platæenseis. ea mille misit militum. itaque horum adventu decem millia armatorum completa sunt: quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. quo factum est, ut plus, quam collegæ, Miltiades valuerit. eius enim auctoritate impulsi Athenienses,
co-

copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt, deinde postero die, sub montis radicibus acie è regione instructa, nova arte, vi summa prælium commiserunt. namq; arbores multis locis erant raræ, hoc consilio, ut & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non locum æquum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum confligere cupiebat, eoque magis, quod prius, quam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit, prœliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decuplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut Persæ nõ castra, sed naveis peterent. Qua pugna nihil adhuc est nobilius. . nulla enim

umquam tam exigua manus tantas opes proſtravit. Cuius victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi ſit tributum, docere, quo facilius intelligi poſſit, eandem omnium civitatum eſſe naturam. Ut populi noſtri honores quondam fuerunt rari & tenues, ob eamque cauſam glorioſi, nunc autem effuſi atque obſoleti: ſic olim apud Athenienſeis fuiſſe reperimus. namq; huic Miltiadi, qui Athenas totamque Græciam liberavit, talis honos tributus eſt in porticu, quę Pœcile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem prætorum numero prima eius imago poneretur, iſque hortaretur milites, prœliumq; committeret. Idem ille populus, poſteaquam maius imperium eſt nactus, & largitione magiſtratuum corruptus eſt, trecentas ſtatuas Demetrio Phalereo decrevit. Poſt hoc prœlium claſſem ſeptuaginta na-

ta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quæ barbaros adiuverant, bello persequeretur. quo imperio plerasque ad officium redire coëgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum insulam opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias è navibus eduxit, urbem operibus clausit, omnique commeatu privavit, deinde vineis ac testudinibus constitutis propius muros accessit. Cum iam in eo esset, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, nocturno tempore incensus est: cuius flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum à classiariis regiis datum. quo factum est, ut Parii à deditione deterrerentur, & Miltiades, timens ne classis regia adventaret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus, atque

erat profectus, Athenas magna cum offenſione civium ſuorum rediret. Accuſatur ergo proditionis, quod, cum Parum expugnare poſſet; à rege corruptus infectis rebus à pugna diſceſſiſſet. Eo tempore æger erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipſe pro ſe dicere non poſſet, verba pro eo fecit frater eius Steſagoras. Cauſa cognita capitis abſolutus, pecunia multatus eſt, eaque lis quinquaginta talentis æſtimata eſt, quantus in claſſem ſumtus factus erat. Hanc pecuniam, quod ſolvere non poterat, in vincula publica coniectus eſt, ibique diem obiit ſupremum. Hic etſi crimine Pario eſt accuſatus, tamẽ alia fuit cauſa damnationis. namque Athenienſes propter Piſiſtrati tyrannidem, quæ paucis annis ante fuerat, omnium ſuorum civium potentiam extimeſcebant. Miltiades multum in

im-

imperiis magiſtratibuſque verſatus, non videbatur poſſe eſſe privatus, præſertim cum conſuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. nam Cherſoneſi omneis illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannuſque fuerat appellatus, ſed iuſtus. non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate, eamque poteſtatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea civitate, quæ libertate uſa eſt. Sed in Miltiade erat cum ſumma humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus reſpiciens, maluit eum innoxium plecti, quam ſe diutius eſſe in timore.

THEMISTOCLES.

THEMISTOCLES Neocli filius Atheniensis. Huius vitia ineuntis adoleſcentiæ magnis ſunt emendata virtutibus : adeo ut anteferatur huic nemo , pauci pares putentur. Sed ab initio eſt ordiendum. Pater eius Neocles, generoſus fuit. is uxorem Halicarnaſſium civem duxit. ex qua natus eſt Themiſtocles. Qui cum minus eſſet probatus parentibus , quod & liberius iuſto vivebat , & rem familiarem negligebat, à patre exheredatus eſt. Quæ contumelia non fregit eum , ſed erexit. Nam cum iudicaſſet, ſine ſumma induſtria non poſſe eam exſtingui, totum ſe dedidit reipublicæ , diligentius amicis, famæque ſerviens. Multum in iudiciis privatis verſabatur , ſæpe in concionem populi prodibat , nulla res maior ſine eo gerebatur, celeriterque , quæ opus erant , reperiebat.

riebat. Neque minus in rebus gerendis promptus, quam excogitandis, erat, quod & de *instantibus* (ut ait Thucydides) *verissime iudicabat, & de futuris callidissime coniiciebat*. Quo factum est ut brevi tempore illustraretur. Primus autem gradus fuit capessendæ reipublicæ bello Corcyræo: ad quod gerendum prætor à populo factus, non solum præsenti bello, sed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit civitatem. Nam cum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret, ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium ædificaretur. Quæ celeriter effecta, primum Corcyræos fregit, deinde maritimos prædones cõsectando mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienseis. Id quantæ saluti fuerit universæ Græcię, bello

cogni-

cognitum est Persico. Nam cum Xerxes & mari & terra bellum universæ inferret Europæ, cum tantis eam copiis invasit, quantas neque antea, neque postea habuit quisquam. huius enim classis, mille & ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum sequebantur: terrestres autem exercitus septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cuius de adventu cum fama in Græciam esset perlata, & maxime Athenienses peti dicerentur propter pugnam Marathoniam, miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut mœnibus ligneis se munirent. Id responsum quo valeret, cum intelligeret nemo, Themistocles persuasit, consilium esse Apollinis, ut in naveis se suaque conferrent, eum enim significari mu-
rum

rum ligneum. Tali consilio probato, addunt ad superiores totidem naveis triremeis: suaque omnia, quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem asportant: arcem sacerdotibus paucisque maioribus natu, ac sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt. Huius consilium plerisque civitatibus displicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ trecentarum navium, in qua ducentæ erant Atheniensiũ, primum apud Artemisium inter Eubœam continentemque terram cum classiariis regis conflixit. angustias enim Themistocles quærebat, ne multitudine

circumiretur. Hinc etsi pari prœlio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superasset, ancipiti premerentur periculo. Quo factum est, ut ab Artemisio discederent: & adversum Athenas apud Salamina classem suam constituerunt. At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus accessit Astu, idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit. Cuius fama perterriti classiarii, cum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos suas discederent, mœnibusque se defenderent, Themistocles unus restitit, & universos pares esse posse aiebat, dispersos testabatur perituros. Idque Eurybiadi regi Lacedæmoniorum, qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem cum minus, quam vellet, move-

moveret, noctu de servis suis quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis, adversarios eius in fuga esse: qui si discessissent, maiore cum labore, & longinquiore tempore, bellum confecturum, cum singulos consectari cogeretur: quos si statim aggrederetur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valebat, ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita barbarus, nihil doli subesse credens, postridie alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto mari conflixit, ut eius multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis consilio Themistoclis, quem armis Græciæ. Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hosteis. Interim ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles, verens, ne

bellare perseveraret, certiorem eum fecit id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur. idque ei persuasit. Itaque, qua sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam reversus est, seque à Themistocle non superatum, sed conservatum iudicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata est, Europæque succubuit Asia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio possit comparari tropæo. nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima post hominum memoriam classis est devicta. Magnus hoc bello Themistocles fuit, nec minor in pace. Cum enim Phalereo portu, neque magno, neque bono, Athenienses uterentur, huius consilio triplex Piræei portus constitutus est: isque mœnibus circumdatus, ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate supera-

peraret. Idemque muros Atheniensium restituit præcipuo periculo suo. namque Lacedæmonii, causam idoneam nacti propter barbarorum excursiones, qua re negarent oportere extra Peloponnesum ullam urbem haberi, ne essent loca munita, quæ hostes possiderent, Athenienseis ædificanteis prohibere sunt conati. Hoc longe alio spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omneis genteis erant consecuti, ut intelligerent Lacedæmonii de principatu sibi cum his certamen fore. quare eos quam infirmissimos esse volebant. Postquam autem audierunt muros strui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. His præsentibus desierunt, ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primo profe-

ctus est. reliqui legati ut tum exirent, cum satis altitudo muri exstructa videretur, præcepit: interim omnes servi atque liberi opus facerent, neq; ulli loco parcerent, sive sacer esset, sive profanus, sive privatus, sive publicus: & undiq; quod idoneum ae muniendum putarent, congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent. Themistocles autem, ut Lacædemonem venit, adire ad magistratus noluit, & dedit operam, ut quam longissime tempus duceretur, causam interponens se collegas exspectare. Cum Lacedæmonii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere, interim reliqui legati sunt consecuti. A quibus cum audisset non multum superesse munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum accessit, penes quos summum imperium erat: atque apud eos contendit falsa his esse delata,

ta,

ta. quare æquum esse, illos, bonos viros nobileisque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent. interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus, Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci: eisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse est ratus, ad magistratum senatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrime professus est, Athenienseis suo consilio, quod communi iure gentium facere possent, Deos publicos, suosque patrios ac penateis, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sæpsisse: neque eos, quod inutile esset Græciæ, fecisse: nam illorum urbem ut propugnaculum oppositum esse barbaris, apud quam iam bis classem regiam fecisse

naufragium. Lacedæmonios autem male & iniuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod universæ Græciæ utile esset. Quare si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent: aliter illos numquam in patriã essent recepturi. Tamen non effugit civium suorum invidiam. namque ob eundem timorem, quo damnatus eratMiltiades, testarum suffragiis è civitate eiectus, Argos habitatum concessit. Hic cum propter multas eius virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Persarum ad Græciam opprimendam fecisset. hoc crimine absens proditionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi cum eius principes civitatis anim-

animadvertiſſet timere, ne propter ſe bellum his Lacedæmonii & Athenienſes indicerent, ad Admetum Moloſſorum regem, cum quo ei hoſpitium fuerat, confugit. Huc cum veniſſet, & in præſentia rex abeſſet, quo maiore religione ſe receptum tueretur, filiam eius parvulam arripuit, & cum ea ſe in ſacrarium, quod ſumma colebatur cæremonia, coniecit. inde non prius egreſſus eſt, quam rex eum data dextra in fidem reciperet. quam præſtitit. nam cum ab Athenienſibus & Lacedæmoniis expoſceretur publice, ſupplicem non prodidit, monuitque, ut conſuleret ſibi. difficile enim eſſe, in tam propinquo loco tuto eum verſari. Itaque Pydnam eum deduci iuſſit, &, quod ſatis eſſet præſidii, dedit. Hac re audita hic in navē omnibus ignotus aſcendit: quæ cum tempeſtate maxima Naxum ferretur, ubi tum Athenienſium erat

exercitus, sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. hac necessitate coactus, domino navis, quis sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset. At ille clarissimi viri captus misericordia, diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris, neque quenquam ex ea exire passus est. Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam postea retulit. Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. sed ego potissimum Thucydidi credo, quod ætate proximus erat his, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & eiusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem venisse, atque his verbis epistolam misisse. *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in domum tuam intuli, cum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare, patriam-*

triamque meam defendere. Idem multa plura bona feci, postquam in tuto ipse, & ille in periculo esse cœpit. Nam cũ in Asiam reverti vellet, prœlio apud Salaminam facto, litteris eum certiorem feci, id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atq; ab hostibus circumiretur. quo nuntio ille periculo est liberatus. Nunc autem confugi ad te exagitatus à cuncta Græcia, tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicũ ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum loqui volo, annum mihi temporis des, eoq; transacto me ad te venire patiaris.
Huius rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum sibi concilari, veniam dedit. Ille omne illud tempus litteris, sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant,

rant, qui in Perside erant nati. Hic cum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum Græciam bello oppressurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque Magnesiæ sibi constituit. namque hanc urbem ei rex donaverat, his usus verbis, quæ ei panem præberet: ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant: Lampsacum, unde vinum sumeret: Myuntem, ex qua opsonium haberet. Huius ad nostram memoriam monumenta manserunt duo, sepulcrum prope oppidum, in quo est sepultus: statuæ in foro Magnesiæ. De cuius morte multis modis apud plerosque scriptum est: sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus: qui illum ait Magnesiæ morbo mortuum: neque negat fuisse famam, venenũ sua sponte sumsisse, cum

se, quæ regi de Gręcia opprimenda pollicitus esset, præstare posse desperaret. Idem ossa eius clam in Attica ab amicis esse sepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriæ prodidit.

ARISTIDES.

ARISTIDES Lysimachi filius Atheniensis, ęqualis fere fuit Themistocli. itaque cum eo de principatu contendit. namque obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est, quanto antistaret eloquentia innocentiæ. quamquam enim adeo excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quod quidem nos audierimus, cognomine *Iustus* sit appellatus, tamen à Themistocle collabefactus testula illa, exilio decem annorum multatus est. Qui quidem cum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non posse, cedensque

que animadverteret quendam ſcribentem, ut patria pelleretur, quæſiſſe ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Ariſtides commiſiſſet cur tanta pœna dignus duceretur. Cui ille reſpondit, ſe ignorare Ariſtidem, ſed ſibi non placere, quod cupide elaboraſſet ut præter cæteros iuſtus appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. nam poſtquam Xerxes in Græciam deſcendit, ſexto fere anno poſtquam erat expulſus, plebiſcito in patriam reſtitutus eſt. Interfuit autem pugnæ navali apud Salaminam, quæ facta eſt prius, quam pœna liberaretur. Idem prætor fuit Athenienſium apud Platæas in prœlio, quo Mardonius fuſus, barbarorumque exercitus eſt interfectus. Neque aliud eſt ullum huius in re militari illuſtre factum, quam huius imperii memoria. Iuſtitiæ vero, & æquitatis, & innocentiæ multa. Inprimis, quod

quod eius æquitate factum est, cum in communi classe esset Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi à Lacedæmoniis transferretur ad Athenienseis. namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii, tum autem & intemperantia Pausaniæ, & iustitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent, & adversus barbaros hos duces deligerent sibi, quo facilius repellerent, si forte bellum renovare conarentur. Ad classeis ædificandas, exercitusque comparandos, quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est qui constitueret. eiusque arbitrio quadringenta & sexaginta talento quotannis Delum sunt collata. id enim commune ærarium esse voluerunt. Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas trans-

translata est. Hic qua fuerit abstinentia, nullum est certius indicium, quam quod, cum tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate decessit, ut qui efferretur, vix reliquerit. Quo factum est, ut filiæ eius publice alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur. Decessit autem fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus.

PAUSANIAS.

PAUSANIAS Lacedæmonius, magnus homo, sed varius in omni genere vitæ fuit. nam ut virtutibus eluxit: sic vitiis est obrutus. Huius illustrissimum est prœlium apud Platæas. namque illo duce Mardonius satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Persarum, & manu fortis, & consilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, & viginti milli-

millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus est: eoque ipse dux cecidit prœlio. Qua victoria elatus plurima miscere cœpit, & maiora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, quod cum ex præda tripodem aureum Delphis posuisset, epigrammate scripto, in quo erat hæc sententia, *suo ductu barbaros apud Platæas esse deletos, eiusque victoriæ ergo Apollini donum dedisse:* hos versus Lacedæmonii exsculpserunt; neque aliud scripserunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Persæ erant victi. Post id prœlium, eundem Pausaniam cum classe communi Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex his regionibus barbarorum præsidia depelleret. Pari felicitate in ea re usus elatius se gerere cœpit, maioresque appetere res. Nam cum Byzantio expugnato cepisset complureis Persarum nobileis, atque

in his, nonnullos regis propinquos, hos clam Xerxi remisit, simulans ex vinculis publicis effugisse; & cum his Gongylum Eretriensem, qui litteras regi redderet, in quibus hæc fuisse scripta Thucydides memoriæ prodidit. *Pausanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit, seque tecum affinitate coniungi cupit. quare, si tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Id si feceris, & Spartam, & ceteram Græciam sub tuam potestatem se adiuvante redacturum pollicetur. Horum igitur quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.* Rex tot hominum salute tam sibi necessariorum magnopere gavisus, confestim cum epistola Artabazum ad Pausaniam mittit. In qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei à se repulsam laturum.

Huius

Huius Pauſanias voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus, in ſuſpicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto domum revocatus, accuſatus capitis, abſolvitur: multatur tamen pecunia: quam ob cauſam ad claſſem remiſſus non eſt. At ille poſt non multo, ſua ſponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, ſed dementi ratione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios ſolum, ſed etiam cultum, veſtitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veſte Medica: ſatellites Medi & Ægyptii ſequebantur: epulabatur more Perſarum luxurioſius, quam, qui aderant, perpeti poſſent: aditum petentibus conveniendi non dabat: ſuperbe reſpondebat, & crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat: Golonas, qui locus in agro Troade eſt, ſe contulerat, ibi conſilia cum patriæ, tum ſibi inimica capiebat. Id poſtquam Lacedæmo-

nii resciverunt, legatos ad eum cum scytala miserunt: in qua more illorum erat scriptum, nisi domum reverteretur, se capitis eum damnaturos. Hoc nuntio motus, sperans se etiam pecunia & potentia instans periculum posse depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab Ephoris in vincula publica coniectus est. licet enim legibus eorum cuivis Ephoro hoc facere regi. hinc tamen se expedivit: neque eo magis carebat suspicione. nã opinio manebat, eum cum rege habere societatem. Est genus quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorũ colit, servorumque munere fungitur. hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali, tamque claro viro suspicionibus oportere iudicari: sed

ſed exſpectandum, dum ſe ipſa res aperiret. Interim Argilius quidam, adoleſcentulus, quem puerum Pauſanias amore Venereo dilexerat, cum epiſtolam ab eo ad Artabazum accepiſſet, eique in ſuſpicionem veniſſet, aliquid in ea de ſe eſſe ſcriptum, quod nemo eorum rediiſſet, qui ſuper tali cauſa eodem miſſi erant: vincula epiſtolæ laxavit, ſignoque detracto cognovit, ſi pertuliſſet, ſibi eſſe pereundum. Erant in eadem epiſtola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pauſaniamq; convenerant. Has ille litteras Ephoris tradidit. Non eſt prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco. nam ne huius quidem indicio impulſi ſunt, ut Pauſaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt, quam ſe ipſe indicaſſet. Itaque huic indici quid fieri vellent, præceperunt, Fanum Neptuni eſt Tænari.

quod violari nefas putant Græci. Eo ille index confugit: in ara consedit. hanc iuxta locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. huc ex Ephoris quidam descenderunt. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit: quem cum supplicem dei videret in ara sedentem, quærit, causæ quid sit tam repentini consilii. huic ille, quid ex litteris comperisset, aperit. tanto magis Pausanias perturbatus orare cœpit, ne enunciaret, nec se, meritum de illo optime, proderet: quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitũ rebus sublevasset, magno esse ei præmio futurum. His rebus Ephori cognitis, satius putaverunt in urbe eum comprehendi. quo cum essent profecti, & Pausanias placato Argilio (ut putabat) Lacedæmonem reverteretur, in itinere, cum iam in eo
esset,

eſſet, ut comprehenderetur, è vultu cuiuſdam Ephori, qui eum admonere cupiebat, inſidias ſibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui ſequebantur, in ædem Minervæ quæ Chalciœcus vocatur, confugit. Hinc ne exire poſſet, ſtatim Ephori valvas eius ædis obſtruxerunt, tectumque ſunt demoliti, quo facilius ſub divo interiret. Dicitur eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſſe, eamque iam magno natu, poſtquam de ſcelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attuliſſe. Sic Pauſanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cum ſemianimis de templo elatus eſſet, confeſtim animam efflavit. Cuius mortui corpus cum eodem non nulli dicerent inferri oportere, quo hi, qui ad ſupplicium eſſent dati, diſplicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt, in quo

erat mortuus. Inde posterius Dei Delphici responso erutus atque in eo loco sepultus, ubi vitam finierat.

CIMON.

CIMON Miltiadis filius Atheniensis, duro admodum initio usus est adolescentiæ. nam cum pater eius litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur, neque legibus Atheniensibus emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater multatus erat, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem germanam suam, nomine Elpinicen, non magis amore, quam patrio more, ductus. nam Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere. Huius coniugii cupidus Callias quidam, non tam generosus, quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis

tallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam ſibi uxorem daret. id ſi impetraſſet, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. Is cum talem conditionem aſpernaretur, Elpinice negavit ſe paſſuram Miltiadis progeniem in vinclis publicis interire: quoniam prohibere poſſet, ſe Calliæ nupturam, ſi ea, quæ polliceretur, præſtitiſſet. Tali modo cuſtodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim ſatis eloquentiæ, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris civilis, tum rei militaris, quod cum patre à puero in exercitu fuerat verſatus. Itaque hic & populum urbanum in ſua tenuit poteſtate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit: oppidum Amphipolim conſtituit, eoque decem millia Athenienſium in coloniam miſit.

Idem iterum apud Mycalen Cypriorum & Phœnicum ducentarum navium classem devictam cepit. eodemque die pari fortuna in terra usus est. namque hostium navibus captis, statim ex classe copias suas eduxit, barbarorumque uno concursu maximam vim postravit. Qua victoria magna præda potitus cum domum reverteretur, quod iam nonnullæ insulæ, propter acerbitatem imperii defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius se gesserat, vacuefecit: sessores veteres urbe insulaque eiecit: agros civibus divisit: Thasios opulentia fretos, suo adventu fregit. His è manubiis Athenarũ arx, qua ad meridiem vergit, est ornata. Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus,
cete-

ceterique Atheniensium principes. nam testarum suffragiis, quod illi ostracismum vocant, decem annorum exilio multatus est. Cuius facti celerius Athenienseis, quam ipsum, pœnituit. nam cum ille forti animo invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent, confestim notæ eius virtutis desiderium consecutum est. Itaque post annum quintum, quo expulsus erat, in patriam revocatus est. Ille quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans, eos, & civeis suos, inter se una voluntate consentire, quam armis contendere, Lacedæmonem sua sponte est profectus, pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post neque ita multo in Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, cum eius maiorem partem insulæ devicisset, in morbum implicitus in

oppido Citio eſt mortuus. Hunc Athenienſes non ſolum in bello, ſed in pace diu deſideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, cum compluribus locis prædia hortoſque haberet, ut numquam eis cuſtodem impoſuerit fructus ſervandi gratia, ne quis impediretur, quo minus eius rebus, quibus vellet, frueretur. Semper eum pediſequi cum nummis ſunt ſecuti, ut, ſiquis opis eius indigeret, haberet, quod ſtatim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe, cum aliquem offenſum fortuna videret minus bene veſtitum, ſuum amiculum dedit. Quotidie ſic cœna ei coquebatur, ut, quos non vocatos vidiſſet in foro, omneis devocaret: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris defuit, multos locupletavit: complureis pauperes mortuos, qui, unde efferrentur, non reliquiſ-

quiſſent, ſuo ſumptu extulit. Sic ſe gerendo minime eſt mirandum, ſi & vita eius fuit ſecura, & mors acerba.

LYSANDER.

LYSANDER Lacedæmonius magnam reliquit ſui famam, magis felicitate, quam virtute, partam. Athenienſeis enim in Peloponeſios ſexto & viceſimo anno bellum gerenteis confeciſſe appatet. Id qua ratione conſecutus ſit, latet. non enim virtute ſui exercitus, ſed immodeſtia factum eſt adverſariorum: qui quod dicto audientes imperatoribus ſuis non erant, diſpalati in agris, relictis navibus, in hoſtium venerunt poteſtatem: quo facto Athenienſes ſe Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lyſander elatus, cum antea ſemper factioſus, audaxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, ut eius opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii

nii pervenerint. Nam cum hanc causam Lacedæmonii dictitassent sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent, postquam apud Ægos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est, quam ut omneis civitates in sua teneret potestate, cum id se Lacedæmoniorum causa facere simularet. namque undique qui Atheniensium rebus studuissent, eiectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus summum imperium, potestatemque omnium rerum committeret. horum in numerum nemo admittebatur, nisi qui aut eius hospitio contineretur, aut se illius fore proprium fide confirmarat. Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta, ipsius nutu omnia gerebantur: cuius de crudelitate ac perfidia satis est unam rem exempli gratia proferre, ne

de

de eodem plura enumerando, fatigemus lectores. Victor ex Asia cum reverteretur, Thasumque divertisset, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienseis, proinde acsi iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, eam pervertere concupivit. vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem, futurum, ut Thasii dilaberentur, consulerentq; rebus suis.

Desideratur hic exemplum Lysandri crudelitatis & perfidiæ in Thasios.

Itaque decemviralem suam potestatem sui ab illo constitutam sustulerũt. Quo dolore incensus, iniit consilia, reges Lacedæmoniorum tollere. sed sentiebat id se sine ope deorum facere non posse, quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant. Primum Delphos corrumpere est conatus. Cum id non potuisset, Dodonam adortus est. Hinc quo-

quoque repulsus dixit, se vota suscepisse, quæ Iovi Ammoni solveret, existimans se Afros facilius corrupturum. Hac spe cum profectus esset in Africam, multum eum antistites Iovis fefellerunt. nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmona miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, iudicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, occisus est à Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret iudicatum, oratio indicio fuit, quæ post mortem in domo eius reperta est. in qua suadet Lacedæmoniis, ut regia potestate dissoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: sed ita scripta, ut deorum videretur congruere sententiæ, quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. hanc ei scripsisse

Cleon Halicarnaſſeus dicitur. Atque hoc loco non eſt prætereundum factum Pharnabazi ſatrapis regii. nam cum Lyſander præfectus claſſis in bello multa crudeliter, avareque feciſſet, deque his rebus ſuſpicaretur ad civeis ſuos eſſe perlatum, petiit à Pharnabazo, ut ad Ephoros ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, ſociosque tractaſſet, de eaque re accurate ſcriberet, magnam enim eius auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur. librum gravem multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum effert laudibus. quem cum legiſſet, probaſſetque, dum obſignatur, alterum pari magnitudine, ut diſcerni non poſſet, ſignatum ſubiecit: in quo accuratiſſime eius avaritiam, perfidiamque accuſaret. Hinc Lyſander domum cum rediſſet, poſtquam de ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum,

tum, quæ voluerat, dixerat, testimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, cum Ephori cognoscerent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

ALCIBIADES.

ALCIBIADES Cliniæ filius, Atheniensis. In hoc natura, quid efficere possit, videtur experta. Cõstat enim inter omneis, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius vel in vitiis, vel in virtutibus. Nam in amplissima civitate, summo genere, omnium ætatis suæ multo formosissimus, ad omneis res aptus, consiliique plenus. Namque imperator fuit summus mari & terra, disertus, ut in primis dicendo valeret: & tanta erat commendatio oris, atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. Idem cum tempus posceret,

ſceret, laborioſus, patiens, libera-
lis, ſplendidus non minus in vita,
quam victu: affabilis, blandus,
temporibus callidiſſime inſer-
viens. Idem ſimul ac ſe remiſe-
rat, nec cauſa ſuberat, quare ani-
mi laborem perferret, luxurio-
ſus, diſſolutus, libidinoſus, in-
temperans reperiebatur, ut
omnes admirarentur, in uno ho-
mine tantam ineſſe diſſimilitudi-
nem, tamque diverſam naturam.
Educatus eſt in domo Periclis,
(privignus enim eius fuiſſe dici-
tur) eruditus à Socrate. ſocerum
habuit Hipponicum, omnium
Græcorum divitiſſimum, ut, ſi
ipſe fingere vellet, neque plura
bona reminiſci, neque maiora
poſſet conſequi, quam vel fortu-
na, vel natura tribuerat. Ineunte
adoleſcentia amatus eſt à multis,
more Græcorum. in eis à Socrate,
de quo mentionem facit Plato in
Sympoſio. namque cum induxit
commemorantem ſe pernoctaſſe

cum Socrate, neque aliter ab eo ſurrexiſſe, ac filius à parente debuerit. Poſtea, quam robuſtior eſt factus, non minus multos amavit. in quorum amore, quoad licitum eſt, odioſa multa delicate iocoſeque fecit: quæ referremus, niſi maiora potioraque haberemus. Bello Peloponeſiaco huius conſilio atque auctoritate Athenienſes bellum Syracuſanis indixerunt. ad quod gerendum ipſe dux delectus eſt. duo præterea collegæ dati, Nicias & Lamachus. Id cum appararetur, prius, quam claſſis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, deiicerentur, præter unum, qui ante ianuam Andocidis erat, Andocidiſque Hermes vocatus eſt. hoc cum appareret non ſine magna multorum conſenſione eſſe factum, quod non ad privatam, ſed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor eſt iniectus,

ctus, ne qua repentina vis in civitate existeret, quæ populi libertatem opprimeret. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod & potentior & maior, quam privatus, existimabatur. multos enim liberalitate devinxerat, plureis etiam opera forensi suos reddiderat. quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem, quod & obesse plurimum & prodesse poterat. Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur: quod nefas erat more Atheniensium: idque non ad religionem, sed ad coniurationem pertinere existimabatur. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens,

neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, ut, si quid de se agi vellent, potius de præsenti quęstio haberetur, quam absens invidiæ crimine accusaretur. Inimici vero eius quiescendum in præsenti, quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus exspectandum decreverunt, quo exisset, ut sic absentem aggrederentur. Itaque fecerunt. nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re cum ei nuntius à magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad caussam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ, non parere noluit, & in triremem, quæ ad eum deportandum erat missa, ascendit, ac Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia, crudelitateque erga nobileis, utilissimum

lissimū ratus impendentem evitare tempestatem, clam se à custodibus subduxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Postquam autē se capitis damnatum bonis publicatis audivit, &, id quod usu venerat, Eumolpidas & Cerycas à populo coactos ut se devoverent, eiusque devotionis, quo testatior esset memoria, exemplum, in pila lapidea incisum, esse positum in publico; Lacedæmonē demigravit. Ibi, ut ipse prædicare consueverat, non adversus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod iidem hostes essent civitati. Nam cum intelligerent, se plurimum prodesse reipublicæ, ex ea eiecisse, plusque iræ suæ, quam utilitati communi paruisse: Itaque huius consilio Lacedæmonii cum Persarum rege amicitiam fecerunt: deinde Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito in obsidione Athenas

tenuerunt. Eiusdem opera Ioniam à societate averterunt Athenienſium. quo facto, multo ſuperiores bello eſſe cœperunt. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi ſunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam cum acerrimi viri præſtantem prudentiam in omnibus rebus cognoſcerent, pertimuerunt ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipſis deſciſceret, & cum ſuis in gratiam rediret. Itaque tempus eius interficiendi quærere inſtituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. erat enim ea ſagacitate, ut decipi non poſſet, præſertim, cum animum attendiſſet ad cavendum. Itaque ad Tiſſaphernem præfectum regis Darii ſe contulit: cuius cum in intimam amicitiam perveniſſet, & Athenienſium, male geſtis in Sicilia rebus, opes ſeneſcere, contra Lacedæmoniorum creſcere videret: initio cum Piſandro prætore,
qui

qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. Ab hoc destitutus, primum per Thrasybulum, Lycei filium, ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum: post suffragante Theramene plebiscito restituitur, parique absens imperio præficitur simul cum Thrasybulo & Theramene. Horum in imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent: victi enim erant quinque prœliis terrestribus, tribus navalibus: in quibus ducentas naveis triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbeis Græcas, quæ in

ora sitæ sunt Asiæ: quarum expugnaverant complureis, in his Byzantium. neque minus multas consilio ad amicitiam adiunxerant, quod in captos clementia fuerant usi. Inde præda onusti locupletato exercitu maximis rebus gestis Athenas venerunt. His cum obviam universa civitas in Pyræeum descendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut ad eius triremem vulgus conflueret, proinde ac si solus advenisset; sic enim populo erat persuasum, & adversas superiores, & præsenteis secundas res accidisse eius opera. Itaque & Siciliæ amissum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quod talem virum ex civitate expulissent. Neque id sine causa arbitrari videbantur. nam postquam exercitui præesse cœperat, neque terra, neque mari hostes pares esse potuerant. Hic ut navi egressus est, quamquam The-

Theramenes & Thraſybulus eiſdem rebus præfuerant, ſimulque venerant in Piræeum, tamen illum unum omnes proſequebantur, &, id quod numquam antea uſu venerat, niſi Olympiæ victoribus, coronis aureis, æneiſque vulgo donabatur. Ille lacrymans talẽ benevolentiam civium ſuorum accipiebat, reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. Poſtquam Aſtu venit, concione advocata ſic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin eius caſum lacrymarit, inimicumque his ſe oſtenderit, quorum opera patria pulſus fuerat: proinde ac ſi alius populus, non ille ipſe qui tum flebat, eum ſacrilegii damnaſſet. Reſtituta ergo huic ſunt publice bona: iidemque illi Eumolpidæ ac Ceryces rurſus reſacrare ſunt coacti, qui eum devoverant: pilæque illæ, in quibus devotio fuerat ſcripta, in mare præcipitatæ. Hæc Alcibiadi lætitia minus

fuit

fuit diuturna. nam cum ei essent omnes honores decreti, totaque respublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, & ipse postulasset, ut duo sibi collegæ darentur Thrasybulus & Adimantus, neque id negatum esset: classe in Asiam profectus, quod apud Cymen minus ex sententia rem gesserat, in invidiam recidit. nihil enim eum non efficere posse ducebant. ex quo fiebat, ut omnia minus prospere gesta eius culpæ tribuerent, cum eum aut negligenter, aut malitiose fecisse loquerentur, sicut accidit. nam corruptum à rege, capere Cymen noluisse arguebant. Itaque huic maxime putamus malo fuisse nimiam opinionem ingenii atque virtutis. timebatur enim non minus, quam diligebatur, ne secunda fortuna, magnisque opibus elatus, tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est, ut absenti magistra-

giſtratum abrogarent, & alium in eius locum ſubſtituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit, & ſe Perinthum contulit, ibique tria caſtella communivit, Bornos, Byziam, Themeonticos: manuque collecta, primus Græciæ in Thraciam introiit, glorioſius exſtimans barbarorum præda locupletari, quam Graiorum. Qua ex re creverat eius fama cum opibus, magnamque amicitiam ſibi cum quibuſdam regibus Thraciæ pepererat. Neque tamen à caritate patriæ potuit recedere. nam cum apud Ægos flumen Philocles prætor Athenienſium claſſem conſtituiſſet ſuam: neque longe abeſſet Lyſander prætor Lacedæmoniorum: qui in eo erat occupatus, ut bellum quam diutiſſime duceret, quod ipſis pecunia à rege ſuppeditabatur: contra Athenienſibus exhauſtis, præter arma & naveis nihil erat ſuper: Alcibiades ad

Atheniensium venit exercitum; ibique præsente vulgo agere cœpit, si vellent, se coacturum Lysandrum aut dimicare, aut pacem petere: Lacedæmonios eo nolle confligere classe, quod pedestribus copiis plus, quam navibus, valerent: sibi autem esse facile Seuthen regem Thracum deducere, ut eos terra depelleret: quo facto necessario aut classe conflicturos, aut bellum compositurос. Id etsi vere dictum Philocles animadvertebat, tamen postulata facere noluit, quod sentibat, se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum, &, siquid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore: contra ea, si quid adversi accidisset, se unum eius delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, *quoniam*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, iuxta hosteis castra habeas nautica. periculum est enim, ne immodestia militum*

tum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus. Neque ea res illum fefellit. nam Lysander cum per speculatores comperisset, vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse, naveisque pæne inanis relictas, tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bellum delevit. At Alcibiades victis Atheniensibus non satis tuta eadem loca sibi arbitrans, penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suā fortunam occuli posse. falso. nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt. qui ea, quæ apportavit abstulerunt: ipsū capere non potuerunt. Ille cernens, nullum locum sibi tutum in Græcia, propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Asiam transiit. quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut cum nemo in amicitia ante-

antecederet. namque ei Grunium dederat in Phrygia castrum, ex quo quinquaginta talenta vectigalis habebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis servire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. sed videbat id sine rege Persarum non posse fieri. ideoque eum amicum sibi cupiebat adiungi. neque dubitabat facile consecuturum, si modo eius conveniendi habuisset potestatem. nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare Lacedæmoniis adiuvantibus sciebat. id si ei aperuisset, magnam se ab eo initurum gratiam videbat. Hoc cum moliretur, peteretque à Pharnabazo, ut ad regem mitteretur, eodem tempore Critias, ceterique tyranni Atheniensium, certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum certiorem facerent, nisi Alcibiadem sustu-

ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum, quas ipſe Athenis conſtituiſſet. quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. His Lacon rebus commotus, ſtatuit accuratius ſibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, ſocietatem, quæ regi cum Lacedæmoniis eſſet, ſtare non poſſe, fœderaque irrita futura, niſi Alcibiadem vivum aut mortuum tradidiſſet. Non tulit hoc ſatrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui, maluit. Itaque miſit Syſamithren & Bageum ad Alcibiadem interficiendum, cum ille eſſet in Phrygia; iterque ad regem compararet. Miſſi, clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium, ut eum interficiant. Illi cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa domum ſtramineam, in qua quieſcebat, eamque ſuccenderunt, ut incendio conficerent,

quem manu ſuperari poſſe diffidebant. Ille autem ſonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat ſubductus, familiaris ſui ſubalare telum eripuit. namque erat cum eo quidem ex Arcadia hoſpes, qui numquam diſcedere voluerat. hunc ſequi ſe iubet, & id, quod in præſentia veſtimentorum fuit, arripuit. his in ignem eiectis flammæ vim tranſiit. Quē ut barbari incendium effugiſſe eminus viderunt, telis miſſis interfecerunt, caputque eius ad Pharnabazum retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere conſueverat, muliebri ſua veſte contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit ſupremum. Hunc infamatum à pleriſque tres graviſſimi hiſtorici ſummis laudibus extulerunt: Thucydides, qui eiuſdem ætatis fuit:

Theopompus, qui fuit post aliquanto natus: & Timæus: qui quidem duo maledicentissimi, nescio quo modo, in illo uno laudando consenserunt. nam ea, quæ supra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, cum Athenis splendidissima civitate natus esset, omneis Athenienseis splendore ac dignitate vitæ superasse: postquam inde expulsus Thebas venerit adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore, corporisque viribus, posset æquiparare: omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inserviunt. eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa virtus in patientia ponebatur, sic duritiæ se dedisse, ut parsimonia victus atque cultus omneis Lacedæmonios vinceret: fuisse apud Thracas, homines vinolentos, rebusque Veneris deditos: hos quoque in his rebus antecessisse: ve-

nisse ad Persas, apud quos summa laus esset fortiter venari, luxuriose vivere: horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maxime admirarentur. quibus rebus effecisse, ut apud quoscunque esset, poneretur princeps, habereturque carissimus. Sed satis de hoc: reliquos ordiamur.

THRASYBULUS.

THRASYBULUS Lyci filius Atheniensis. Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam. illi sine dubio neminem præfero fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore. nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare: huic contigit, ut à triginta oppressam tyrannis ex servitute in libertatem vindicaret. Sed nescio quo modo, cum eum nemo anteiret his virtutibus,

bus, multi nobilitate præcurrerunt. Primum Peloponesio bello multa hic sine Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc: quæ ille universa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna, quod in prœlii concursu abit res consilio ad vireis, vimque pugnantium. Itaque iure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, seque hic plus valuisse, quam ducis prudentiam, vere potest prædicare. Quare illud magnificentissimum factum, proprium est Thrasybuli. nam cum triginta tyranni præpositi à Lacedæmoniis, servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos civeis, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patria expulissent, partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent: non solum princeps, sed & solus initio bellum

his indixit. Hic enim cum Phylen confugiſſet, quod eſt caſtellum in Attica munitiſſimum, non plus habuit ſecum, quam triginta de ſuis. Hoc initium fuit ſalutis Atticorum, hoc robur libertatis clariſſimæ civitatis. Neque vero hic contemptus eſt primo à tyrannis, ſed eius ſolitudo. quæ quidem res & illis contemnentibus, perniciei, & huic deſpecto, ſaluti fuit. hæc enim illos ad perſequendum ſegneis, hos autem, tempore ad comparandum dato, fecit robuſtiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis eſſe debet, NIHIL IN BELLO OPORTERE CONTEMNI, nec ſine cauſa dici, MATREM TIMIDI FLERE NON SOLERE. Neque tamen pro opinione Thraſybuli auctæ ſunt opes. nam iam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. Hinc in Piræeum tranſiit.

iit, Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti, ab eaque turpiter repulsi, protinus in urbem, armis impedimentisque amissis, refugerunt. Usus est Thrasybulus non minus prudentia, quam fortitudine. nam cedenteis violari vetuit. civeis enim civibus parcere æquum censebat, neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit, neminem iacentem veste spoliavit. nil attigit, nisi arma, quorum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In secundo prœlio cecidit Critias, dux tyrannorum, cum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret. Hoc deiecto Pausanias venit Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum, & eos, qui urbem tenebant, fecit pacem his conditionibus, ne qui, præter triginta tyrannos, & decem, qui postea

prætores creati, ſuperioris more crudelitatis erant uſi, afficerentur exulio, neve cuiuſquam bona publicarentur: reipublicæ procuratio populo redderetur. Præclarum hoc quoque Thraſybuli, quod reconciliata pace, cum plurimum in civitate poſſet, legem tulit, ne quis anteactarum rerum accuſaretur, neve multaretur: eamque illi legem oblivionis appellarunt. neque vero hanc tantum ferendam curavit, ſed etiam, ut valeret, effecit. nam cum quidam ex iis, qui ſimul cum eo in exulio fuerunt, cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat, publice prohibuit: & id quod pollicitus erat, præſtitit. Huic pro tantis meritis honoris ergo corona à populo data eſt, facta è duabus virgulis oleaginis: quæ, quod amor civium, non vis, expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnæque fuit gloriæ. Bene ergo Pitta-

Pittacus ille, qui ſeptem ſapientum numero eſt habitus, cum ei Mityleni multa millia iugerum agri muneri darent, *Nolite* (rogo) *inquit, mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiſcant. quare ex iſtis nolo amplius, quam centum iugera. quæ & meam animi æquitatẽ, & veſtram voluntatem indicẽt. nam parva munera, diutina: locupletia, non propria eſſe conſueverunt.* Illa igitur corona contentus Thraſibulus, neque amplius requiſivit, neque quemquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit. Hic ſequenti tempore cum prætor claſſem ad Ciliciam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris eius agerentur vigiliæ, à barbaris ex oppido, noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt.

CONON.

CONON Athenienſis Peloponneſio bello acceſſit ad rempu-

 blicam,

blicam, in eoque eius opera magni fuit. nam & prætor pedeſtribus exercitibus præfuit, & præfectus claſſis res magnas mari geſſit. Quas ob cauſas præcipuus ei honos habitus eſt. namque omnibus unus inſulis præfuit. in qua poteſtate Pharas cepit coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponneſio bello prætor, cum apud Aegos flumen copiæ Athenienſium à Lyſandro ſunt devictæ. Sed tum abfuit, eoque peius res adminiſtrata eſt. nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus dubium, ſi affuiſſet, illam Athenienſeis calamitatem accepturos non fuiſſe. Rebus autem afflictis cum patriam obſideri audiſſet, non quæſivit ubi ipſe tuto viveret, ſed unde præſidio poſſet eſſe civibus ſuis. Itaque contulit ſe ad Pharnabazum ſatrapen Ioniæ & Lydiæ, eundem-

que generum regis & propinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multisque effecit periculis. Nam cum Lacedæmonii Atheniensibus devictis in societate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agesilaumque bellatum misissent in Asiam, maxime impulsi à Tissapherne, qui ex intimis regis ab amicitia eius defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat societatem: hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator. Re quidē vera exercitui præfuit Conon, eiusq; omnia arbitrio gesta sunt. Hic militum ducem summum Agesilaum impedivit, sæpeque eius consiliis obstitit. Neque vero non fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui postea quam domum à suis civibus revocatus est, quod Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellū indixerant,

Conon

Conon nihilo ſecius apud præfectos regis verſabatur, iiſque omnibus magno erat uſui. Defecerat à rege Tiſſaphernes. neque id tam Artaxerxi, quam ceteris, erat apertum. multis enim magniſque meritis apud regem, etiam cum in officio non maneret, valebat. neque admirandum, ſi non facile ad credendum inducebatur, reminiſcens, eius ſe opera Cyrum fratrem ſuperaſſe. Huius accuſandi gratia Conon à Pharnabazo ad regem miſſus, poſtquam venit, primum ex more Perſarum ad chiliarchum, qui ſecundum gradum imperii tenebat, Tithrauſtem acceſſit, ſeque oſtendit cum rege colloqui velle. nemo enim ſine hoc admittitur. huic ille inquit, nulla mora eſt. ſed tu delibera utrum colloqui malis, an per litteras edere, quæ cogitas. neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris, venerari te regem, quod προσκυνεῖν illi vocant,

cant. hoc ſi tibi grave eſt, per me nihilo ſecius editis mandatis conficies quod ſtudes. Tum Conon, mihi vero, inquit, non eſt grave quemvis honorem habere regi; ſed vereor, ne civitati meæ ſit opprobrio, ſi, cum ex ea ſim profectus quæ ceteris gentibus imperare conſueverit, potius barbarorum, quam illius, more fungar. Itaque quæ volebat, huic ſcripta tradidit. Quibus cognitis rex tantum auctoritate eius motus eſt, ut Tiſſaphernem hoſtem iudicarit, & Lacedæmonios bello perſequi iuſſerit, & ei permiſerit, quem vellet, eligere ad diſpenſandam pecuniam. Id arbitrium Conon negavit ſui eſſe conſilii, ſed ipſius, qui optime ſuos noſſe deberet: ſed ſe ſuadere, Pharnabazo id negotii daret. Hinc magnis muneribus donatus ad mare eſt miſſus, ut Cypriis, & Phœnicibus, cæteriſque civitatibus maritimis

timis naveis longas imperaret, classemque, qua proxima æstate mare tueri posset, dato adiutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nuntiatum, non sine cura rem administrarunt, quod maius bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. nam ducem fortem, & prudentem, regis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant: quem neque consilio, neque copiis superare possent. Hac mente magnam contrahunt classem, proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno prœlio fugat, multas naveis capit, complureis deprimit. Qua victoria non solum Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, quæ sub Lacedæmoniorũ fuerat imperio, liberata est. Conõ cum parte navium in patriam venit, muros dirutos à Lysandro utrosq;, & Piræei, & Athenarum, refi-

reficiendos curat: pecuniæque L. talenta, quæ à Pharnabazo acceperat, civibus suis donat. Accidit huic quod ceteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna. nam classe Peloponnesiorum devicta, cum ultum se iniurias patriæ putaret, plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potius patriæ opes augeri, quam regis, maluit. nam cum magnam auctoritatem sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, non solum inter barbaros, sed etiam inter omneis Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, ut Ioniam & Aeoliam restitueret Atheniensibus. Id cum minus diligenter esset celatum, Tiribasus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans ad regem se mittere eum velle. Magna festinatione

tione huius nuntio parens cum venisset, in vincula coniectus est: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, ibique periisse scriptum reliquerunt. Contra ea Dinon historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus, effugisse scripsit. illud addubitat, utrum Tirabazo sciente, an imprudente sit factum.

DION.

DION Hippatini filius, Syracusanus, nobili genere natus, utraq; implicatus tyrrannide Dionysiorum. namque ille superior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio, ex qua duos filios Hipparinum & Nysæum procreavit, totidemque filias, Sophrosynem, & Areten. quarum priorem Dionysio filio eidem, cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram Aretē Dioni. Dion autem præter nobilem pro-

propinquitatem, generoſamque maiorum famam, multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad arteis optimas: magnam corporis dignitatem, quæ non minimum commendat: magnas præterea divitias à patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionyſio priori, neque minus propter mores, quam affinitatem. namque etſi Dionyſii crudeliras ei diſplicebat, tamen ſalvum eſſe propter neceſſitudinem magis etiam ſuorum cauſa ſtudebat. Aderat in magnis rebus: eiuſque conſilio multum movebatur tyrannus, niſi qua in re maior ipſius cupiditas interceſſerat. Legationes vero omnes, quæ eſſent illuſtriores, per Dionem adminiſtrabantur: quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter adminiſtrando, crudeliſſimum nomen tyranni ſua humanitate leniebat. Hunc à Dionyſio miſ-

ſum Karthaginienſes ſuſpexerunt, ut neminem umquam Græca lingua loquentem magis ſint admirati. Neque vero hæc Dionyſium fugiebant. nam quãto eſſet ſibi ornamento ſentiebat. quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum ſecus diligeret, ac filium. Qui quidem, cum Platonem Tarentum veniſſe fama in Siciliam eſſet perlata, adoleſcenti negare non potuit, quin eum arceſſeret, cum Dion eius audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnaque eum ambitione Syracuſas perduxit. quem Dion adeo admiratus eſt, atque adamavit, ut ſe totum ei traderet. neque vero minus Plato delectatus eſt Dione. Itaque cum à Dionyſio Tyranno crudeliter violatus eſſet, quippe quem venundari iuſſiſſet, tamen eodem rediit, eiuſdem Dionis precibus adductus. Interim

rim in morbum incidit Dionysius: quo cum graviter conflictaretur, quæsivit à medicis Dion, quemadmodum se haberet. simulque ab his petiit, si forte maiori esset in periculo, ut sibi faterentur. nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod sororis suæ filios ex illo natos partem regni putabat debere habere. Id medici non tacuerunt, & ad Dionysium filium sermonem retulerunt. quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas, patri soporem medicos dare coëgit. Hoc æger sumpto, somno sopitus, diem obiit supremum. Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis, eaque multis rebus aucta est: sed tamen primis temporibus aliquandiu simulata inter eos amicitia mansit. cumque Dion non desineret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis

arcesseret, & eius consiliis uteretur. ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei gessit. eodemque Philistum historicum Syracusas reduxit, hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita, qui de historicis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut persuaserit, tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracusanis. à qua voluntate Philisti consilio deterritus, aliquanto crudelior esse cœpit. Qui quidem cum à Dione se superari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens, ne si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur, ostendens, se id utriusque facere causa, ne, cum inter se timerent, alteruter alterum præoccuparet.

paret. Id cum factum multi indignarentur, magnæque esset invidiæ tyranno, Dionysius omnia, quæ moveri poterant, Dionis in naveis imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suæ salutis fecisse causa. Postea vero quam audivit, eum in Peloponneso manum comparare, sibique bellum facere conari: Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit: filiumque eius educari iussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. nam puero prius, quam pubes esset, scorta adducebantur: vino, epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. Is usque eo vitæ statum commutatum ferre non potuit, ut, postquam in patriam rediit pater (namque appositi erant custodes, qui eum à pristino victu deducerent) se è superiore parte ædium deiecerit, atque ita inter-

ierit. Sed illuc revertor. Postquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum: omni ratione bellum comparare cœperunt. sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum putabatur. quam ob causam pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus non tam suis copiis, quam odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centumque peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facile perculit, ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracusas introierit. Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tutum, nisi benevolentia muni-

munitum. Eo tempore aberat Dionyſius, & in Italia claſſem operiebatur, adverſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum. quæ res eum fefellit. nam Dion iis ipſis, qui ſub adverſarii fuerant poteſtate, regios ſpiritus repreſſit, totiuſque eius partis Siciliæ potitus eſt, quæ ſub Dionyſii poteſtate fuerat: parique modo urbis Syracuſarum, præter arcem & Inſulam adiunctam oppido. eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet, Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, Syracuſas Apollocrates, cui maximam fidem uni habebat Dionyſius. Has tam proſperas, tamque inopinatas res conſecuta eſt ſubita commutatio: quod fortuna ſua mobilitate, quem paullo ante extulerat, demergere eſt adorta: primum in filio, de quo commemoravi

ſupra, ſuam vim exercuit. nam cum uxorem reduxiſſet, quæ alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem à perdita luxuria, accepit graviſſimum parens vulnus morte filii: deinde orta diſſenſione inter eum, & Heraclidem: qui Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. neque enim minus valebat apud optimateis: quorum conſenſu præerat claſſi, cum Dion exercitum pedeſtrem teneret. Non tulit animo æquo Dion, & verſum illum Homeri retulit ex ſecunda rhapſodia; in quo hæc ſententia eſt, *Non poſſe bene geri rempublibam multorum imperiis.* quod dictum magna invidia conſecuta eſt. namque aperuiſſe videbatur, ſe omnia in ſua poteſtate eſſe velle. hanc ille non lenire obſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit, Heraclidemque, cum Syracuſas veniſſet, interficiendum curavit. Quod factum

factum omnibus maximum timorem iniecit. nemo enim illo interfecto se tutum putabat. Ille autem adversario remoto licentius eorum bona, quos sciebat adversus sensisse, militibus dispertivit. quibus divisis, cum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cœpit: neque quo manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum possessiones. id eiusmodi erat, ut, cum milites reconciliasset, amitteret optimateis. quarum rerum cura frangebatur, & insuetus male audiendi non æquo animo ferebat, de se ab iis male existimari, quorum paullo ante in cælum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offensa in eum militum voluntate liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum dictitabat. Hæc ille intuens, cum, quemadmodum sedaret, nesciret, & quorsum evaderet, timeret: Callicrates quidam, civis

Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponnneso in Siciliam venerat, homo & callidus, & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait, eum in magno periculo esse, propter offensionẽ populi, & odium militum, quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum, quem invenisset idoneum. facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici eius diffidenti suos sensus aperturi forent. Tali consilio probato, excipit has parteis ipse Callicrates: & se armat imprudentia Dionis: ad eum interficiendum socios conquirit, adversatios eius convenit, coniurationem confirmat. Res, multis consciis, quæ gereretur, elata refertur ad Aristomachen, sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ conveniunt, cuius de periculo time-

timebant. At ille negat, à Callicrate fieri ſibi inſidias, ſed illa, quæ agerentur, fieri præcepto ſuo. Mulieres nihilo ſecius Callicratem in ædem Proſerpinæ deducunt, ac iurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modo ab incepto non deterritus, ſed ad maturandum concitatus eſt, verens ne prius conſilium aperiretur ſuum, quam conata perfeciſſet. Hac mente proximo die feſto, cum à conventu remotum ſe Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuiſſet: conſciis loca munitiora oppidi tradidit, domum cuſtodibus ſepſit: à foribus qui non diſcederent, certos præficit: navem triremem armatis ornat, Philocratique fratri ſuo tradit: eamque in portu agitari iubet ut ſi exercere remiges vellet, cogitans, ſi forte conſiliis obſtitiſſet fortuna, ut haberet, quo fugeret ad ſalutem

ſuorum autem è numero Zacynthios adoleſcenteis quoſdam elegit, cum audaciſſimos, tum viribus maximis: hiſque dat negotium, ut ad Dionem eant inermes, ſic ut conveniendi eius gratia viderentur venire. Hi propter notitiam ſunt intromiſſi. At illi, ut limen eius intrarunt, foribus obſeratis in lecto cubantem invadunt, colligant: fit ſtrepitus, adeo ut exaudiri poſſet foris. Hic, ſicut ante ſæpe dictum eſt, quam inviſa ſit ſingularis potentia, & miſeranda vita, qui ſe metui, quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit. namque illi ipſi cuſtodes, ſi propitia fuiſſent voluntate, foribus effractis ſervare eum potuiſſent, quod illi inermes telum foris flagitantes vivum tenebant. cui cum ſuccurreret nemo, Lyco quidam Syracuſanus per feneſtras gladium dedit. quo Dion interfectus eſt. Confecta cæde cum multitudo viſen-

visendi gratia introivisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. nam celeri rumore delato Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsa suspicione ducti immerenteis inermeis, ut sceleratos occidunt. Huius de morte ut palam factum est, mirabiliter vulgi immutata est voluntas. nam qui vivum eum tyrannum vocitarant, eundem liberatorem patriæ tyrannique expulsorem prædicabant. Sic subito misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, ab Acherunte cuperent redimere. Itaque in urbe, celeberrimo loco, elatus publice, sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

IPHICRATES.

IPHICRATES Atheniensis, non tam genere, aut magnitudine rerum gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de maioribus natu quidem quisquam anteponeretur. Multum vero in bello est versatus, sæpe exercitibus præfuit, nusquam culpa male rem gessit, semper consilio vicit. Tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. Namque ille pedestria arma mutavit, cum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibusque hastis, minutis gladiis, uterentur. Ille è contrario peltam pro parma fecit, à qua postea peltastæ pedites appellabantur, ut ad motus concursusque essent leviores.

viores. haſtæ modum duplicavit, gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque æneis lineas dedit. quo facto expeditiores milites reddidit. nam pondere detracto, ut æque corpus tegerent, & leves eſſent, curavit. Bellum cum Thracibus geſſit: Seuthen ſocium Athenienſium in regnum reſtituit. Apud Corinthum tanta ſeveritate exercitui præfuit, ut nullæ umquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque conſuetudinem adduxit, ut, cum prœlii ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis opera ſic ordinatæ conſiſterent, ut ſinguli ab peritiſſimo imperatore diſpoſiti viderentur. Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit: quod maxime tota celebratum eſt Græcia. Iterum eodem bello

omneis

omneis copias eorum fugavit. quo facto magnam adeptus est gloriam. Cum Artaxerxes Ægyptio regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Atheniensibus petivit ducem, quem præficeret exercitui conducto. cuius numerus duodecim millium fuit. quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut, quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos in summa laude fuerint. Idem subsidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ retardavit impetus. nam nisi eius adventus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam incendio delessent. Fuit autem animo magno, & corpore: imperatoriaque forma, ut ipso aspectu cuivis iniiceret admirationem sui. sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut Theopompus memoriȩ

pro-

prodidit. bonus vero civis, fideque magna. quod cum in aliis rebus declaraverit, tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis tuendis. namque Eurydice, mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, eiusque opibus defensa est. Vixit ad senectutem, placatis in se suorum civium animis. Causam capitis semel dixit bello sociali simul cum Timotheo, eoque iudicio est absolutus. Menesthea filium reliquit ex Thressa natum, Coti regis filia. Is cum interrogaretur, utrum pluris, patrem, matremne faceret: matrem, inquit. id cum omnibus mirum videretur: at ille, merito, inquit, facio. nam pater, quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra mater Atheniensem.

CHABRIAS.

CHABRIAS Atheniensis. Hic quoque in summis habitus est ducibus, resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his elucet maxime inventum eius in prœlio, quod apud Thebas fecit, cum Bœotis subsidio venisset. Namque in eo victoria fidente summo duce Agesilao, fugatis iam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixoque genu scuto, proiectaque hasta, impetum excipere hostium docuit. Id novum Agesilaus intuens, progredi non est ausus, suosque iam incurrenteis tuba revocavit. Hoc usque in Græcia fama celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit. Quę publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea athletæ, cæterique artifices, his stati-

ſtatibus in ſtatuis ponendis uterentur, in quibus victoriam eſſent adepti. Chabrias autem multa in Europa bella adminiſtravit, cum dux Athenienſium eſſet. Multa in Ægypto ſua ſponte geſſit. nam Nectanebum adiutum profectus, regnum ei conſtituit. Fecit idem Cypri, ſed publice ab Athenienſibus Euagoræ adiutor datus. neque prius inde diſceſſit, quam totam inſulam bello devinceret. qua ex re Athenienſes magnam gloriam ſunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Perſas conflatum eſt: & Athenienſes cum Artaxerxe ſocietatem habebant, Lacedæmonii cum Ægyptiis: à quibus magnas prædas Ageſilaus rex eorũ faciebat. Id intuens Chabrias, cum in re nulla Ageſilao cederet, ſua ſponte eos adiutum profectus, Ægyptiæ claſſi præfuit: pedeſtribus copiis Ageſilaus. Tum præfecti regis Perſię legatos miſerunt.

runt Athenas quæstum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses diem certam Chabriæ præstituerunt, quam ante domum nisi rediisset, capitis se illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus, quam fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos civium suorum, quod & vivebat laute, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis, liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de iis detrahunt, quos emergere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam opulentum intuentur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem: quod tantum se
ab

ab invidia putabant abfuturos, quantum à conspectu suorum recessissent. Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Thimotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Dissimilis quidem Chares horum & factis & moribus, sed tamen Athenis & honoratus, & potens. Chabrias autem periit bello sociali tali modo. Oppugnabant Athenienses Chium. erat in classe Chabrias privatus; sed omneis, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat, eumque magis milites, quam qui præerant, aspiciebant. quæ res ei maturavit mortem. nam dum primus studet portum intrare, & gubernatorem iubet eo dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit. cum enim eo penetrasset, ceteræ non sunt secutæ. quo facto circumfusus hostium concursu, cum fortissime pugnaret, navis rostro percussa, cœpit sidere. hinc cum refugere non

possèt, si se in mare deiecisset, quod suberat classis Atheniensium, quæ exciperet natantem, perire maluit, quam armis abiectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id cæteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At ille præstare honestam mortem existimans turpi vitæ, cominus pugnans telis hostium interfectus est.

TIMOTHEUS.

TIMOTHEUS Cononis filius, Atheniensis. Hic à patre acceptā gloriam multis auxit virtutibus. Fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa huius sunt præclare facta, sed hæc maxime illustria. Olynthios & Byzanthios bello subegit. Samum cepit. in quo oppugnando superiori bello Athenienses mille & ducenta talenta consumserant, id ille sine ulla

ne ulla publica impensa populo restituit. Adversum Cotym bella gessit. ab eo mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit. Cyzicum obsidione liberavit. Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est: à quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset, ille civeis suos agro atque urbibus augeri maluit, quam id sumere, cuius partem domum suam ferre posset. Itaque accepit Erichthonem & Sestum. Idem classi præfectus circumvehens Peloponnesum, Laconicam populatus, classem eorum fugavit. Corcyram sub imperium Atheniensium redegit: sociosq; idem adiunxit Epirotas, Athamanas, Chaonas, omneisque eas genteis, quæ mare illud adiacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, & sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt, pacemq; his legibus consti-

fuerunt, ut Athenienses mari duces essent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ paci publicæ sint factæ, eique deæ pulvinar sit institutum. Cuius laudis ut memoria maneret, Timotheo publice statuam in foro posuerunt. qui honos huic uni ante hoc tempus contigit: ut, cum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic iuxta posita recens filii, veterem patris renovavit memoriam. Hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desisset, bello Athenienses undique premi sunt cœpti. defecerat Samus: descierat Hellespontus: Philippus iam tunc valens Macedo multa moliebatur: cui oppositus Chares cum esset, non satis in eo præsidii putabatur. Fit Menestheus prætor, filius Iphicratis, gener Thimothei, & ut ad bellum proficiscatur, decernitur. Huic in consilium dantur duo

usu

uſu & ſapientia præſtantes, quorum conſilio uteretur, pater & ſocer, quod in his tanta erat auctoritas, ut magna ſpes eſſet, per eos, amiſſa poſſe recuperari. Hi cum Samum profecti eſſent, & eodem Chares, eorum adventu cognito, cum ſuis copiis proficiſceretur, ne quid abſente ſe geſtum videretur: accidit, cum ad inſulam appropinquarent, ut magna tempeſtas oriretur: quã evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, ſuã claſſem ſuppreſſerunt. At ille temeraria uſus ratione, non ceſſit maiorum natu auctoritati: &, ut ſi in ſua manu eſſet fortuna, quo contenderat pervenit: eodemque ut ſequerentur, ad Thimotheum & Iphicratem nuntium miſit. Hinc male re geſta, compluribus amiſſis navibus, eodem, unde erat profectus, ſe recepit, litteraſque Athenas publice miſit, ſibi proclive fuiſſe Samum capere, niſi à Timotheo

& Iphicrate desertus esset. ob eam rem in crimen vocabantur: populus acer, suspicax, mobilis, adversarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accusantur proditionis. Hoc iudicio damnatur Timotheus, lisque eius æstimatur centum talentis. Ille odio ingratæ civitatis coactus, Chalcidem se contulit. Huius post mortem populus, cum eum iudicii sui pœniteret, multæ novem parteis detraxit, & decem talenta Cononem eius filium, ad muri quandam partem reficiendam, iussit dare. in quo fortunæ varietas est animadversa. nam quos avus Conon muros ex hostium præda patriæ restituerat, eosdem nepos cum summa ignominia familiæ ex sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatæ, sapientisque vitæ, cum pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti; quod ex eo facile con-
iici

iici poterit, quam carus ſuis fuerit. Cum Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici, privatique hoſpites, ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis Iaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic cum in patria ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine ullo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire quam Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc adverſus tamen Timotheus poſtea populi iuſſu bellum geſſit: patriæque ſanctiora iura, quam hoſpitii, eſſe duxit. Hæc extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei: neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

DATAMES.

VENIO nunc ad fortiſſimum virum, maximique conſilii omnium barbarorum, exceptis duobus Karthaginienſibus, Hamilcare, & Annibale. de quo hoc plura referemus, quod & obſcuriora ſunt eius geſta pleraque: & ea, quæ proſpere ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilii, quo tantum non omneis ſuperabat, acciderunt: quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camiſſare, natione Care, matre Scythiſſa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. pater eius Camiſſares, quod & manu fortis, & bello ſtrenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam Ciliciæ iuxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri. Datames militare munus fungens,

gens, primum qualis esset apparuit in bello quod rex adversus Cadusios gessit. namque hic multis millibus hostium & regiorum interfectis, magni fuit eius opera. quo factum est, ut, cum in eo bello cecidisset Camissares, paterna ei traderetur provincia. Pari se virtute postea præbuit, cum Autophradates iussu regis bello persequeretur eos, qui defecerant. namque eius opera hostes, cum castra iam intrassent, profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus est. qua ex re maioribus rebus præesse cœperat. Erat eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, à Pylemene illo, quem Homerus Troico bello à Patroclo interfectum ait. Is regis dicto audiens non erat. quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamem propinquum Paphlagonis. namque ex fratre & sorore erant

nati. Quam ob causam Datames omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum venisset sine præsidio, quod ab amico nullas vereretur insidias, pæne interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis. ea, quid ageretur, resciit: filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo cum ab Ariobarzane, præfecto Lydiæ, & Ioniæ, totiusque Phrygiæ, desertus esset, nihilo segnius perseveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis. Cuius facti ne prius fama ad regem, quam ipse, perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis eo, ubi erat rex, venit: posteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, quod & niger, capillo longo, barbaque erat prolixa, optima

optima veste contexit, quam satrapæ regii gerere consueverant. ornavit etiam torque, atque armillis aureis, ceteroque regio cultu. ipse agresti duplicique amiculo circumdatus, hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra copulam, qua vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem cum omnes prospicerent propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus: fuit nemo, qui agnosceret Thyum, qui non regi nuntiaret. Ac primo non credit. itaque Pharnabazum misit exploratum. à quo ut rem gestam comperit, statim admitti iussit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: in primis, quod nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamẽ donatum ad exerci-

ercitum misit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo & Tithrauste ad bellum Ægyptium, parique eum, atque illos, imperio esse iussit. Postea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi summa imperii tradita est. Hic cum maximo studio compararet exercitum, Ægyptumque proficisci pararet: subito à rege litteræ sunt ei missæ, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat. quæ gens iacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ. namque Aspis saltuosam regionem, castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam finitimas regiones vexabat, & quæ regi portarentur, abripiebat. Datames etsi longe aberat ab his regionibus, & à maiore re abstrahebatur, tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus, navem conscendit, existimans, id quod
acci-

accidit, facilius ſe imprudentem & imparatum parva manu oppreſſurum, quam paratum, quãvis magno exercitu. Hac delatus in Ciliciam, egreſſus inde, dies noctéiſque iter faciens, Taurum tranſiit, eoque, quo ſtuduerat, venit. quærit, quibus locis ſit Aſpis. cognoſcit, haud longe abeſſe, profectumque eum venatum: quem dum ſpeculatur, adventus eius cauſa cognoſcitur. Piſidas cum iis, quos ſecum habebat, ad reſiſtendum Aſpis comparat. Id Datames ubi audivit, arma capit, ſuos ſequi iubet. ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur. quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem pertimeſcit, atque à conatu reſiſtendi deterritus ſeſe dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit Mithridati. Hæc dum geruntur, Artaxerxes, reminiſcens à quanto bello ad quam parvam rem principem ducum miſiſſet,

ſe ipſe reprehendit, & nuntium ad exercitum Acæum miſit, quod nondum Datamem profectum putabat, qui diceret, ne ab exercitu diſcederet. Hic priuſquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Aſpim ducebant. Qua celeritate cum magnam benivolentiam regis Datames conſecutus eſſet, non minorem invidiam aulicorum excepit, quod illum unum pluris, quam ſe omneis, fieri videbant. quo facto cuncti ad eum opprimendum conſenſerunt. Hæc Pandates, gazæ cuſtos regiæ, amicus Datami, perſcripta ei mittit, in quibus docet, eum magno fore in periculo, ſi quid illo imperante in Ægypto adverſi accidiſſet. namque eam eſſe conſuetudinem regum, ut caſus adverſos hominibus tribuant, ſecundos fortunæ ſuæ: quo facile fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male

le gestæ nuntientur. illum hoc maiore fore in discrimine, quod, quibus rex maxime obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille litteris cognitis cum iam ad exercitum Acæum venisset, quod non ignorabat ea vere scripta, desciscere à rege constituit. neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum. nam Androclem Magnetem exercitui præfecit, ipse cum suis in Cappadociam discedit, coniunctamque huic Paphlagoniam occupat; celans qua voluntate esset in regem. clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbeis munitas suis tuendas tradit. Sed hæc propter hiemale tempus minus prospere succedebant. Audit, Pisidas quasdam copias adversus se parare. filium eo Arridæum cum exercitu mittit. cadit in prœlio adolescens, proficiscitur eo pater non ita magna cum manu, celans quantum vul-

nus accepiſſet, quod prius ad hoſtem pervenire cupiebat, quam de male re geſta fama ad ſuos perveniret: ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit, iiſque locis caſtra ponit, ut neque circumiri multitudine adverſariorum poſſet, neque impediri, quo minus ipſe ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes, ſocer eius, præfectus equitum. is deſperatis generi rebus ad hoſteis transfugit. Id Datames ut audivit, ſenſit, ſi in turbam exiſſet, ab homine tam neceſſario ſe eſſe relictum, futurum ut cæteri conſilium ſequerentur, in vulgus edit, ſuo iuſſu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus, hoſteis interficeret. quare eum relinqui non par eſſe, ſed omneis confeſtim ſequi. quod ſi animo ſtrenuo feciſſent, futuram, ut adverſarii non poſ-

ſent reſiſtere, cum & intra vallum, & foris cæderentur. Hac re probata exercitum educit, Mithrobarzanem perſequitur, qui tantum quod ad hoſteis pervenerat. Datames ſigna inferri iubet. Piſidæ nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide compoſitoque feciſſe, ut recepti, eſſent maiori calamitati. primum eos adoriuntur. illi, cum quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti ſunt cum eis pugnare, ad quos tranſierant, ab hiſque ſtare, quos reliquerant. quibus cum neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reliquos Piſidas reſiſtenteis Datames invadit: primo impetu pellit, fugienteis perſequitur, multos interficit, in caſtra hoſtium capit. Tali conſilio uno tempore & proditores perculit, & hoſteis profligavit: & quod ad ſuam perniciem fuerat cogitatum, id ad ſalutem convertit: quo neque

acutius ullius imperatotis cogitatum, neque celerius factum usquam legimus. Ab hoc tamen viro Scismas maximo natu filius desciit, & ad Regem transiit, & de defectione patris detulit. quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat sibi cum viro forti ac strenuo negotium esse, qui, quod cogitasset, facere auderet, & prius cogitare, quam conari consuesset, Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset saltum, in quo Ciliciæ portæ sunt sitæ, Datames præoccupare studuit. sed tã subito copias contrahere non potuit. à qua re depulsus cum ea manu, quam contraxerat, locum deligit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur: &, si dimicare eo vellet, non multum obesse multitudo hostium suæ paucitati posset. Hæc etsi Autophradates vide-

videbat, satius tamen statuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Gardates appellant. eiusdemque generis III. funditorum. præterea Cappadocum VIII. Armeniorum X. Paphlagonum V. Phrygum X. Lydorum V. Aspendiorum & Pisidarum circiter III. Cilicum II. Captianorum totidem. ex Græcia conductorum III. millia. levis armaturæ maximum numerum. Has adversus copias spes omnis consistebat Datami in se, locique natura. namque huius partem non habebat vicesimam militum. Quibus fretus, conflixit, adversariorumque multa millia concidit, cum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidisset. quam ob causam postero die trophæum posuit, quo loco pridie pugnatum. Hinc

cum caſtra moviſſet, ut inferior copiis, ita ſuperior omnibus prœliis diſcedebat, quod numquam manum confereret, niſi adverſarios locorum anguſtiis clauſiſſet. quod perito regionum, callideque cogitanti, ſæpe accidebat. Autophradates cum bellum duci maiore regis calamitate, quam adverſariorum, videret, ad pacem atque amicitiam hortatus eſt, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etſi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, ſeq; ad Artaxerxem legatos miſſurum dixit. Sic bellum, quod rex adverſus Datamem ſuſceperat, ſedatum. Autophradates in Phrygiam ſe recepit. At rex, quod implacabile odium in Datamem ſuſceperat, poſtquam bello eum opprimi non poſſe animadvertit, inſidiis interficere ſtuduit. Quas ille pleraſque vitavit. Sicut cum nunciatum eſſet, quoſdam ſibi inſidiari,

qui in amicorum erant numero. de quibus quod inimici detulerant, neque credendum, neq; negligendū putavit. experiri voluit, verum, falſumne ſibi eſſet relatum. Itaq; eo profectus eſt, in quo itinere futuras inſidias illi dixerant. ſed elegit corporis ſtatura ſimillimum ſui, eique veſtitum ſuum dedit, atque eo loci ire, quo ipſe conſueverat, iuſſit. ipſe autem ornatus veſtitu militari inter corporis cuſtodes iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine, atque veſtitu, in eum faciunt impetum, qui ſuppoſitus erat. Prædixerat autem Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati eſſent facere, quod ipſum vidiſſent. Ipſe, ut concurrenteis inſidiatores animadvertit, tela in eos coniecit. hoc idem cum univerſi feciſſent, priuſquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

runt. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. namque is pollicitus est regi, se eum interfecturum, si ei rex promitteret, ut, quodcunque vellet, liceret impune facere: fidemque de ea re, more Persarum, dextra dedisset. hanc ut accepit, simulat se suscepisse cum rege inimicitias: copias parat, & absens amicitiam cum Datame facit, regis provinciam vexat, castella expugnat, magnas prædas agit: quarũ partem suis dispertit, partem ad Datamẽ mittit. pari modo complura castella ei tradit. Hæc diu faciendo persuasit homini, se infinitum adversus regem suscepisse bellum, cum nihilo magis, nequam suspicionem illi præberet insidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conspectum venire studuit. Sic absens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, sed odio communi
quod

quod erga regem ſuſceperant, contineri viderentur. Id cum ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamem, tempus eſſe maiores exercitus parari, & bellum cum rege ſuſcipi. de qua re, ſi ei videretur, quo vellet, in colloquium veniret. Probata re colloquendi tempus ſumitur, locuſque, quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribuſque locis ſeparatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. ipſo autem colloquendi die, utrique, locum qui explorarent, atque ipſos ſcrutarentur, mittunt. Deinde ipſi ſunt congreſſi. Hic cum aliquandiu in colloquio fuiſſent, & diverſi diſceſſiſſent, iamque procul Datames abeſſet: Mithridates priuſquam ad ſuos perveniret, ne quam ſuſpicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat poſitum,

ſitum, reſedit, ut ſi à laſſitudine cuperet acquieſcere: Datamemque revocavit, ſimulans ſe quiddam in colloquio eſſe oblitum: interim telum quod latebat, protulit, nudatumque vagina veſte texit: ac Datami venienti ait, digrediendum: ſe animadvertiſſe, locum quemdam, qui erat in conſpectu, ad caſtra ponenda eſſe idoneum. Quem cum digito monſtraret, & ille conſpiceret, averſum ferro transfixit: priuſque, quam quiſquam poſſet ſuccurrere, interfecit. Ita ille vir, qui multos conſilio, neminem perfidia ceperat, ſimulata captus eſt amicitia.

EPAMINONDAS.

EPAMINONDAS Polymni filius, Thebanus. De hoc priuſquam ſcribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad ſuos referant, neve ea, quæ ipſis leviora ſunt,

pari

pari modo apud cæteros fuisse arbitrentur. Scimus enim, musicen nostris moribus abesse à principis persona: saltare etiam in vitiis poni. quæ omnia apud Græcos & grata & laude digna ducuntur. Cum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere eius: deinde quibus disciplinis, & à quibus sit eruditus: tum de moribus, ingeniique facultatibus, & si qua alia digna memoria erunt: postremo de rebus gestis, quæ plurimis omnium anteponuntur virtutibus. Natus igitur patre, quo diximus, honesto genere, pauper iam à maioribus relictus. Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare, & cantare ad chordarum sonum, doctus est à Dionysio: qui non

minore fuit in muſicis gloria, quam Damon, aut Lamprus, quorum pervulgata ſunt nomina: carmina cantare tibiis ab Olympiodoro, ſaltare à Calliphrone. At Philoſophiæ præceptorem habuit Lyſim Tarentinum, Pythagoreum: cui quidem ſic fuit deditus, ut adoleſcens triſtem & ſeverum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate antepoſuerit: neque prius eum à ſe dimiſerit, quam doctrinis tanto anteceſſit condiſcipulos, ut facile intelligi poſſet, pari modo omneis in ceteris artibus ſuperaturum. Atque hæc ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim magnæ laudi erat. Poſtquam ephebus factus eſt, & palæſtræ dare operam cœpit: non tam magnitudini virium ſervivit, quam velocitati. illam enim ad athletarum uſum, hanc ad belli exiſtimabat utilitatem perti-

pertinere. Itaque exercebatur plurimum currendo & luctando ad eum finem, quoad ſtans complecti poſſet, atque contendere. in armis plurimum ſtudii conſumebat. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona acceſſerant. erat enim modeſtus, prudens, gravis, temporibus ſapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo: adeo veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patienſque admirandum in modum: non ſolum populi, ſed etiam amicorum ferens iniurias: inprimiſque commiſſa celans: quod interdum non minus prodeſt, quam diſerte dicere. Studioſus audiendi. ex hoc enim facillime diſci arbitrabatur. Itaque cum in circulum veniſſet, in quo aut de republica diſputaretur, aut de philoſophia ſermo haberetur, numquam inde prius diſceſſit, quam ad finem

ſermo

ſermo eſſet deductus. Paupertatem adeo facile perpeſſus eſt, ut de republica nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in ſe tuendo caruit facultatibus. fide ad alios ſublevandos ſæpe ſic uſus eſt, ut poſſit iudicari, omnia ei cum amicis fuiſſe communia. nam cum aut civium ſuorum aliquis ab hoſtibus fuiſſet captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non poſſet, amicorum concilium habebat, & quantum quiſque daret, pro cuiuſque facultatibus imperabat. eamq; ſummam cum faceret, prius, quam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos, qui conferebant: eique ut ipſi numerarent, faciebat, ut ille, ad quem ea res perveniebat, ſciret, quibus & quantum cuique deberet. Tentata autem eſt eius abſtinentia à Diomedonte Cyziceno. Namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpen-

rumpendum susceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem: quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Mycithus Epaminondam convenit, & causam adventus Diomedontis ostendit. At ille Diodemonte coram, Nihil, inquit, opus pecunia est. nam si ea rex vult, quæ Thebanis sint utilia, gratis facere sum paratus. sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror. tibi ignosco. sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris. I, tu Micythe, argentum huic redde, aut nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui. Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto exire, suaque,

que, quæ attulisset, liceret efferre: istud, inquit, faciam; neque tua causa, sed mea: ne, si tibi sit pecunia ademta, aliquis dicat, ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem. à quo cum quæsisset, quo se duci vellet, & ille Athenas dixisset: præsidium dedit, ut eo tuto perveniret. neque vero id satis habuit, sed etiam ut inviolatus in navem ascenderet, per Chabriam Atheniensem curavit: de quo supra mentionem fecimus. Abstinentię erit hoc satis testimonium. Plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est: quoniam uno hoc volumine vitas excellentium virorum complurium concludere constituimus, quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt. Fuit & disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentia: neque minus concinnus in brevitate respon-

ſpondendi, quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, indidem Thebis, adverſarium in adminiſtranda republica, ſatis exercitatum in dicendo, ut Thebanum ſcilicet. namque illi genti plus ineſt virium, quam ingenii. Is quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari ſolebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera deſideraretur. huic ille, fallis, inquit, verbo civeis tuos, quod hos à bello avocas. otii enim nomine ſervitutem concilias. nam paritur pax bello. itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati eſſe debent. quare ſi principes Græciæ eſſe vultis, caſtris eſt vobis utendum, non palæſtra. Idem ille Meneclides cum huic obiiceret, quod liberos non haberet, neque uxorem duxiſſet; maximeque inſolen-

tiam, quod ſibi Agamemnonis, bello, gloriam videretur conſecutus: at ille, deſine, inquit, Meneclide, de uxore mihi exprobrare. nam nullius in iſta re minus, quam tuo uti conſilio volo. (Habebat enim Meneclides ſuſpicionem adulterii.) Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris. namque ille cum univerſa Græcia vix decem annis unam cepit urbem: ego contra ex una urbe noſtra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi. Idem cum in conventum veniſſet Arcadum, petens, ut ſocietatem cum Thebanis & Argivis facerent: contra Calliſtratus Athenienſium legatus, qui eloquentia omneis eo præſtabat tempore, poſtularet, ut potius amicitiam ſequerentur Atticorum, & in oratione ſua multa invectus eſſet in Thebanos & Argivos, in eiſque hoc poſuiſſet, animadvertere debere

Arca-

Arcades, qualeis utraque civitas civeis procreaſſet, ex quibus de ceteris poſſent iudicare: Argivos enim fuiſſe Oreſtem & Alcmæonem, matricidas: Thebis Oedipum natum, qui cum patrem ſuum interfeciſſet, ex matre liberos procreaſſet: Huic in reſpondendo Epaminondas, cum de ceteris peroraſſet, poſtquam ad illa duo opprobria pervenit: admirari ſe dixit ſtultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit, innocenteis illos natos, domi ſcelere admiſſo, cum patria eſſent pulſi, receptos eſſe ab Athenienſibus. Sed maxime eius eloquentia eluxit Spartæ, quo cum omnium ſociorum conveniſſent legati, coram frequentiſſimo legationum conventu, ſic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concuſſerit, quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod poſt apparuit, ut au-

xilio sociorum Lacedæmonii privarentur. Fuisse autem patientem, suorumque iniurias ferentem civium, quod se patriæ irasci nefas esse duceret, hæc sunt testimonia. Cum eum propter invidiam cives exercitui præficere noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cuius errore eo esset deducta res illa militum, ut omnes de salute pertimescerent, quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur: desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia. erat enim ibi privatus numero militis: à quo cum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, & exercitum obsidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc semel fecit, sed sæpius: maxime autem fuit illustre, cum in Peloponnesum exercitum duxisset adversus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas,

das, vir fortis ac strenuus. hic cum criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent, ob eamque rem imperium his esset abrogatum, atque in eorum locum alii prætores successissent: Epaminondas plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit. namque animadvertebat, ubi id fecisset, totum exercitum propter prætorum imprudentiam, inscitiamque belli, periturum. Lex erat Thebis, quæ morte multabat, siquis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret. hanc Epaminondas cum reipubl. conservandæ causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit, & quatuor mensibus diutius, quam populus iusserat, gessit imperium. Postquam domum reditum est, collegæ eius hoc crimine accusabantur. quibus ille permisit, ut omnem causam in se

transferrent, suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. qua defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quod, quid diceret, non haberet. At ille in iudicium venit, nihil eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant, omniaque, quæ collegæ dixerant, confessus est, neque recusavit, quo minus legis pœnam subiret: sed unum ab his petivit, ut in periculo suo conscriberent, EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULTATUS EST, QUOD EOS COEGIT APUD LEUCTRAM SUPERARE LACEDÆMONIOS, QUOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOEOTIORUM AUSUS FUIT ASPICERE IN ACIE: QUODQUE UNO PROELIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM IN LIBER-

LIBERTATEM VINDICAVIT, EOQUE RES UTRORUMQUE PERDUXIT, UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT, LACEDÆMONII SATIS HABERENT, SI SALVI ESSE POSSENT: NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT, QUAM MESSENE CONSTITUTA URBEM EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Hæc cum dixiſſet, riſus omnium cum hilaritate coortus eſt: neque quiſquam iudex auſus eſt ferre ſuffragium. Sic à iudicio capitis maxima diſceſſit gloria. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum acie inſtructa audacius inſtaret hoſtibus, cognitus à Lacedæmoniis, quod in eius unius pernicie, patriæ ſitam putabant ſalutem, univerſi in unum impetum fecerunt, neque prius abſceſſerunt, quam magna cæde facta, multiſque occiſis, ipſum Epaminondam pu-

pugnantem, ſparo eminus percuſſum concidere viderunt. Huius caſu aliquantum retardati ſunt Bœotii: neque tamen prius pugna exceſſerunt, quam repugnanteis profligarunt. At Epaminondas, cum animadverteret, mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimulque, ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim amiſſurum: uſque eo retinuit, quoad renuntiatum eſt viciſſe Bœotios. Id poſtquam audivit: ſatis, inquit, vixi, invictus enim morior. Tum ferro extracto confeſtim exanimatus eſt. Hic uxorem numquam duxit. in quo cum reprehenderetur à Pelopida, qui filium habebat infamem: maleq; eum in eo patriæ conſulere diceret, quod liberos non relinqueret: vide, inquit, ne tu peius conſulas, qui talem ex te natum relicturus ſis. neque vero ſtirps mihi poteſt deeſſe. namque ex me na-
tam

tam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse est. Quo tempore, duce Pelopida, exules Thebas occuparunt, & præsidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quam diu facta est cædes civium, domi se retinuit, quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret: namque omnem civilem victoriam, funestam putabat. Idemque, postquam ad Cadmiam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, in primis stetit. Huius de virtutibus, vitaque, satis erit dictum, si hoc unum adiunxero, quod nemo eat inficias, Thebas & ante Epaminondam natum, & post eiusdem interitum, perpetuo alieno paruisse imperio: cum eo, quam diu ille præfuerit reipublicæ, caput fuisse totius Græciæ: ex quo intelligi potest,
unum

unum hominem pluris, quam civitatem, fuiſſe.

PELOPIDAS.

PElopidas Thebanus magis hiſtoriis, quam vulgo, notus: cuius de virtutibus dubito quemadmodum exponam, quod vereor, ne, ſi res explicare incipiam, non vitam eius enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere: ſi tantummodo ſummas attigero, ne rudibus litterarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero, & medebor cum ſatietati, tum ignorantiæ lectorum. Phœbidas Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit, impulſu perpaucorum Thebanorum, qui adverſariæ factioni quo facilius reſiſterent, Laconum rebus ſtudebant: idque

ſuo privato, non publico, fecit conſilio. quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod ſuſceptis inimicitiis ſatius ducebant eos obſideri, quã liberari. nam poſt Peloponneſium bellum, Athenaſq; devictas, cum Thebanis ſibi rem eſſe exiſtimabant: & eos eſſe ſolos, qui adverſus reſiſtere auderent. Hac mente amicis ſuis ſummas poteſtates dederant, alterius factionis principes partim interfecerant, alios in exulium eiecerant. in quibus Pelopidas hic, de quo ſcribere exorſi ſumus, pulſus patria carebat. Hi omnes fere Athenas ſe contulerant, non ut ſequerentur otium, ſed ut, quemcumque ex proximo locum fors obtuliſſet, eo patriam recuperare niterentur. Itaque cum tempus eſt viſum rei gerendæ, communiter cum his, qui Thebis idem

ſen-

ſentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, cum, quo maximi magiſtratus ſimul conſueverant epulari. Magnæ ſæpe res non ita magnis copiis ſunt geſtæ; ſed profecto numquam ab tam tenui initio tantæ opes ſunt profligatæ. nam duodecim adoleſcentuli coierunt ex iis, qui exulio erant multati, cum omnino non eſſent amplius centum, qui tanto ſe offerrent periculo: qua paucitate percuſſa eſt Lacedęmoniorum potentia. Hi enim non magis adverſariorum factioni, quam Spartanis, eo tempore bellum intulerunt: qui principes erant totius Græciæ: quorum imperioſa maieſtas neque ita multo poſt Leuctricam pugnam ab hoc initio perculſa cecidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cum Athenis interdiu exiſſent, ut veſperaſcente cœlo Thebas poſſent perveni-

venire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter. qui cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent: domum Charonis deverterunt, à quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet interponere, etsi seiunctum à re proposita est, NIMIA FIDUCIA QUANTÆ CALAMITATI SOLEAT ESSE. nam magistratuum Thebanorum statim ad aureis pervenit, exules in urbem devenisse. id illi, vino epulisque dediti, usque eo despexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. accessit etiam, quod magis apperiret eorum dementiam. allata est enim epistola Athenis ab Archia hierophante Archiæ, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat: in qua omnia de profectione exsulum scripta erant. quæ cum iam accubanti in convivio esset data,

sicut

ſicut erat ſignata, in pulvinum ſubiiciens, in craſtinum, inquit, differo res ſeveras. At illi omnes, cum iam nox proceſſiſſet, vinolenti ab exſulibus duce Pelopida ſunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non ſolum qui in urbe erant, ſed etiam undique ex agris concurrerunt, præſidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obſidione liberarunt. auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt, partim in exulium eiecerunt. Hoc tam turbido tempore (ſicut ſupra docuimus) Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: ceteræ fere communes cum Epaminonda. namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux delectæ manus, quæ prima phalangem proſtravit Laconum.
omni-

omnibus præterea periculis affuit: ſicut Spartam cum oppugnavit, alterum tenuit cornu: quoque Meſſena celerius reſtitueretur, legatus in Perſas eſt profectus. denique hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamen ſecunda, ita, ut proxima eſſet Epaminondæ. Conflictatus autem eſt cum adverſa fortuna. Nam & initio (ſicut oſtendimus) exul patria caruit: & cum Theſſaliam in Thebanorum poteſtatem cuperet redigere, legationiſque iure ſatis tectum ſe arbitraretur, quod apud omneis genteis ſanctum eſſe conſueſſet, à tyranno Alexandro Pheræo ſimul cum Iſmenia comprehenſus, in vincula coniectus eſt. Hunc Epaminondas recuperavit, bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum, numquam is animo placari potuit in eum, à quo erat violatus. Itaque perſuaſit Thebanis, ut ſubſidio Theſſaliæ proficiſceren-
 tur,

tur, tyrannoſque eius expellerent. Cuius belli ſumma cum ei eſſet data, eoque cum exercitu profectus eſſet, non dubitavit, ſimulac conſpexit hoſtem, confligere. in quo prœlio Alexandrum ut animadvertit, incenſus ira, equum in eum concitavit, proculque degreſſus à ſuis, coniectu telorum confoſſus cecidit. Atque hoc ſecunda victoria accidit. nam iam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto omnes Theſſaliæ civitates interfectum Pelopidam coronis aureis, & ſtatuis æneis, liberoſque eius multo agro donarunt.

AGESILAUS.

AGESILAUS Lacedæmonius cum à ceteris ſcriptoribus, tum eximie à Xenophonte Socratico collaudatus eſt. eo enim uſus eſt familiariſſime. Hic primum de regno cum Leotychide fratris filio habuit contentionem.

tionem. Mos est enim à maioribus Lacedœmoniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis, quam imperio, ex duabus familiis Proclis & Eurysthenis, qui principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. harum ex altera in alterius familiæ locum fieri non licebat. itaque uterque suum retinebat ordinem. Primus habebatur, qui maximus natu esset ex liberis eius qui regnans decessisset. sin is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai. Filium reliquerat Leotychidem: quem ille vivus non agnorat: eundem moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao suo patruo contendit. neque id, quod petivit, consecutus est. nam Lysandro suffragante, homine (ut ostendimus supra)

factioſo, & his temporibus potente, Ageſilaus antelatus eſt. Hic ſimulatque imperii potitus eſt, perſuaſit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Aſiam, bellumque regi facerent, docens, ſatius eſſe, in Aſia, quam in Europa, dimicari. namque fama exierat, Artaxerxem comparare claſſem, pedeſtreiſq; exercitus, quos in Græciam mitteret. Data poteſtate, tanta celeritate uſus eſt, ut prius in Aſiam cum copiis pervenerit, quam regii ſatrapæ eum ſcirent profectum. Quo factum eſt, ut omneis imparatos imprudenteiſque offenderet. Id ut cognovit Tiſſaphernes, qui ſummum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias à Lacone petivit, ſimulans, ſe dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret: re autem vera ad copias comparandas: eaſque impetravit trimeſtreis. Iuravit autem uterque, ſe ſine dolo

indu-

inducias conservaturum: in qua pactione summa fide mansit Agesilaus: contra ea Tissaphernes nihil aliud, quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen iusiurandum servabat, multumque in eo consequi se dicebat, quod Tissaphernes periurio suo & homines suis rebus abalienaret, & deos sibi iratos redderet: se autem servata religione confirmare exercitum, cum animadverteret, deorum numen facere secum, hominesque sibi conciliari, quod his studere consuessent, quos conservare fidem viderent. Postquam induciarum præteriit dies, barbarus, non dubitans, quod ipsius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum hosteis impetum facturos, omneis suas copias eo contraxerat. At Agesilaus in Phrygiam se convertit, eamque

prius depopulatus eſt, quam Tiſſaphernes uſquam ſe moveret. Magna præda militibus locupletatis Epheſum hiematum exercitum reduxit: atque ibi officinis armorum inſtitutis, magna induſtria bellum apparavit: & quo ſtudioſius armarentur, inſigniuſque ornarentur, præmia propoſuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuiſſet induſtria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui ceteris præſtitiſſent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatiſſimum, & exercitatiſſimum haberet exercitum. Huic cum tempus eſſet viſum copias extrahere ex hibernaculis: vidit, ſi, quo eſſet iter facturus, palam pronuntiaſſet, hoſteis non credituros, aliaſque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud eſſe facturum ac pronuntiaſſet. Itaque cum ille Sardis ſe iturum dixiſſet, Tiſſaphernes

eandem Cariam defendendam putavit. In quo cum eum opinio fefelliſſet, victumque ſe vidiſſet conſilio: ſero ſuis præſidio profectus eſt. nam cum illo veniſſet, iam Ageſilaus multis locis expugnatis magna erat præda potitus. Laco autem, cum videret hoſteis equitatu ſuperare, numquam in campo ſui fecit poteſtatem, & his locis manum conſeruit, quibus plus pedeſtres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotieſcumque congreſſus eſt, multo maiores adverſariorum copias, & ſic in Aſia verſatus eſt, ut omnium opinione victor duceretur. Hic cum animo meditaretur proficiſci in Perſas, & ipſum regem adoriri, nuntius ei domo venit Ephorum iuſſu, bellum Athenienſeis & Bœotios indixiſſe Lacedæmoniis: quare venire non dubitaret. In hoc non minus eius pietas ſuſpicienda eſt, quam virtus bellica:

qui cum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit iussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartæ. Cuius exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent. Sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno præposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis patriæ paruisset, quam si bello Asiam superasset. Hac igitur mente Hellespontum copias traiecit, tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Cum iam haud longe abesset à Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses, & Bœotii, ceterique eorum socii, apud Coroneam: quos omneis gravi prœlio vicit. Huius victoriæ vel maxima fuit laus, quod, cum plerique

fuga se in templum Minervæ coniecissent, quæreretur que ab eo, quid his vellet fieri, etsi aliquot vulnera acceperat eo prœlio, & iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque hoc solum in Græcia fecit, ut templa deorum sancta haberet: sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra, arasque, conservavit. Itaque prædicabat, mirari se, non sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus eorum nocuissent: aut non gravioribus pœnis affici qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent. Post hoc prœlium, collatum est omne bellum circa Corinthum: ideoque Corinthium est appellatum. Hic cum una pugna decem millia hostium, Agesilao duce, cecidissent: eoque facto opes adversariorum debilitatæ viderentur: tantum abfuit ab in-

ſolentia gloriæ, ut commiſeratus ſit fortunam Græciæ, quod tam multi à ſe victi vitio adverſariorum concidiſſent. namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet, Græciæ ſupplicium Perſas dare potuiſſe. Idem cum adverſarios intra mœnia compuliſſet, &, ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur: negavit id ſuæ virtuti convenire. ſe enim eum eſſe dixit, qui ad officium peccanteis redire cogeret, non qui urbeis nobiliſſimas expugnaret Græciæ. nam ſi, inquit, eos extinguere voluerimus, qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterunt, noſmet ipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus. quo facto ſine negotio, cum voluerint, nos oppriment. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmoniis. quo ne proficiſceretur, cum à plerìſque ad exeundum premeretur, ut ſi de exitu divinaret, exire noluit. Idem cum Epaminon-

minondas Spartam oppugnaret, esſetque ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe. In quo quidem diſcrimine celeritas eius conſilii ſaluti fuit univerſis. nam cum quidam adoleſcentuli hoſtium adventu perterriti ad Thebanos transfugere vellent, & locum extra urbem editum cepiſſent: Ageſilaus, qui pernicioſiſſimum fore videret, ſi animadverſum eſſet, quemquam ad hoſteis transfugere conari, cum ſuis eo venit, atque, ut ſi bono animo feciſſent, laudavit conſilium eorum, quod eum locum occupaſſent: & ſe, id quoque fieri debere, animadvertiſſe. Sic adoleſcentulos, ſimulata laudatione recuperavit, & adiunctis de ſuis comitibus, locum tutum reliquit. namque illi aucto numero eorum,

rum, qui expertes erant consilii, commovere se non suntausi, eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quæ cogitant. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii se numquam refecerunt, neque pristinum imperium recuperarunt: cum interim Agesilaus non destitit, quibuscunque rebus posset, patriam iuvare. nam cum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia: ille omnibus, qui à rege defecerant, præsidio fuit. à quibus magna donatus pecunia, patriam sublevavit. Atque in hoc illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus, & dynastis, civitatibusque, conferrentur, nihil umquam in domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua Eurysthenes, progenitor maiorum suorum, fuerat usus: quam qui intrarat, nullum signum

gnum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra plurima patientiæ, atque abstinentiæ. Sic enim erat instructa, ut nulla in re differret à cuiusvis inopis atque privati. Atque hic tantus vir ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore, exiguus, & claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti, faciem eius cum intuerentur, contemnebant, qui autem virtutem noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usu venit, cum annorum octoginta subsidio Thaco in Ægyptum ivisset, & in acta cum suis accubuisset, sine ullo tecto: stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis: neq; huc amplius, quam pellis esset iniecta: eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili, atque obsoleto, ut eorum otnatus non modo in his
regem

regem neminem ſignificaret, ſed hominis non beatiſſimi ſuſpicionem præberet. Auius de adventu fama cum ad regios eſſet perlata, celeriter munera eo cuiuſque generis ſunt allata. His quærentibus Ageſilaum vix fides facta eſt, unum eſſe ex iis, qui tum accubabant. Qui cum regis verbis, quæ attulerant, dediſſent, ille præter vitulina, & huiuſmodi genera opſonii, quæ præſens tempus deſiderabat, nihil accepit. unguenta, coronas, ſecundamque menſam ſervis diſpertiit, ceteraque referri iuſſit. Quo facto eum barbari magis etiam contemſerunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potiſſimum ſumſiſſe arbitrabantur. Hic cum ex Aegypto reverteretur, donatus à rege Nectanabe ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo ſuo daret: veniſſetque in portum, qui Menelai vocatur, iacens inter Gre-
nas

nas & Ægyptum: in morbum implicitus decessit. ibi cum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt: atque ita domum retulerunt.

EUMENES.

EUMENES Cardianus. Huius si virtuti par data esset fortuna, non ille quidem maior fuisset, sed multo illustrior, atque etiam honoratior, quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam cum ætas eius incidisset in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis. neque aliud huic defuit, quam generosa stirps. Etsi enim ille domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant. neque tamen non patiebantur. vincebat enim omneis cura, vigi-

vigilantia, patientia, calliditate, & celeritate ingenii. Hic per adolescentulus ad amicitiam accessit Philippi, Amyntæ filii: brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim iam in adolescentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum scribæ loco: quod multo apud Graios honorificentius est, quam apud Romanos. nam apud nos re vera, sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur. at apud illos è contrario, nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide, & industria cognita, quod necesse est, omnium consiliorum eum esse participem, Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore præfuit etiã alteri equitum alæ, quæ hetærice appellabatur. Utrique autem & in consilio semper affuit, & omnium

omnium rerum habitus est particeps. Alexandro Babylone mortuo cum regna singulis familiaribus dispartirentur, & summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccæ, ex quo omnes coniecerant, eum regnum ei commendasse, quoad liberi eius in suam tutelam pervenissent: aberant enim Craterus, & Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephæstio, quem virum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat. Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adiunxerat magno studio, quod in homine fidem & industriam magnam videbat, non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. cogitabat enim, quod fere omnes in magnis im-

periis concupiſcunt, omnium parteis corripere, atque complecti. Neque vero hoc ſolus fecit, ſed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare deſtinaverat. Is multis magniſq; pollicitationibus perſuadere Eumeni ſtuduit, ut Perdiccam desereret, ac ſecum faceret ſocietatem. Cum eum perducere non poſſet, interficere conatus eſt: & feciſſet, niſi ille clam noctu ex præſidiis eius effugiſſet. Interim conflata ſunt illa bella, quæ ad internecionem poſt Alexandri mortem geſta ſunt, omneſque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. quem etſi infirmum videbat, quod unus omnibus reſiſtere cogebatur, tamem amicum non deſeruit, neque ſalutis, quam fidei, fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Aſiæ, quæ inter Taurum montem iacet, atque Helle-

Hellespontem: & illum unum opposuerat Europæis adversariis. Ipse Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemæum erat profectus. Eumenes cum neque magnas copias, neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ, adventare autem dicerentur, Hellespontumque transcurrisse Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri tum claritate, tum usu belli præstantes: Macedones vero milites ea tum erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summam imperii potirentur: Eumenes igitur intelligebat si copiæ suæ cognoscerent, adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. Itaque hoc eius fuit prudentissimum consiliũ, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire nõ possent: & his per-

ſuaderet, ſe contra quoſdam barbaros proficiſci. Itaque tenuit hoc propoſitum, & prius in aciem exercitum eduxit, prœliumque emiſit, quam milites ſui ſcirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior. Quorum acerrimo concurſu cum magnam partem diei eſſet pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui ſecundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipſe Eumenes. qui cum inter ſe complexi in terram ex equis decidiſſent, ut facile intelligi poſſet inimica mente contendiſſe, animoque magis etiam pugnaſſe, quam corpore: non prius diſtracti ſunt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex prœlio exceſſit, ſed acrius hoſtibus inſtitit.

tit. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea & maxime nobilibus captis, pedestris exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petit. quam cum impetrasset, in fide non mansit, & se, simulac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit. cum id non posset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia, (namq; illo usus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori eius ac liberis remisit. Hæc dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum interficitur à Seleuco & Antigono: rerumque summa ad Antipatrum defertur. Hic, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur. in his Eumenes. Hac ille perculsus plaga

non ſuccubuit, neque eo ſecius bellum adminiſtravit, ſed exiles res animi magnitudinem, etſi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc perſequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, ſæpe in itineribus vexabatur: neque umquam ad manum accedere licebat, niſi his locis, quibus pauci poſſent multis reſiſtere. Sed extremo tempore cum conſilio capi non poſſet, multitudine circumventus eſt. hinc tamen multis ſuis amiſſis ſe expedivit, & in caſtellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit. In quo cum circumſederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militareis perderet, quod ſpatium non eſſet agitandi: callidum fuit eius inventum, quemadmodum ſtans iumentum calefieri exercerique poſſet, quo libentius & cibo uteretur, & à corporis motu non removeretur. Subſtringebat caput loro

loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere: deinde post verberibus cogebat exsultare, & calceis remittere. qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut iumenta æque nitida ex castello educeret, cum complureis menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus & planis ea locis habuisset. Quotiescunque voluit, & apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disiecit. Tenuit autem se uno loco, quam diu fuit hiems, quod castrum subsidia habere non poterat, ver appropinquabat. simulata deditione, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni imposuit: seque, ac suos omneis, extraxit incolumeis. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cum litteras & nuntios misisset in

Asiam consultum, utrum repetitum Macedoniam veniret, (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet: an in Epiro maneret: huic ille primum suasit, ne se moveret, & exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur. sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium iniuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiore imperio uteretur. Horum nihil ea fecit. nam & in Macedoniam profecta est, & ibi crudelissime se gessit. Petiit autem ab Eumene absente, ne pateretur, Philippi domus & familiæ inimicissimos regnare, amicissimos interire, ferretque opem liberis Alexandri. quam veniam si sibi daret, quam primum exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. id quo facilius faceret, se omnibus præfectis, qui in officio manebant, misisse litteras, ut ei parerent, eiusque consiliis uterentur. His verbis

bis Eumenes permotus ſatius duxit, ſi ita tuliſſet fortuna, perire benemeritis referentem gratiam, quam ingratum vivere. Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles: in his Peuceſtes, qui corporis cuſtos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Perſidem: & Teutamus, cuius ſub imperio phalanx erat Macedonum: invidiam verens, (quam tamen effugere non potuit) ſi potius ipſe alienigena ſummi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: in principiis nomine Alexandri ſtatuit tabernaculum, in eoque ſellam auream cum ſceptro ac diademate iuſſit poni, eoque omneis quotidie convenire, ut ibi de ſummis rebus conſilia caperentur; credens minore ſe invidia fore, ſi ſpecie imperii, nominiſque ſimulatione Alexan-

dri, bellum videretur administrare. quod & fecit. nam cum non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat, cum tamen per eum unum omnia gererentur. Hic in Parætacis cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coëgit redire. ipse in finitima regione Persidis hiematum copias divisit, non ut voluit, sed militum ut cogebat voluntas. namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Asiam peragrarat, deviceratque Persas, inveterata cū gloria, tum etiam licentia, non parere se ducibus, sed imperare postulabat: ut nunc veterani faciunt. itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia, nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos cum quibus steterint, quam adversus
quos

quos fecerint. Quod ſiquis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat: neque rem ullam, niſi tempus, intereſſe iudicet. Sed ad illos revertar. Hiberna ſumſerant non ad uſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam: longeque inter ſe diſceſſerant. Hoc Antigonus cum comperiſſet, intelligeretque ſe parem non eſſe paratis adverſariis, ſtatuit aliquid ſibi novi conſilii eſſe capiendum. Duæ erant viæ, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adverſariorum hibernacula poſſet perveniri. quarum brevior per loca deſerta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam, ceterum dierum erat fere decem. illa autem, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat amfractũ, ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. hac ſi proficiſceretur, intelligebat, prius adverſarios reſcituros de ſuo adventu, quam ille tertiam partem

tem confeciſſet itineris. ſin per loca ſola contenderet, ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres, atque etiam culleos comparari: poſt hæc pabulum: præterea cibaria cocta decem dierum: utque quam minime fieret ignis in caſtris. iterque, quod habebat, omneis celat. Sic paratus, qua conſtituerat, proficiſcitur. Dimidium fere ſpatium confecerat, cum ex fumo caſtrorum eius, ſuſpicio allata eſt ad Eumenem, hoſtem appropinquare. conveniunt duces. quæritur quid opus ſit facto, intelligebant omnes, tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quam Antigonus affuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus, & de rebus ſummis deſperantibus, Eumenes ait, ſi celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, ſe rem expediturum.

nam quod diebus quinque hostis transisset, se effecturum, ut non minus totidem dierum spacio retardaretur. quare circumirent, suasque quisque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium. Certos mittit homines ad infimos monteis, qui obvii erant itineri adversariorum: hisque præcepit, ut prima nocte quam latissime possint igneis faciant quam maximos: atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant, ut assimulata castrorum consuetudine suspicionem iniiciant hostibus, in his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænunciatum: idemque postera nocte faciant. quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis igneis conspicatur: credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias.

pias. mutat consilium, & quoniam imprudenteis adoriri non posset, flectit iter suum, & illum amfractum longiorem copiosæ viæ capit, ibique diem unum opperitur, ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda iumenta, quo integriore exercitu decerneret. Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio, celeritatemque impedivit, neque tamen multum profecit. nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaq; militum Macedonum veteranorum, cum superior prœlio discessisset, Antigono est deditus, cum exercitus ei ter ante separatis temporibus iurasset, se eum defensurum, nec umquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adiuva-

adiuvari posse intelligebat in iis rebus, quas impendere iam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemæus, opibus iam valentes: cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. sed non passi sunt ii, qui circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omneis præ illo parvi futuros. ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut, nisi magna spe maximarum rerum, leniri non posset. Itaque cum eum in custodiam dedisset, & præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet: ut acerrimum, inquit, leonem, aut ut ferocissimum elephantum. nondum enim statuerat, conservaret eum, necne. Veniebat autem ad Eumenem utrumq; genus hominum, & qui propter odium fructum oculis ex eius casu capere vellent, & qui propter veterem amicitiam colloqui consolarique cuperent.

multi etiam, qui eius formam cognoſcere ſtudebant, qualis eſſet, quem tam diu tamque valde timuiſſent: cuius in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ. At Eumenes, cum diutius in vinculis eſſet, ait Onomarcho, penes quem ſumma imperii erat cuſtodiæ, ſe mirari, quare iam tertium diem ſic teneretur. non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut ſic ſe uteretur victo. quin aut interfici, aut miſſum fieri iuberet. Hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur, *quid? tu,* inquit, *animo ſi iſto eras, cur non in prœlio cecidiſti potius, quam in poteſtatem inimici venires?* Huic Eumenes, *utinam quidem iſtud eveniſſet,* inquit: *ſed eo non accidit, quod numquam cum fortiore ſum congreſſus. non enim cum quoquam arma cõtuli, quin is mihi ſuccubuerit. non enim virtute hoſtium, ſed amicorum perfidia, decidi.* Neq; id falſum, nam & dignitate fuit honeſta,

nesta, & viribus ad laborem ferendum firmis. neque tam magno corpore, quam figura venusta. De hoc Antigonus cum solus constituere non auderet, ad consilium retulit. Hic cum plerique omnes primo perturbati admirarentur, non iam de eo sumtum esse supplicium, à quo tot annos adeo essent male habiti, ut sæpe ad desperationem forent adducti: quique maximos duces interfecisset: denique in quo uno esset tantum, ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent: interfecto nihil habituri negotii essent: postremo, si illi redderet salutem, quærebant, quibus amicis esset usurus: sese enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. tum autem cum iam vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quemquam ad-

mitti, & quotidianum victum amoveri iussit. nam negabat, se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen non amplius, quam triduum, fame fatigatus, cum castra moverentur, insciente Antigono iugulatus est à custodibus. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cum ab anno vicesimo (ut supra ostendimus) septem annos Philippo apparuisset, & tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset, in his uni equitum alæ præfuisset, post autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset: captus non Antigoni virtute, sed Macedonum periurio, talem habuit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facillime potest iudicari, quod nemo Eumene vi-

vo rex appellatus eſt, ſed præfectus. iidem poſt huius occaſum, ſtatim regium ornatum, nomenque, ſumſerunt: neque, quod initio prædicarant, ſe Alexandri liberis regnum ſervare, id præſtare voluerunt, & uno propugnatore ſublato, quod ſentirent, aperuerunt. Huius ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis eius ſepeliendum tradidit: qui eum militari, honeſtoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt, oſſaque eius in Cappadociam ad matrem, atque uxorem, liberoſque eius, deportanda curarunt.

PHOCIO.

PHOCIO Athenienſis etſi ſępe exercitibus præfuit, ſummoſque magiſtratus cepit, tamē multo eius notior integritas eſt vitæ,

quam rei militaris labor. Itaque huius memoria eſt nulla, illius autem magna fama: ex quo, cognomine Bonus eſt appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, cum divitiſſimus eſſe poſſet propter frequenteis delatos honores, poteſtateſque ſummas, quæ ei à populo mandabantur. Hic cum à rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, ſimulque admonerent, ſi ipſe his facile careret, liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet in ſumma paupertate tantam paternam tueri gloriam: hic ille, *ſi mei ſimilis erunt, idem hic*, inquit, *agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: ſin diſſimiles ſunt futuri, nolo meis impenſis illorum ali augerique luxuriam.* Eidem cum prope ad annum octogeſimum proſpera manſiſſet fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit ſuorum civium.

vium. Primo cum Demade, de urbe tradenda Antipatro, consenserat: eiusque consilio Demosthenes cum ceteris, qui bene de republica mereri existimabantur, plebiscito in exulium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod patriæ male consuluerat, sed etiam quod amicitiæ fidem non præstiterat. namque auctus, adiutusque à Demosthene, eum, quem tenebat, ascenderat gradum, cum adversus Charetem eum subornaret. ab eodem in iudiciis cum capitis causam diceret, defensus, aliquotiens liberatus discesserat. hunc non solum in periculis non defendit, sed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine, quia cum apud eum summum esset imperium populi, & Nicanorem Cassandri præfectum insidiari Piræeo Atheniensium à Dercyllo moneretur: idemque postularet, ut provideret, ne commeatibus

civitas privaretur: hinc, audiente populo, Phocion negavit esse periculum: seque eius rei obsidem fore pollicitus est. neque ita multo post Nicanor Piræeo est potius. ad quem recuperandum cum populus armatus concurrisset: ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem præesse voluit, sine quo Athenæ omnino esse non possunt. Erant eo tempore Athenis duæ factiones: quarum una populi causam agebat, altera optimatum. in hac erat Phocio, & Demetrius Phalereus. harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. nam populares Polyperchonti favebant: optimates cum Cassandro sentiebant. Interim à Polyperchonte Cassander Macedonia pulsus est: quo facto populus superior factus, statim duces adversariæ factionis capitis damnatos patria pepulit: in his Phocionem, & De-

& Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocio. quo ut venit, causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polyperchontem, iussus est dicere. namque is tum regis rebus præerat. Hic cum ab Agnonide accusatus esset, quod Piræeum Nicanori prodidisset: ex consilii sententia in custodiam coniectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret iudicium. Huc ubi perventum est, cum propter ætatem pedibus iam non valeret, vehiculoque portaretur: magni concursus sunt facti: cum alii reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur: plurimi vero ita exacuerentur propter proditionis suspicionem Piræei: maximeque, quod adversus populi commoda in senectute steterat.

Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas, & dicendi causam. Inde iudicio legitimis quibusdam confectis damnatus, traditus est undecim viris, quibus ad supplicium more Atheniensium publice damnati tradi solent. Hic cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is cum lacrymans dixisset, *ô quam indigna perpeteris Phocio:* huic ille, *at non inopinata,* inquit. *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque à servis sepultus est.

TIMOLEON.

TIMOLEON Corinthius, sine dubio magnus omniũ iudicio hic vir exstitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli, ut & patriam, in qua erat natus, oppressam à tyranno liberaret, & à Syra-

à Syracuſis, quibus auxilio erat miſſus, inveteratam ſervitutem depelleret: totamque Siciliam multos annos bello vexatam, à barbariſque oppreſſam, ſuo adventu in priſtinum reſtitueret. Sed in his rebus non ſimplici fortuna conflictatus eſt, & id quod difficilius putatur, multo ſapientius tulit ſecundam, quam adverſam fortunam. Nam cum frater eius Timophanes, dux à Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupaſſet, particepſque regni poſſet eſſe: tantum abfuit à ſocietate ſceleris, ut anteтulerit ſuorum civium libertatem fratris ſaluti: & patriæ legibus obtemperare ſatius duxerit, quam imperare. Hac mente per haruſpicem, communemque affinem, cui ſoror, ex eiſdem parentibus nata, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipſe non modo manus non attulit, ſed ne aſpicere quidem

 dem

dem fraternum ſanguinem voluit. nam, dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurere. Hoc præclariſſimum eius facinus non pari modo probatum eſt ab omnibus. nonnulli enim læſam ab eo pietatem putabant, & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero poſt id factum neque domum ad ſe filium admiſit, neque aſpexit, quin eum fratricidam impiumque deteſtans compellaret. Quibus rebus adeo ille eſt commotus, ut nonnumquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere. Interim Dione Syracuſis interfecto, Dionyſius ruſus Syracuſarum potitus eſt: cuius adverſarii opem à Corinthiis petiverunt: ducemque, quo in bello uterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus incredibili felicitate Dionyſium tota Sicilia de-

lia depulit. cum interficere posset, noluit, tutoque ut Corinthum perveniret, effecit: quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii sæpe adiuti fuerant, cuius benignitatis memoriam volebat exstare: & quod eam præclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiæ, quam crudelitatis: postremo ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno ad quam fortunam detrusisset. Post Dionysii decessum cum Iceta bellavit. qui adversatus fuerat Dionysio. quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse expulso Dionysio imperium dimittere noluit. Hoc superato Timoleon maximas copias Karthaginiensiū apud Crimessum flumen fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui iam compluręis annos possessionē Siciliæ tene-

tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicoſum, & potentem, qui tyrannos adiutum in Siciliam venerat. Quibus rebus confectis, cum propter diuturnitatem belli non ſolum regiones, ſed etiam urbeis deſertas videret, conquiſivit, primum quos potuit Siculos, deinde Corintho arceſſivit colonos, quod ab his initio Syracuſæ erant conditæ. Civibus veteribus ſua reſtituit, novis bello vacuefactas poſſeſſiones diviſit: urbium mœnia diſiecta, fanaque deleta, refecit: civitatibus leges libertatemque reddidit: & maximo bello tantum otium toti inſulæ conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi, qui initio deduxerant, videretur. Arcem Syracuſis, quam muniverat Dionyſius ad urbem obſidendam, à fundamentis diſiecit: cetera tyrannidis propugnacula demolitus eſt; deditq; operam, ut quam mini-

minime multa veſtigia ſervitutis manerent. Cum tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet, tantum autem amorem haberet omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret: maluit ſe diligi, quam metui. Itaque, cum primum potuit, imperium depoſuit, & privatus Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit. nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic benivolentia tenuit. Nullus honos huic defuit: neque poſtea Syracuſis res ulla geſta eſt publica, de qua prius ſit decretum, quam Timoleontis ſententia cognita. Nullius umquam conſilium non modo antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt. neque id magis benivolentia factum eſt, quam prudentia. Hic cum ætate iam provectus eſſet, ſine ullo morbo lumina oculorum amiſit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut

neque

neque eum querentem quisquã audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit. veniebat autem in theatrum, cum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus iumentis iunctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat. neque hoc illi quisquam tribuebat superbiæ. nihil enim umquam neque insolens, neque gloriosum ex ore eius exiit, qui quidem cum suas laudes audiret prædicari, numquam aliud dixit, quam se in ea re maximas diis gratias agere, atque habere, quod cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent. nihil enim rerum humanarum sine deorum numine agi putabat. Itaque suæ domi sacellum Αὐτοματίας constituerat, idque sanctissime colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam prœlia maxima natali

tali die fecit omnia : quo factum est, ut eiusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic quidam Lamestius, homo petulans, & ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur: Timoleon oravit omneis, ne id facerent. namque id ut Lamestio, ceterisque, liceret, se maximos labores, summaque adiisse pericula. hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, cum quidam Lamestii similis, nomine Demænetus, in concione populi de rebus gestis eius detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta: dixit, nunc demum se voti esse damnatum. namque hæc à diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem

resti-

restituerent Syracusanis, in qua cuivis liceret, de quo vellet, impune dicere. Hic cum diem supremum obiisset, publice à Syracusanis in gymnasio, quod Timoleontium appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

DE REGIBUS.

HI fere fuerũt Græciæ gentis duces, qui memoria digni videantur. præter reges. namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ. neque tamen hi admodum sunt multi. Lacedæmonius autem Agesilaus nomine, non potestate fuit rex, sicut ceteri Spartani. Ex his vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt (ut nos iudicamus) Persarum Cyrus, & Darius, Hystaspis filius: quorum uterque privatus, virtute regnum est adeptus. Prior horum apud Massagetas in prœlio cecidit. Darius

senectute diem obiit supremum. Tres sunt præterea eiusdem generis, Xerxes, & duo Artaxerxes, Macrochir, & Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod maximis post hominum memoriam exercitibus, terra marique, bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem amplissimæ pulcherrimeque corporis formæ. quam incredibili ornavit virtute belli. namque illo Persarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem iustitiæ fama floruit. nam cum matris suæ scelere amisisset uxorem, tantum indulsit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodē nomine morbo naturæ debitum reddiderunt. tertius ab Artabano prefecto ferro interfectus est. Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros antecesserunt rerum gestarum gloria, Philippus Amyntæ filius, & Alexander Magnus. Horum alter Babylone

morbo consumtus est. Philippus Ægis à Pausania, cum spectatum ludos iret, iuxta theatrum occisus est. Unus Epirotes Pyrrhus, qui cum Populo Romano bellavit, is cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. Unus item Siculus Dionysius prior. nam & manu fortis, & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis, perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. nam dum id studuit munire, nullius pepercit vitæ, quem eius insidiatorem putaret. Hic cum virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate, maiorque annis sexaginta natus decessit florente regno. neque in tam multis annis cuiusquam ex sua stirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreas-
set,

ſet, multique ei nati eſſent nepotes. Fuerunt præterea multi reges ex amicis Alexandri Magni, qui poſt obitum eius imperia ceperunt. in his Antigonus, & huius filius Demetrius, Lyſimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus cum adverſus Seleucum Lyſimachumque dimicaret, in prœlio occiſus eſt. Pari leto affectus eſt Lyſimachus à Seleuco. nam ſocietate diſſoluta bellum inter ſe geſſerunt. At Demetrius cum filiam ſuam Seleuco in matrimonium dediſſet, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuiſſet: captus bello, in cuſtodia ſocer generi periit morbo, neque ita multo poſt Seleucus à Ptolemæo Cerauno dolo interfectus eſt: quem ille à patre expulſum Alexandria, alienarum opum indigentem, receperat, ipſe autem Ptolemęus, cum vivus filio regnum tradidiſſet, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus

quoniam ſatis dictum putamus, non incommodum videtur, non præterire Hamilcarem & Hannibalem: quos & animi magnitudine, & calliditate, omneis in Africa natos præſtitiſſe conſtat.

HAMILCAR.

HAMILCAR Hannibalis filius, cognomine Barcas, Karthagienſis, primo Punico bello, ſed temporibus extremis, admodum adoleſcentulus in Sicilia præeſſe cœpit exercitui. Cum ante eius adventum & mari & terra male res gererentur Karthaginienſium, ipſe ubi affuit, hoſti ceſſit, neque locum nocendi dedit: ſæpeque è conrrario hoſtem occaſione data laceſſivit, ſemperque ſuperior diſceſſit. quo facto cum pæne omnia in Sicilia Pœni amiſiſſent, ille Erycem ſic defendit, ut bellum eo loco geſtum nō videretur. Interim Karthaginienſes claſſe apud inſulas Ægates à C. Luta-

C. Lutatio consule Romanorum superati, statuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille etsi flagrabat bellandi cupiditate: tamen paci serviendum putavit, quod patriam exhaustam sumtibus, diutius calamitatẽ belli ferre non posse intelligebat: sed ita, ut statim mente agitaret, si paullo modo res essent refectæ, bellum renovare, Romanosque armis persequi, donec aut virtute vicissent, aut victi manum dedissent. Hoc consilio pacem conciliavit: in qua tanta fuit ferocia, ut, cum Catulus negaret se bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerant, armis relictis, Sicilia decederent: succumbente patria ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret. non enim suæ esse virtutis, arma à patria accepta adversus hosteis, adversariis tradere. Huius pertinaciæ cessit Catu-

lus. At ille, ut Karthaginem venit, ~~multo aliter, ac sperabat,~~ rempublicam se habentem cognovit. namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut numquam pari in periculo fuerit Karthago, nisi cum deleta est. Primo mercenarii milites, qui adversus Romanos fuerant, desciverunt. quorum numerus erat viginti millium. hi totam abalienarunt Africam, ipsam Karthaginē oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt Pœni perterriti, ut auxilia etiam à Romanis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremo, cum prope iam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solum hosteis à muris Karthaginis removit, cum amplius centum millia facta essent armatorum, sed etiam compulit, ut locorum angustiis clausi, plures fame, quam ferro, interirent. Omnia oppida alienata, in his

Uticam,

Uticam, atque Hipponem, valentissima totius Africæ, restituit patriæ. neque eo fuit contentus, sed etiam fineis imperii propagavit. tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse. Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque infesto Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu Hispaniam mitteretur. eoq; secum duxit filium Hannibalem annorum novem. Erat præterea cum eo adolescens illustris, & formosus, Hasdrubal, quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare, loquebantur. non enim maledici tanto viro deesse poterant. quo factum est, ut à præfecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici socero gener.

De hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiso ille exercitui præfuit, resque magnas gessit: & princeps largitione vetustos pervertit mores Karthaginiensium: eiusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium. At Hamilcar posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas, bellicosissimasque genteis subegit: equis, armis, viris, pecunia, totam locupletavit Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno post, quam in Hispaniam venerat, in prœlio pugnans adversus Vectones occisus est. Huius perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Punicum. namque Hannibal, filius eius, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam non Romanos experiri, mallet.

HAN-

HANNIBAL.

HANNIBAL Hamilcaris filius, Karthaginiensis. Si verũ est, quod nemo dubitat, ut Populus Romanus omneis genteis virtute superarit: non est infitiandum, Hannibalem tanto præstitisse ceteros imperatores prudentia, quanto Populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. nam quotiescumque cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior. quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videretur superare potuisse. sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic confirmavit, ut prius animam, quam id, deposuerit: qui quidem cum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret, numquam destiterit animo bellare cum Romanis.

manis. nam ut omittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis: omnium his temporibus potentissimus rex Antiochus fuit. hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque à rubro mari arma conatus sit inferre Italiæ. ad quem cum legati venissent Romani, qui de eius voluntate explorarent, darentque operam consiliis clandestinis, ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tanquam ab ipsis corruptum, alia, atque antea, sentire: neque id frustra fecissent: idque Hanibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset: tempore dato adiit regem, eique cum multa de fide sua, & odio in Romanos, commemorasset, hoc adiunxit: *Pater*, inquit, *meus*, *Hamilcar*, *puerulo, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Karthagine, Iovi optimo maximo hostias immolavit.*

quæ divina res dum conficiebatur, quæsivit à me, vellemne secum in castra proficisci. Id cum libenter accepissem, atq; ab eo petere cœpissem, ne dubitaret ducere; tum ille, faciam, inquit, si fidē mihi, quam postulo, dederis. simulque ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat: eamque, ceteris remotis, tenentem iurare iussit, numquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego iusiurandum patri datum, usq; ad hanc diem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. quare si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris. cum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si nō me in eo principem posueris. Hac igitur ætate cum patre in Hispaniā profectus est: cuius post obitum Hasdrubale imperatore suffecto equitatui omni præfuit. hoc quoq; interfecto, exercitus summā imperii ad eum detulit. id Karthaginem

nem delatum, publice comprobatum est. Sic Hannibal minor quinq; & viginti annis natu, imperator factus proximo triennio omneis genteis Hispaniæ bello subegit. Saguntum, fœderatã civitatem, vi expugnavit. treis exercitus maximos cõparavit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit. saltum Pyrenæum transiit. quacunque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit. neminem, nisi victum, dimisit. Ad Alpeis posteaquam venit, quæ Italiam ab Gallia seiungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum, præter Herculem Graium, transierat: quo facto is hodie saltus Graius appellatur: Alpicos conanteis prohibere transitum concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecitque, ut ea elefantus ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix

vix poterat repere. hac copias traduxit, in Italiamque pervenit. Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione consule, eumque pepulerat. cum hoc eodem de Clastidio apud Padum decernit: saucium inde ac fugatum dimittit. tertio idem Scipio cum collega Tiberio Longo ad Trebiam adversus eum venit. cum his manum conseruit: utrumque profligavit. Inde per Ligures Appenninum transit, petens Etruriam. hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut postea numquam dextro æque bene usus sit. qua valetudine cum etiam premeretur, lecticaque ferretur, C. Flaminium consulem apud Trasimenum cum exercitu insidiis circumventum occidit. neque multo post C. Centenium, prætorem, cum delecta manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit. Ibi obviam ei venerunt duo consules, C. Te-

rentius Varro, & L. Paulus Æmilius. Utriusque exercitus uno prœlio fugavit: L. Paulum consulem occidit, & aliquot præterea consulareis. In his Cn. Servilium Geminum, qui anno superiore fuerat consul. Hac pugna pugnata, Romam profectus est nullo resistente: in propinquis urbis montibus moratus est. Cum aliquot ibi dies castra habuisset, & reverteretur Capuam: Qu. Fabius Maximus, dictator Rom., in agro Falerno ei se obiecit. Hinc clausus locorum angustiis, noctu sine ullo detrimento exercitus se expedivit. Fabio callidissimo imperatori verba dedit. namque obducta nocte sarmenta in cornibus iumentorum deligata incendit, eiusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. quo repentino obiectu viso tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus,

ausus. Hanc post rem gestam non ita multis diebus M. Minuciū Rufum, magistrum equitum, pari ac dictatorem imperio, dolo perductum in prælium, fugavit, Tiberium Sempronium Gracchum iterum consulem in Lucanis absens in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcellum, quinquies consulem, apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare prœlia. Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit. Hic invictus patriam defensum revocatus, bellum gessit adversus P. Scipionis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc exhaustis iam Patriæ facultatibus cupivit im-

impræſentiarum bellum componere, quo valentior poſtea congrederetur. In collegium convenit, conditiones non convenerunt. Poſt id factum paucis diebus Zamam cum eodem conflixit. pulſus (incredibile dictu) biduo & duabus noctibus Adrumetum pervenit: quod abeſt à Zama circiter millia paſſuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui ſimul cum eo ex acie exceſſerant, inſidiati ſunt ei: quos non ſolum effugit, ſed etiam ipſos oppreſſit. Adrumeti reliquos ex fuga collegit. novis delectibus paucis diebus multos contraxit. Cum in apparando accerrime eſſet occupatus, Karthaginienſes bellum cum Romanis compoſuerunt Ille nihilo ſecius exercitui poſtea præfuit, reſque in Africa geſſit: itemque Mago frater eius, uſque ad P. Sulpicium, C. Aurelium, conſules. His enim magiſtratibus legati Karthaginienſi-

nienſesRomam venerunt,qui Senatui Populoque Rom. gratias agerent, quod cum his pacem feciſſent, ob eamque rem corona aurea eos donarent: ſimulque peterent, ut obſides eorum Fregellis eſſent, captivique redderentur. His ex Senatuſconſulto reſponſum eſt, munus eorum gratum acceptumque eſſe: obſides quo loco rogarent, futuros: captivos non remiſſuros, quod Hannibalem, cuius opera ſuſceptum bellum foret, inimiciſſimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent, itemque fratrem eius Magonem. Hoc reſponſo Karthaginienſes cognito, Hannibalem domum, Magonemque, revocarunt. Hic, ut rediit, prætor factus eſt, poſt quam rex fuerat, anno ſecundo & viceſimo. Ut enim Romæ conſules, ſic Karthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo magiſtra-

tu pari diligentia se Hannibal præbuit,ac fuerat in bello. namque effecit, ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset, quæ in ærario poneretur. Deinde anno post præturam, M. Claudio, L. Furio Coss.,Roma legati Karthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, navem conscendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re palam facta Pœni naveis duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt. bona eius publicarunt, domum à fundamentis disiecerunt, ipsum exulem iudicarunt. At Hannibal anno tertio, post quam domum profugerat, L. Cornelio, Q. Minucio Coss.,cum quinque navibus Africam accessit in finibus Cyrenæorum, si forte Karthaginienseis ab bellum, Antiochi spe,

chi ſpe, fiduciaque, inducere poſſet: cui iam perſuaſerat, ut cum exercitibus in Italiam proficiſceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni reſciverunt, Magonem eadem, qua fratrem, pœna affecerunt. Illi deſperatis rebus cum ſolviſſent naveis, ac vela ventis dediſſent, Hannibal ad Antiochum pervenit. de Magonis interitu duplex memoria prodita eſt. namque alii naufragio, alii à ſervis ipſius interfectum eum, ſcriptum reliquerunt. Antiochus autem ſi tam in agendo bello parere voluiſſet conſiliis eius, quam in ſuſcipiendo inſtituerat, propius Tiberim, quam Thermopylas, de ſumma imperii dimicaſſet. quem etſi multa ſtulte conari videbat, tamen nulla deſeruit in re. Præfuit paucis navibus, quas ex Syria iuſſus erat in Aſiam ducere, hiſque adverſus Rhodiorum claſſem in Pamphylio mari conflixit. in quo

cum multitudine adversariorum sui superarentur: ipse, qua rem gessit, fuit superior. Antiocho fugato, verens, ne dederetur, quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore in periculo, nisi quid prævidisset, propter avaritiam Cretensium. magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale consilium. amphoras complureis complet plumbo: summas operit auro & argento. has Gortyniis præsentibus deponit in templo Dianæ, simulans se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem ductis, statuas æneas, quas secum portabat, omneis sua pecunia complet, easque in propatulo domi abiicit. Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam à ceteris,

ris, quam ab Hannibale, ne quid ille, inſcientibus illis, tolleret, ſecumque portaret. Sic conſervatis ſuis rebus, Pœnus, illuſis Cretenſibus omnibus, ad Pruſiam in Pontum pervenit: apud quem eodem animo fuit erga Italiam: neq; aliud quicquam egit, quam regem armavit, & excitavit adverſus Romanos. Quem cum videret domeſticis rebus minus eſſe robuſtum, conciliabat ceteros reges, adiungebatque bellicoſas nationes. Diſſidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amiciſſimus, bellumque inter eos gerebatur & mari & terra: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. ſed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum ſocietatem: quem ſi removiſſet, faciliora ſibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Claſſe paucis diebus erant decertaturi. ſuperabatur navium multitu-

titudine, dolo erat pugnandum, cum par non esset armis. Imperavit quam plurimas venenatas serpenteis vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum cum confecisset magnam multitudinem, die ipso, quo facturus erat navale prœlium, classiarios convocat, hisque præcipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem. à ceteris tantum satis habebant se defendere. id facile illos serpentium multitudine consecuturos. rex autem qua nave veheretur ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent, aut interfecissent, magno his pollicetur id præmio fore. Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in prœlium deducitur. quarum acie constituta, priusquam signum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit: qui ubi ad naveis adversario-

rum pervenit, epiſtolam oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quærere. ſtatim ad Eumenem deductus eſt. quod nemo dubitabat aliquid de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius ducis nave declarata ſuis, eodem, unde ierat, ſe recepit. At Eumenes ſoluta epiſtola nihil in ea reperit, niſi quod ad irridendum eum pertineret. cuius etſi cauſam mirabatur, neque reperiebatur, tamen prœlium ſtatim committere non dubitavit. Horum in concurſu Bithynii Hannibalis præcepto univerſi navem Eumenis adoriuntur. Quorum vim cum rex ſuſtinere non poſſet, fuga ſalutem petiit: quam conſecutus non eſſet, niſi intra ſua præſidia ſe recepiſſet; quæ in proximo litore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves cum adverſarios premerent acrius, repente in eas vaſa fictilia, de quibus ſupra mentionem fecimus, coniici cœpta ſunt: quæ

iacta initio risum pugnantibus excitarunt, neque, quare id fieret, poterat intelligi. postquam naveis completas conspexerunt serpentibus, nova re perterriti, cum, quid potissimum vitarent, non viderent, puppeis averterunt, seque ad sua castra nautica retulerunt. Sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit; neque tum solum, sed sæpe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit adversarios. Quæ dum in Asia geruntur, accidit casu, ut legati Prusiæ Romæ apud L. Quinctium Flaminium consulem cenarent, atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiæ regno esse. Id postero die Flaminius senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine insidiis futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flaminium, qui à rege peterent, ne inimicissimum suum secum

cum haberet, sibique ut dederet. His Prusias negare ausus non est: illud recusavit, id ne à se fieri postularent, quod adversus ius hospitii esset: ipsi, si possent, comprehenderent: locum, ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello, quod ei ab rege datum erat muneri, idque sic ædificarat, ut omnibus partibus ædificii exitus haberet, semper verens, ne usu eveniret, quod accidit. Huc cum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum eius circũdedissent, puer ab ianua prospiciens Hannibali dixit, plureis præter consuetudinem armatos apparere. qui imperavit ei, ut omneis foreis ædificii circumiret, ac propere sibi renunciaret, num eodem modo undique obsideretur. puer cum celeriter, quid esset, renuntiasset, omneisque exitus occupatos ostendisset: sensit id non fortuito factum, sed

ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam: quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumſit. Sic vir fortiſſimus, multis, variiſque perfunctus laboribus, anno acquievit ſeptuageſimo. Quibus conſulibus interierit, non convenit. namque Atticus M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum in annali ſuo ſcriptum reliquit. At Polybius L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo. Sulpicius autem P. Cornelio Cethego, & L. & M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantiſque bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit litteris. namque aliquot eius libri ſunt Græco ſermone confecti: in his ad Rhodios de Cn. Manlii Vulſonis in Aſia rebus geſtis. Huius bella geſta multi memoriæ prodiderunt: ſed ex his duo, qui cum eo in caſtris fue-

fuerunt, simulque vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Philænius, & Sosilus Lacedæmonius: atque hoc Sosilo Hannibal litterarum Græcarum usus est doctore. Sed nos tempus est huius libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit iudicari.

M. PORCIUS CATO.

Ex libro secundo

ÆMILII PROBI,
aut Cornelii Nepotis.

CAto ortus municipio Tusculo, adolescentulus prius quam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod ibi heredium à patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in consulatu censuraque habuit collegam, ut M. Perperna Censorinus narrare solitus est, Romam demigravit, in foro esse cœpit. Primum stipendium meruit annorum decem septemque. Q. Fabio Maximo, M. Claudio Coss., tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis: magnique eius opera existimata est in prælio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal, frater Hannibalis. Quæstor obtigit

git P. Cornelio Scipioni Africano, consuli: cum quo non pro sortis necessitudine vixit. Namque ab eo perpetua dissensit vita. Ædilis Pl. factus est cum C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæstor superiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poëtã deduxerat: quod non minoris æstimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus consul iterum, cuius in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, & ipse ei succedere: neque hoc per senatum efficere potuit, cum quidem Scipio in civitate principatum obtineret, quod tum non potentia, sed iure respub. administrabatur. Qua ex re iratus, se-

natu

natu peracto, privatus in urbe mansit. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe præfuit ei potestati. Nam & in complureis nobileis animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur, quæ iam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, reipub. causa suscipere inimicitas non destitit. A multis tentatus, non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed, quoad vixit, virtutum laude crevit. In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria. Nam & agricola solers, & reip. peritus, & iurisconsultus, & magnus imperator, & probabilis orator, & cupidissimus litterarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Græcis neque de Italicis rebus,
quod

quod ei fuerit incognitum. Ab adoleſcentia confecit orationes. Senex hiſtorias ſcribere inſtituit. quarum ſunt libri ſeptem. Primus continet res geſtas rerum Populi Romani. Secundus, & tertius, unde quæque civitas orta ſit Italica. Ob quam rem omneis, Origines videtur appellaſſe. In quarto autem bellum Punicum primum: in quinto ſecundum. Atque hæc omnia capitulatim ſunt dicta. Reliquaque bella pari modo perſecutus eſt, uſque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Luſiatanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, ſed ſine nominibus res notavit. In iiſdem expoſuit quæ in Italia Hiſpaniiſque viderentur admiranda. In quibus multa induſtria & diligentia comparet, multa doctrina. Huius de vita & moribus plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici. Qua-

ci. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen delegamus.

VITA
T. POMPONII ATTICI,
Ex Cornelio Nepote.

POMPONIUS Atticus, ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatus, perpetuo à maioribus acceptam, equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre uſus eſt diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti, inprimiſque ſtudioſo litterarum. hic, prout ipſe amabat litteras, omnibus doctrinis quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris ac vocis, ut non ſolum celeriter arriperet quæ tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re, in pueritia, nobilis inter æqualeis ferebatur, clariuſq, exſplendeſcebat, quam generoſi condiſcipuli animo

æquo

æquo ferre possent. Itaque incitabat omneis studio suo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius, C. filius, M. Cicero, quos consuetudine sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior. Pater mature decessit. ipse adolescentulus, propter affinitatem P. Sulpicii, qui tribunus pleb. interfectus est, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii consobrina, nupserat Servio Sulpicio, fratri P. Sulpicii. Itaque interfecto P. Sulpicio, posteaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, cum alii Syllanis, alii Cinnanis faverent partibus: idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis, Athenas se contulit: neque eo secius adolescentem Marium, hostem iudicatum, iuvit opibus

 suis:

ſuis: cuius fugam pecunia ſublevavit. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit ſuarum. Hic ita vixit, ut univerſis Athenienſibus merito eſſet cariſſimus. Nam, præter gratiam, quæ iam in adoleſcentulo magna erat, ſæpe ſuis opibus inopiam eorum publicam levavit. Quum enim verſuram facere publice neceſſe eſſet, neque eius conditionem æquam haberent: ſemper ſe interpoſuit, atque ita, uti neque uſuram umquam ab iis acceperit, neque longius, quam dictum eſſet, eos debere paſſus ſit. Quod utrumque erat iis ſalutare. nam neque indulgendo inveteraſcere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis uſuris creſcere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam univerſos frumento donavit, ita ut ſingulis ſex modii tritici darentur.

tur. qui modus menſuræ, medimnus Athenis appellatur. Hic autem ſic ſe gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. Quo factū eſt, ut huic omneis honores, quos poſſent, publice haberent, civemque facere ſtuderent. quo beneficio ille uti noluit. quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanā alia aſcita. Quamdiu affuit, ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſtitit: abſens prohibere non potuit. Itaque aliquot, ipſi & Piliæ, locis ſanctiſſimis poſuerunt. Hunc enim in omni procuratione reipubl. actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potiſſimum urbe natus eſt, in qua domicilium orbis terrarum eſſet imperii, ut eandem & patriam haberet, & dominam. hoc ſpecimen prudentiæ, quod, cum in eam civitatem ſe contuliſſet, quæ antiquitate, humanitate, do-

ctrina præstaret omneis, ei unus ante alios fuerit carissimus. Huc ex Asia Sylla decedens cum venisset, quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate, & doctrina. Sic enim Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem suavitas erat sermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum. Idem poëmata pronunciabat & Græce & Latine, sic ut supra nihil posset. Quibus rebus factum est, ut Sylla nusquam eum ab se dimitteret, cuperetque secum deducere. cui cum persuadere tentaret, *noli, oro te*, (inquit Pomponius) *adversū eos me velle ducere, cum quibus, ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* At Sylla adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic complureis annos moratus, cum & rei familiari

tantum

tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Atheniensium reip. tribueret, nihilo minus amicis urbana officia præstitit. Nam & ad comitia eorum ventitavit, & si qua res maior acta est, non defuit: sicut Ciceroni in omnibus eius periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti, L L S. ducenta, & quinquaginta millia, donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta, & L. Torquato Coss. quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrymis desiderii futuri dolorem indicaret. Habebat avunculum Qu. Cæcilium, equitem Rom., familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura. cuius sic asperitatem veritus est, ut quem nemo ferre posset, Cuius sine offensione ad summam senectu-

rem retinuerit benivolentiam. Quo facto, tulit pietas fructum. Cæcilius enim moriens, testamento adoptavit eum, heredemque fecit ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter centies L L S. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni. Easque nuptias M. Cicero conciliarat. Cum quo a condiscipulatu vivebat coniunctissime, multo etiam familiarius, quam cum Q. ut iudicari possit plus in amicitia valere similitudinem morum, quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortensio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus deligeret, Cicero, an Hortensius. & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula. In republica ita versatus est, ut semper optimarum partium &

esset,

esset, & existimaretur. Neque tamen se civilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quam qui maritimis iactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem: quod neque peti more maiorum, neque capi possent conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque geri è republica sine periculo, corruptis civitatis moribus. Ad hastam publicam numquam accessit. Nullius rei neque præs, neque manceps factus est. Neminem neque suo nomine, neque subscribens, accusavit. In ius de sua re numquam iit: iudicium nullum habuit. Multorum consulum prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum.

qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, asseclam esse prætoris. qua in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque vitaret criminum. quo fiebat, ut eius observantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori, neque spei tribui viderent. Incidit Cæsarianum civile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. Usus est ætatis vacatione, neque se quoquam movit ex urbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. Ipsum Pompeium coniunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitissimi castra sunt secuti,

cuti, partim ſumma cum eius offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies, tantopere Cæſari fuit grata, ut victor, cum privatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolum moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis & Q. Ciceronis filium ex Pompeii caſtris conceſſerit. Sic vetere inſtituto vitæ, effugit nova pericula. Secutum eſt illud, occiſo Cæſare, cum Reſpublica penes Brutos videretur eſſe, & Caſſium, ac tota civitas ſe ad eum convertiſſe videretur: ſic M. Bruto uſus eſt, ut nullo ille adoleſcens æquali familiarius, quam hoc ſene; neque ſolum eum principem conſilii haberet, ſed etiam in convictu. Excogitatum eſt à quibuſdam, ut privatum ærarium, Cæſaris interfectoribus ab equitibus Romanis conſtitueretur. Id facile effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. Itaque appellatus

est à C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut eius rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperq; à talibus se consiliis removisset, respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum quantum eæ paterentur: sed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus, huius unius dissensione, disiectus est: neque multo post superior esse cœpit Antonius, ita ut Brutus & Cassius, provinciarum, quæ iis dicis causa datæ erant à consulibus, desperatis rebus, in exsilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto Italiaque cedenti, L L S. centum millia muneri misit. eidem in Epiro, absens, trecenta iussit dari. Neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque despera-

tos

tos reliquit. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam. In quo ſi tantum eum prudentem dicam: minus, quam debeam, prædicem: cum ille potius divinus fuerit, ſi divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus neque agitur, neque minuitur. Hoſtis Antonius iudicatus Italia ceſſerat: ſpes reſtituendi nulla erat. non ſolum eius inimici, qui tum erant potentiſſimi, & plurimi, ſed etiam amici, adverſariis eius ſe dabant, & in eo lædendo ſe aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem: eius familiares inſequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam exſtinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto: non modo nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed è contrario familiareis eius ex urbe

urbe profugienteis, quantum potuit, texit: quibus rebus indiguerunt, adiuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviæ, cum litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, hic sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatem versuram facere potuisset: ille se interposuit, pecuniamque sine fænore, sineque ulla stipulatione ei credidit, maximum existimans quæstum, memorem gratumque cognosci: simulque aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum. quæ cum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum.

Sed

Sed sensim is à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos civeis videretur. Ille autem sui iudicii, potius quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. Conversa subitó fortuna est. Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum futurum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad adventum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem: latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paullo ante, opem tulerat: (tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo:) habebatque secum Q. Gellium Canium, æqualem, simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo coniuncte vi-

cte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed omnibus etiam eius amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere: multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii, & ei, cum requisisset ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: se eum, & Gellium Canium, de proscriptorum numero exemisse. ac, ne quod in periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit. Neque enim suæ solum à quoquam auxilium petiit salutis, sed coniunctim: ut appareret, nullam seiunctam sibi ab eo velle esse fortunam. Quod si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hyeme marique scopuloso ser-

vat, cur non singularis eius existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit? Quibus ex malis ut se emersit, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Cum proscriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit cui res ulla defuerit. nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est. Quin etiam post prœlium Philippense, interitumque C. Cassii, & M. Bruti, L. Iusium Mocillã prætorem, & eius filium, Aulumque Torquatum, cæterosq,, pari fortuna perculsos, instituit tueri: atque ex Epiro his omnibus Samothraciã supportari iussit. Difficile enim est, omnia persequi, & non necessaria, Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem, neque temporariam, neque callidã fuisse. Id ex ipsis rebus ac temporibus iudicari potest, qnod

non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit. qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus post mortem eius, quam florente, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quod neque lædebat quemquam, neque, si quam iniuriam acceperat, malebat ulcisci, quam oblivisci. Idem immortali memoria præcepta retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur, SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam se, ipse finxit: qui cavit ne qua in re iure plecteretur. His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate coniunctus adolescenti Cæsari, cum propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam, nullius conditionis non haberet

pote-

potestatem, potissimum eius deligeret affinitatem, præoptaretque equitis Romani filiam generosam nuptiis. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est celandum) M. Antonius triumvir reipublicæ constituendæ: cuius gratia cum augere possessiones posset suas, tantũ abfuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsam proscriptionem perillustre fuit. Nam cum L. Saufeii equitis Romani, ęqualis sui, qui complureis annos, studio ductus philosophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent, consuetudine ea qua tum res gerebantur: Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuncio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. Idem L. Iulium Cali-

dium, quem, post Lucretii Catullique mortem, multo elegantissimum poëtam nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere, neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas eius Africanas possessiones, in proscriptorum numerum à P. Volumnio, præfecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare, quod in eorum periculis, non secus absenteis, quam præsenteis amicos, Attico esse curæ, cognitum est. Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus est, quam civis. Nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. Nam domum habuit in colle

Quirinali Tamphilanam, ab avunculo hereditate relictam. cuius amœnitas non ædificio, sed silva constabat. ipsum enim tectum, antiquitus constitutum, plus salis quam sumtus habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate iudicandum est, optima: si forma, vix mediocri. namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neq; tamen horum quemquam, nisi domi natum, domiq; factum, habuit. Quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nā & non intemperanter concupiscere quod à plurimis videas, continentis debet duci: & potius diligentia, quam pretio

parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus: splendidus, non sumtuosus, omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc præteribo, quanquam nonnullis leve visum iri putem. Cum in primis lautus esset eques Rom., & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, scimus, non amplius, quam terna millia æris, peræque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum. Atque hoc hon auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. Nemo in convivio eius aliud acroama audivit, quam anagnosten: quod nos quidem iucundissimum arbitramur. Neque unquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est: ut non minus

minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores à suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine: tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit; neque in sestertio centies, affluentius vixerit, quam instituerat; parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam suburbanam aut maritimam sumtuosam villam, neque in Italia, præter Ardeatinum, & Nomentanum, rusticum prædium: omnisque eius pecuniæ reditus constabat in Epiroticis & urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest, eum, usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque

eius comitas non ſine ſeveritate erat, neque gravitas ſine facilitate: ut difficile eſſet intellectu, utrum eum amici magis vererentur, quam amarent. Quicquid rogabatur, religioſe promittebat: quod non liberalis, ſed levis arbitrabatur, polliceri, quod præſtare non poſſet. Idem in nitendo quod ſemel admiſiſſet, tanta erat cura, ut non mandatam, ſed ſuam rem videretur agere. Numquam ſuſcepti negotii eum pertæſum eſt. Suam enim exiſtimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia M. & Q. Caceronum, Catonis, Hortenſii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Rom., negotia procuraret. Ex quo iudicari poterat, nõ inertia, ſed iudicio, feciſſe reipublicæ procurationem. Humanitatis vero nullum afferre maius teſtimonium poſſum, quam quod adoleſcens idem ſeni Syllæ

fuerit

fuerit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto: cum æqualibus autem suis, Qu. Hortensio, & M. Cicerone, sic vixerit, ut iudicari difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus. quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus iam sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab consulatu eius usque ad extremum tempus, ad Atticum missarum. Quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, mutationibus reipublicæ perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat: & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit,

dixit, ſed etiam quæ nunc uſu veniunt cecinit ut vates. De pietate autem Attici quid plura commemorem, cum hoc ipſum vere gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cum eſſet ſeptem & ſexaginta, ſe numquam cum matre in gratiam rediiſſe, numquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam prope æqualem habebat. Quod eſt ſignum, aut nullam unquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut, quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. neque id fecit natura ſolum, quanquam omnes ei paremus, ſed etiam doctrina. nam & principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, ut iis ad vitam agendum, non ad oſtentationem, uteretur. Mores etiam maiorum ſummus imitator fuit, antiquitatiſque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam,

tam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populi Rom., quæ non in eo suo tempore sit notata: &, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam à stirpe ad hanc ætatem, ordine enumeraverit, notans qui à quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset: pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum: Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum & Fabiorum, & Æmiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poëticen, credimus, ne eius expers esset suavitatis. Namque ver-

ſibus, qui honore rerumque geſtarum amplitudine ceteros Romani populi præſtiterunt, expoſuit: ita, ut ſub ſingulorum imaginibus facta, magiſtratuſque eorum non amplius quaternis quiniſq; verſibus deſcripſerit. quod vix credendum ſit, tantas res tam breviter potuiſſe declarari. Eſt etiam liber Græce confectus, de conſulatu Ciceronis. Hactenus Attico vivo edita hæc à nobis ſunt. Nunc, quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur: &, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſupra ſignificavimus, SUOS CUIQUE MORES PLERUMQUE CONCILIARE FORTUNAM. Namque hic contentus ordine equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris Divi Iulii filii, cum iam ante familiaritatem eius eſſet conſecutus nulla alia re, quam elegantia vitæ, qua ce-

teros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit & conciliarit, quod civis Romanus quivit consequi. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocaret. Hanc Cæsar vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni Drusilla nato, privigno suo, despondit. quæ coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. quamvis ante hæc sponsalia, non solum cum ab urbe abesset, numquam ad suorum quemquã litteras misit, quin Attico mitteret, quid ageret, inprimis quid legeret, quibusque in locis, & quamdiu, esset moraturus: sed etiam, cum esset in urbe, &, propter suas infinitas occupationes, minus sæpe, quã vellet, Attico frueretur, nullus dies tamen temere

inter-

intercessit, quo non ad eum scriberet, quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret: modo aliquam ei quæstionem poëticam proponeret, interdum iocans eius verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum ædes Iovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta, prolaberetur, ut Attici admonitu, Cæsar eam reficiendam curaret. Neque vero ab M. Antonio minus absens litteris colebatur: adeo, ut accurate ille exsul tum his terris, quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantæ sit sapientiæ, eorum retinere usum, benivolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Cæsarem atque Antonium, cum se uter-

uterque Principem non solum urbis Romanæ, sed orbis terrarum esse cuperet. Tali modo cum VII. & LXX. annos complesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque crevisset, (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate, est consecutus) tantaque prosperitate usus esset valetudinis, ut annos triginta medicina non indiguisset: nactus est morbum, quem initio & ipse & medici contempserunt. nam putarunt esse tenesmon: cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc cum treis menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset: subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. Atque hoc prius, quam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere, febremq; accessisse

cessisse sensit, Agrippam generum ad se arcersi iussit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducæum. hos ut venisse vidit: in cubitum nixus: *Quantam*, inquit, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos testeis habeam, nihil opus est pluribus verbis commemorare. quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihilque reliqui feci, quod ad sanandum me pertineret, reliquum est, ut egomet mihi consulã. Id vos ignorare nolui. Nam mihi stat, alere morbũ desinere. Namque his diebus quicquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. Quare à vobis peto primum, ut consilium probetis meum: deinde ne frustra dehortãdo conemini.* Hac oratione habita, tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare, cum quidem Agrippa eum flens, atque osculans, oraret atque ob-
secraret

secraret, ne id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi accelerare: & quoniam tum quoq; posset temporibus superesse, se sibi, suisque reservaret: preces eius taciturna sua obstinatione compressit. Sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leviorque morbus esse cœpit. tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Kal. Aprileis, Cn. Domitio, C. Sosio Coss., decessit. Elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus est iuxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Qu. Cæcilii, avunculi sui.

VERBA CORNELIÆ *Gracchorum matris, ex Cornelii Nepotis libro excepta.*

DICIS, Pulchrum esse inimicos ulcisci: id neque maius, neque pulchrius cuiquam atque mihi esse videtur: sed si liceat rep. salva eos persequi: sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus, inimici nostri non peribunt, atque uti nunc sunt, erunt, potius quam resp. profligetur atque pereat.

VERBIS conceptis deierare ausim, præterquam, qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiæ, tantumque laboris, quantum te ob has res mihi tradidisse, quem oportebat omnium eorum quos antehac habui liberos, partes eorum tolerare atque curare, ut quam minimum

nimum ſollicitudinis in ſenecta haberem, utique quæcumque ageres, ea velles maxime mihi placere; atque uti nefas haberes rerum maiorum adverſum meam ſententiam quicquam facere; pręſertim mihi, cui parva pars vitæ ſupereſt. ne id quidem tam breve ſpatium poteſt opitulari, quin & mihi adverſeris, & remp. profliges. denique quæ pauſa erit, & quando deſinet familia noſtra inſanire? & quando modus ei rei haberi poterit? & quando deſinemus & habentes, & præbentes, moleſtiis deſiſtere? & quando perpudeſcet miſcenda atque perturbanda rep. Sed ſi omnino id fieri non poteſt, ubi ego mortua ero, petito tribunatum, facito quod lubebit, cum ego non ſentiam: ubi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem in eo tempore. Nec pudet te eorum Deum preces expetere, quos vivos at-

que præsentes, relictos atque desertos habueris? Ne ille sinat Iupiter, te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animo. &, si perseveras, vereor ne in omnem vitam tantum laboris culpa tu recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

FRAGMENTA
CORN. NEPOTIS.

Ex I. Chronicorum libro.

HOMERUS, & Hesiodus, vixerunt ante Romam conditam annis circiter centum & quinquaginta. *Gellius lib.*17. *cap.* 21.

Ex 1. *librorum de vita Ciceronis.*

M. Tullius Cicero tres & viginti annos natus, primum campum iudicii publici egit, Sextumque Roscium parricidii reum defendit. *Gellius lib* 25. *cap.* 28.

Ex 2. *lib. de viris Illustribus.*

*Carisius l.*2. *citat vocem* subinde. *& ex* 15. *idem lib.*1. *citat illum modum dicendi,* harum partum. *& ex* 16. *illa verba* , A fratre patruele rem necessitudinis, sed personam ostendat.

Ex incerto libro de viris Illustribus.

Iuste, venusteque admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Græca scriptitavit. In eius historiæ principio scriptũ est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum composite, aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alienissima est. Ideoque veniam, gratiamque malæ existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Ea cum legisset M. Cato, Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam petere veniam solemus, aut cum imprudentes erravimus, aut cum compulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres

ut

ut ignoſceretur? *Gellius lib*.11.*c*.8.
Archilochus Tullo Hoſtilio Romæ regnante iam tunc fuit poëmatis clarus, & nobilis. Idem lib.17.c 21.

Ex libris exemplorum.

A virgine Veſtale. *Hoc citat Cariſius l.1.Exemplorum libro.*

Multis in ſenatu placuit, ut ii, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Annibalem deducerentur: ſed ea ſententia numero plurium, quibus id non videbatur, ſuperata eſt. ii tamen, qui ad Annibalem non redierunt, uſque adeo inteſtabiles, inviſique fuerunt, ut tædium vitæ ceperint, necemque ſibi conſciverint. *Gellius l*.7.*cap*.18.*ex* 5. *Exemplorum libro.*

Ex incerto libro.

Ædes Martis eſt in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priſcianus lib*.8.

Eudoxus quidam mea ætate, cum Lathyrum Regem fugeret, Arabico ſinu egreſſus, Gades uſ-

que pervectus est. *Plinius lib.* 11. *c.*67.

Latitudinis ubi minimum septem millia passuum, ubi vero plurimum, decem millia. *Plinius in Procemio lib.*3.

Melpum, opulentia pręcipuum, ab Insubribus, & Baiis, & Senonibus, deletum est eo die quo Camillus Veios cepit. *Idem Plinius, libri eiusdem c.*17.

Istro in Adriam effluenti è Danubio, amne ex adverso Padi fauces contrario eorum percussu, mari interiecto, dulcescente. *Plinius l. eiusdem c.*18.

Alpes in latitudinem C. M. *Idem l. eiusdem c.* 19.

Cerne insula abest ex adverso maxime Carthaginis à continente passus mille, nō amplior circuitu duobus millibus. *Idem l.6.c.*31.

Post accipenserem præcipua auctoritas fuit lupo, & asellis. *Idem, l.*9 *c.*18.

Me iuvene violacea purpura vigebat, cuius libra denariis C. veniebat, nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libris denariis mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther, Ædilis Curulis primus, in prætexta usus, improbatur. qua purpura quis non iam triclinaria facit? *Idē l.19.c.19.*

Turdi paulo ante Augusti principatum cœpti saginari. Ciconiæ magis placent, quam grues. *Idem l.10.c.23.*

Magnitudo Loti arboris brevis. *Idem l.13.c.17.*

Vinum exprimitur illi simile mulso, quod ultra denos dies non durat. baccæque contusæ cum alica ad cibos doliis conduntur. *Idem Plinius ibidem.*

Scandula contecta fuit Roma ad Pyrrhi usque bellum, annis quadringentis septuaginta. *Idem lib.16.c.10.*

Ante Syllæ victoriam duo tan-

tum triclinia Romæ fuerunt argentea. *Idem l.33.c.11.*

Cleophantus Corinthius secutus est in Italiam Demaratum Tarquinii Prisci Romani Regis patrem, fugientem à Corintho iniurias Cypselli tyranni. *Idem* l. 35 *c.3.*

Primus Romæ parietes crusta marmoris operuit totius domus suæ in Cælio monte Mamurra Formiis natus, eques Romanus, præfectus fabrorum C. Cæsaris in Gallia. *Idem l.36.t.6.*

Mamurra primus totis ædibus nullam nisi è marmore columnã habuit, omnes solidas è Carystio, aut Lunensi. *Idem Plinius ibidem.*

Fuit magno miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex onyche Chiorum magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine vidi. *Idem libri eiusdem c.7.*

ANNOTATIONES in obſcura, ac viciosa ÆMILII PROBI Hiſtorici loca, authore D. GYBERTO LONGOLIO.

IN PRÆFATIONEM.

NULLA *Lacedæmoni tam eſt.*] Non poſſum citare ullos authores, qui de Lacedæmoniis talia prodant. Nam poſt Xenophontem Plutarchus in Laconum inſtitutis, vetita apud Lacedæmonios legibus Lycurgi ſcenica ſpectacula his verbis ſcribit: Κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας οὐκ ἠκροῶντο, ὅπως μήτε ἐν σπουδῇ μήτε ἐν παιδιᾷ ἀκούωσι τῶν ἀντιλεγόντων τοῖς νόμοις. Niſi ſcenam palæſtram vocet: nam cum adoleſcentulis puellæ ſimul in gymnaſio exercitationi corporis nudi operam dabant, ut author eſt Xenophon. At quod apud Athenæum libro XIII. quidam ait, non arbitror

ad Æmylii Probi ſententiam cō-firmandam parum facere poſſe: ἡμεῖς δὲ οὐχὶ καὶ τῶν ἀψύχων κάλλιστα προ-κρίνομεν, ἐπαινοῦντες τὸ Σπαρτιατῶν τὸ ἔθος, τὸ γυμνοῦν τὰς παρθένους τοῖς ξένοις.

Γυναικωνίτης.] Græci peculiaria in domibus loca mulierculis de-ſtinata ſic appellant. Didymus γυναικωνίτην δίστεγον, hoc eſt, *ſecundum tabellatum domus*, interpretatur. atq; illud mulierum domicilium fuiſſe ſcribit: οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ταῖς γυναιξὶν ὑπερῴους τοὺς θαλάμους κατεσκεύαζον ὑπὲρ τοῦ δυσεπιβουλεύτους αὐτὰς εἶναι. *Veteres*, inquit, *mulierculis cubicula in ſummis ædium locis ſtruebant, ne quilibet facile in eas incideret:* unde & Homerus, Ὀδυσσ. α, de Penelope canit:

> Κλίμακα δ' ὑψηλὴν κατεβήσατο οἷο δόμοιο,
> Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.

De hac quoque ædium parte Vitruvius lib. ſexto, cap. decimo (quo loco de Græcorum ædificiis,

ciis, quæ dispositione, moribus, & usibus ab Italicis discrepant, loquitur) ita tradit: *In his locis introrsus constituuntur œcœ magni, in quibus matres familias cum lanificiis habent sessiones. Circũ autẽ in porticibus triclinia quotidiana, cubicula etiam, & cellæ familiaricæ, constituuntur. Hæc pars autem* γυναικωνῖτις *appellatur.*

Quod autem in Probo præcedit: *Neque in convivium adhibetur:* videtur id & Vitruvius annotasse eodem quo dixi capite. *Habent autem eæ domus* (inquit) *vestibula egregia, œcos quadratos tam ampla magnitudine, ut faciliter in eis tricliniis quatuor stratis ministrationũ ludorumq; operis locus posset esse spaciosus. In his œcis fiunt convivia virilia. Non enim fuerat institutum matres faliarum eorum moribus accumbere.* Et paulo post: *Græci enim* ἀνδρῶνας *appellant œcos, ubi convivia virilia solent esse; quod eo mulieres accedant.*

IN MILITIADEM.

A*Ntiquitate generis.*] Nam avus eius paternus Tiſagoras genus ſuum ad Codrum referebat, authore ſcholiaſte Ariſtidis.

Erat enim inter eos.] Plutarchus in libello de ſera numinis vindicta, aperte fatetur illum tyrannide Cherſonneſum occupaſſe: εἰ δέ τις ἢ τύραννον ἀπέκτεινε Μιλτιάδην ἐν Χεῤῥονήσῳ. Defendit tamen illum ſatis liberaliter Probus, ut mox cognoſcere licet.

Illi irridentes reſponderunt.] Longe aliter hæc deſcribuntur ab Herodoto libro ſexto prope finem.

Cares qui tum Lemnum incolebant.] Herodotus non Cares ſed Pelaſgos Lemnum incoluiſſe per id tempus ſcribit.

Scythis bellum inferre decrevit.] Quod Lanthini regis Scytharum filia quam matrimonio coniungere cupiebat ſibi negaretur.

Male

Male rem gerere.] Nam amissis XC. M. militibus ignominiose in Asiam se recepit.

Datin præfecit & Artaphernem.] Describunt hoc bellum Marathonium Herodotus libro sexto, & Iustinus libro secundo.

Præfectos autem istos omnes hoc nomine appellant. solus Aristophanis enarrator pro *Artaphernes*, *Artabazus habet*: Μαράθων τόπος τῆς Ἀττικῆς, εἰς ὃν ἀνώρμησαν Δάτις καὶ Ἀρτάβαζος, Μηδικοὶ σατράπαι, πεμφθέντες ὑπὸ Δαρείου βασιλέως, καταδουλώσασθαι τὴν Ἑλλάδα. His adstipulatur Ælianus. qui Datin postea cum Artapherne à Dario missos scribit, ut toti Græciæ post Marathoniam cladem acceptam bellum denunciarent: cumque à civitatibus & insulis passim in belli signum ignem & aquam postularent, à Spartanis in puteum coniecti super structa pyra, vivi suffocati sunt, subsannantibus interim eos Laconibus,

nibus, quod haberent quod petiissent.

Philippumque cursorem.] Exemplar manu scriptum *Phidippidemque* habet. quæ sane vera lectio: nam & Herodotus libro nominato huius cursoris meminit: καὶ πρῶτα μὲν ἐόντες ἐν τῷ ἄστεϊ οἱ στρατηγοὶ, ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον. Sunt autem *hemorodromi*, qui celeri cursu mandata regum & principum expedire solent, ὑπὸ τῆς ἡμέρας καὶ δρόμου, quod scilicet totum diem cursitantes non fatigentur.

Eorumque auxilio.] Plutarchus contra Herodotum & Iustinum in vita Aristidis, non fuisse Athenienses auxiliarios Ionibus adserit, sed Sardeis incendio vastasse: ἐπεὶ δὲ Δάτις ὑπὸ Δαρείου πεμφθεὶς, λόγῳ μὲν ἐπιθεῖναι δίκην Ἀθηναίοις, ὅτι Σάρδεις ἐνέπρησαν, ἔργῳ δὲ καταστρέψασθαι τοὺς Ἕλληνας.

Domi autẽ creati decem prætores.] Exem-

Exemplar meum *imperatores* habet: verum quia à Latinis scriptoribus στρατηγὸς sæpe vertitur, & subinde in Probo sequitur, non putavi variandam lectionem. Miror autem scriptores in numero ducum non consentire. nam Plutarchus in parallelis tantum quatuor à populo delectos ausus est tradere: Δάτις ὁ Περσῶν εἰς Μαραθῶνα παραγενόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς, καὶ στρατοπεδευσάμενος, πόλεμον τοῖς ἐγχωρίοις κατήγγειλεν. Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ βαρβαρικοῦ πλήθους καταφρονήσαντες, ἐννακισχιλίους ἔπεμψαν, στρατηγοὺς ποιήσαντες, Κυνέγειρον, Πολύζηλον, Μιλτιάδην. At omnes historiæ, quotquot ego hactenus inspexi, decem Atheniensium duces numerant. Quin etiam ipse Plutarchus in vita Aristidis, ut Miltiadi duci in hac pugna primas defert: ita Aristidi secundas. Idem etiam adserit Aristides rhetor in declamatione de Miltiade.

Nulla

Nulla civitas Athenienſibus auxilio fuit.] Nam Lacedæmonii, ut Iuſtinus ſcribit, religione quatuor dierum obligati, poſt prælium convenerunt. Strabo libro nono aliam occaſionem ex Herodoto recenſet: Μαραθὼν ὅπου Μιλτιάδης τὰς μετὰ Δάτιος τοῦ Πέρσου δυνάμεις ἄρδην διέφθειρεν, οὐ περιμείνας ὑστερίζοντας Λακεδαιμονίους διὰ τὴν πανσέληνον. Ariſtides autem geminas cauſas in citata declamatione recitare videtur: Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου, εἴτε τὴν πανσέληνον μένοντες, οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν εἶχον.

Nam ut arbores multis.] Meminit ſaltus Marathonii Pauſan. l. 1.

Namque huic Miltiadi.] Deſcripſit locum ex oratione Æſchinis rhetoris contra Demoſthenem ſive Creſiphontem: προσέλθετε οὖν τῇ διανοίᾳ καὶ εἰς τὴν στοὰν τὴν ποικίλην. ἁπάντων γὰρ τῶν καλῶν ἔργων ὑπομνήματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνάκειται. τί οὖν ἐστιν ὦ Ἀθηναῖοι ὃ ἐγὼ λέγω; ἐνθαδ-

ἐνταῦθα ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη γέγραπται. τίς οὖν ὁ στρατηγός; Οὑτωσὶ μὲν ἐρωτηθέντες, ἀποκρίνεσθε ἂν, ὅτι Μιλτιάδης. Ἐκεῖ δὲ οὐκ ἐπιγέγραπται. Πῶς οὐκ ᾔτησε τὴν δωρεὰν ταύτην; Ἤιτησεν, ἀλλ' ὁ δῆμος οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὀνόματος συνεχώρησεν αὐτῷ πρώτῳ γραφῆναι παρακαλοῦντι τοὺς στρατιώτας. Tractationem collationis præmiorum apud veteres & apud posteriores ex Æſchine Probus ſumpſit.

In porticu qua ποικίλη.] Porticus iſta ante prœlium Marathonium Piſia Actia vocabatur: ſed Phanippo imperante Athenis (fuit enim tunc Marathonium prælium commiſſum) à picturæ varietate ποικίλη nuncupata, ut ſcribit Ariſtidis ſcholiaſtes. Etenim prima pictura qua porticus iſta pingi cœpit, Marathonia fuit pugna, adſcripto hoc diſticho:

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,

Ἔκτειναν Μήδων εἴκοσι μυριάδας.

In eo epigrammate numerus κατ' ἐξοχὴν mendacio ſupra veritatem effertur. Variant alioqui à Probo omnes Græci hiſtorici.

Trecentas ſtatuas.] Teſtatur & hoc Laërtius Diogenes lib. V. Δημήτριος Φανοστράτου, Φαλερεύς. οὗτος ἤκουσε μὲν Θεοφράστου, δημηγορῶν δὲ παρὰ Ἀθηναίοις τῆς πόλεως, ἐξηγήσατο ἔτη δέκα, καὶ εἰκόνων ἠξιώθη χαλκῶν ἑξήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις. ὧν πλείους ἐφ' ἵππων ἦσαν, καὶ ἁρμάτων, καὶ συνωρίδων. Idem teſtatur Strabo libro nono: ἐπέστησε γὰρ τῶν πολιτῶν (de Caſſandro loquitur) Δημήτριον τὸν Φαληρέα τὸν Θεοφράστου τοῦ φιλοσόφου γνώριμον, ὃς οὐ μόνον οὐ κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπηνώρθωσε. δηλοῖ δὲ τὰ ὑπομνήματα, ἃ συνέγραψε περὶ τῆς πολιτείας ταύτης ἐκεῖνος. ἀλλ' οὕτως ὁ φθόνος ἴσχυσε, καὶ ἡ πρὸς ὀλίγους ἀπέχθεια, ὥστε μετὰ τὴν Κασάνδρου τελευτὴν, ἠναγκάσθη φυγεῖν εἰς Αἴγυ-

πιον· τὰς δὲ εἰκόνας αὐτοῦ πλείους ἢ τριακοσίας κατέσπασαν οἱ ἐπαναστάντες, καὶ κατεχώνευσαν· ἔνιοι δὲ προστιθέασιν, ὅτι καὶ εἰς ἀμίδας.

Verba fecit frater eius Diagoras.] Meum exemplar *Dixagoras* habuit: ſed ex Herodoto ſcribendum *Steſagoras*: quanquam libro ſexto, non à fratre, ſed ab amicis, cauſam illius actam ſcribant, cum putreſcente crure ex vulnere lectulo incumberet.

Hanc pecuniam quod ſolvere.] Refert hoc inter exempla ingratorum Valerius lib. V. Teſtantur hiſtorici, Cimonem Miltiadis pecuniam pro patre numeraſſe: verum ne ſic quidem illum invidia & carcere liberatum. Plura hac de re in vita Cimonis.

IN THEMISTOCLEM.

P*Ater eius Neocles generoſus fuit.*] Negat hoc Plutarchus in illius vita: Θεμιστοκλεῖ δὲ τὰ μὲν ἐκ γένους ἀμαυρότερα πρὸς δόξαν ὑπῆρ-

χε. πατρὸς γὰρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν ἀθήνησι φρεαῤῥίου τὸν δῆμον.

Is uxorem Acarnanam.] Ego *Carinam* lego. Nam Carina vel Cariatide matre Euterpe illum natum plerique prodidere. Maxima tamen Hiſtoricorum pars meretriculam Threiciam Abrotanum nomine illum edidiſſe teſtatur. Athenæus libro decimo tertio, citato commentario. Amphicrates de claris viris idem hoc adſerit, adiecto epigrammate Iphicratis : quod ipſum & Plutarchus tacito authoris nomine (videtur autem viciatus ille locus) adduxit:

Ἀ'βρότονον Θρήισσα γυνὴ γένος, ἀλλὰ τεκέσθαι
Τὸν μέγαν Ἕλλησίν φασι Θεμιστοκλέα.

Et rem familiarem negligebat.] Adoleſcentiam enim turpiſſime egit. nam curru per urbem, ſimul cum quatuor ſcortis vehebatur,

batur, authore Athenæo: Θεμιστοκλῆς τε, ὥς φησιν Ἰδομενεὺς, οὐχὶ ἅρματι ζευξάμενος ἑταιρῶν πληθούσης ἀγορᾶς εἰσήλασεν ἐς τὸ ἄστυ; ἧσαν δὲ αὗται Λαμία καὶ Σκιώνη, καὶ Σατύρα, καὶ Νάννιον. De viciis iuventutis eius Valerius libro ſexto Capite nono.

Vt Thucydides ait.] Libro primo: οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν, οὔτ᾽ ἐπιμαθὼν, τῶν τε παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιπλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. Et Herodotus lib. VIII. Græcorum omnium prudentiſſimum Themiſtoclem fuiſſe teſtatur: Θεμιστοκλέης ἐγνώσθη τε καὶ ἐδοξάσθη εἶναι ἀνὴρ πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Laudat & prudentiam & induſtriam eius in proſpiciendis prævidendiſque futuris Ariſtides rhetor: οἱ μὲν ἄλλοι χαλεπῶς εἶχον συμβαλεῖν, Θεμιστοκλῆς δὲ ῥαδίως ἐξευρεῖν· οὐ γὰρ ὅτι ἦλθεν, τὰ λόγια, οὔτε πρῶτον ταύτην

ἔχε τὴν γνώμην, οὔτε αὐτοσχεδιάζων, οὐδ' ἐπὶ τοῦ καιροῦ σοφὸς ταύτην τὴν σοφίαν, ὥς περ οἱ θεομάντεις, γενόμενος, ἀλλὰ καὶ πρὶν πέμπειν Ἀθηναίους εἰς Δελφοὺς, καὶ πρὶν τοὺς Βαρβάρους κινηθῆναι, πάλαι καὶ πόῤῥωθεν ἐκεῖνος ταῦτα ἐσκέψατο καὶ συνεῖδε, καὶ ὅπως ἐπὶ τοῦ καιροῦ, καὶ τῆς χρείας, μὴ ἀποῤῥίψῃ. Plutarchus quoque de illo hoc adſerit: πόῤῥωθεν ἤδη προσδοκῶν τὸ μέλλον. Ex his omnibus perſpicuum eſt, hominem fuiſſe acutum in coniectandis futuris.

Corcyreo.] Non Corcyræi belli prætextu feciſſe, quæ de argenti fodinis recenſet, ſed belli Æginenſis (etenim Æginetæ quondam imperium maris tenebant) occaſione id conſuluiſſe Themiſtoclẽ, Plutarchus in vitis refert. In Corcyræo autẽ bello non egit imperatorem: ſed arbiter datus inter Corcyræos & Corinthios pro Corcyræis iudicavit, & bellum compoſuit, ut à Plut. traditum eſt. γενόμενος γὰρ αὐτῶν (Corcyræos

cyræos intellige) κρατὴς πρὸς Κορινθίους ἐχόντων διαφορὰν, ἔλυσε τὴν ἔχθραν, εἴκοσι τάλαντα κρίνας τοὺς Κορινθίους καταβαλεῖν.

Quæ ex metallis.] Argentifodinis, ut Græci referunt; ne quælibet metalla intelligamus. Aristi. in encomio Themist. περιγινομένων γὰρ τῇ πόλει χρημάτων συχνῶν ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν ἀργυρείων, καὶ ταῦτα μελλόντων ἐκεῖ νέμεσθαι, μόνος τῶν πάντων ἐτόλμησεν ἀντειπεῖν. Et Plut. πρῶτον μὲν τὴν Λαυρεωτικὴν πρόσοδον ἀπὸ τῶν ἀργυρείων μετάλλων, ἔθος ἐχόντων Ἀθηναίων διανέμεσθαι, μόνος εἰπεῖν ἐτόλμησε παρελθὼν εἰς τὸν δῆμον, ὡς χρὴ τὴν διανομὴν ἐάσαντας ἐκ τῶν χρημάτων τούτων κατασκευάσασθαι τριήρεις, ἐπὶ τὸν πρὸς Αἰγινήτας πόλεμον. Hoc est, *& primo quidem Laureoticum, ex metallis argenteis proventum*, &c. Vocatur autem (ut hoc obiter explicem; nam Lapus Plutarch. interpres non intellexit *Laureoticam* dictionem) *Laureoticus* à Laureo Atticæ regiuncula,

in qua fodinæ fuere Athenienſium metallicæ, ut Suidas docet. Deſcripſit autem hoc ex Herod. 7. Plut. à quo Probus hoc mutuatus eſt : ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐκ τῶν κοινῶν, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων σφι προσῆλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἔμελλον λάξεσθαι ὀρχηδὸν ἕκαστος δέκα δραχμάς, τότε Θεμιστοκλέης Ἀθηναίους τῆς διαιρέσεος ταύτης παυσαμένους νέας, τούτων τῶν χρημάτων ποιήσασθαι διηκοσίας ἐς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Αἰγινήτας. Vides ut omnes Ægineticum bellum huic conſilio prætexunt.

Mille & ducentarum navium.] In navium numero hiſtorici valde variant. Aeſchylo, ut ſcienti, quemque illis temporibus proximum fuiſſe conſtat, creditur: nam in Perſis tragœdia, quæ etiamnum extat, ita eas recenſet.

Ξέρξῃ δέ, καὶ γὰρ οἶδα, χιλιὰς μὲν ἦν
νεῶν

Τὸ πλῆθος , αἵδ' ὑπέρκομποι
τάχει
Ἑκατὸν δὶς ἦσαν , ἑπτά τε. ὧδ'
ἔχει λόγος.

Nam quod Iuſtinus lib. II. ex Trogo recenſet, mendacio quam veritati ſimilius eſt. Herodotus in ſeptimo innumerabiles prope copias illius recenſet. Sed nemo cum Probo, præter Aeſchylum, rectius conſentit.

Phytia reſpondit.] Oraculum integrum extat apud Herodotum lib. VII. cuius vis in hoc carmine latet:

Τεῖχος Τριτογενεῖ ξυλινὸν διδοῖ εὐρυό-
πα Ζεύς.

Hoc autem poſt Herodotum in ſept. Plutarch. in vita Themiſtoclis, omnium optime Maximus Tyrius in ſermone, num divinatio in noſtra ſit poteſtate, explanavit.

Primũ apud Artemiſium.] Plu-

tarchus in vita Themiſtoclis ita Artemiſium deſcribit : ἔστι δὲ τῆς Εὐβοίας τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τὴν Ἑστιαίαν αἰγιαλὸς, εἰς βορέαν ἀναπεπταμένος. ἀντιτείνει δ' αὐτῷ μάλιστα τῆς ὑπὸ Φιλοκτήτῃ χώρας γενομένης Ὀλίζων. addit originem appellationis : ἔχει δὲ ναὸν οὐ μέγαν, Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν προσηῴας, προσαγορευόμενον.

Hic etſi pari prælia.] Herodotus idem habet lib. VIII de pugna apud Artemiſium commiſſa. ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισιν ἐγένοντο. hoc eſt, *apud neutros victoria ſtetit.* Pindarus tamen poëta Artemiſium φαεννὰν κρηπῖδα ἐλευθερίας vocat. quaſi ex iſta pugna Græci animos cœperint, ut arbitrarentur, ſe in libertate patriæ defendenda Xerxe poſſe ſuperiores eſſe.

Protinus acceſſit Aſtu.] Manuſcriptus codex *arcem* legit. Quamquam *Aſtu* etiam pro ipſis

ipsis Athenis à Latinis usurpari commemini. Cicero de legibus: *Vt vestri Attici, priusquam Theseus eosdem migrare ex agris, & in Astu, quod appellatur, omnes se conferre iussit.*

Quem cum minus quam vellet.] Causam addit Herodotus in principio octavi: τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κάρτος ἔχοντα, παρέχοντο Σπαρτιῆται Εὐρυβιάδην τὸν Εὐρυκλείδεω· οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἢν μὴ ὁ Λακὼν ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἕψεσθαι ἡγεομένοισι.

Quem habuit sibi fidelissimum.] Consentit cum Probo Plutarchus, qui copiosius servum istum, quem Sicinum vocatum refert, describit: ἦν δὲ τῷ γένει Πέρσης ὁ Σίκιννος αἰχμάλωτος, εὔνους δὲ τῷ Θεμιστοκλεῖ, καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ παιδαγωγός. ἐκπέμπει πρὸς τὸν Πέρσην κρύφα, κελεύσας λέγειν, ὅτι Θεμιστοκλῆς, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς, αἱρούμενος, τὰ βασιλέως ἐξαγγέλλει πρῶτος αὐτῷ.

τοὺς

τοὺς Ἕλληνας ἀποδιδράσκοντας, καὶ διακελεύεται μὴ παρεῖναι φυγεῖν αὐτοῖς. Cum legis in Herodoto, Sicinum hunc contubernalem Themistoclis fuiſſe, memineris quæſo, non diffidere à reliquis hiſtoriis Herodotum, ſed Laur. Val., hominem ſupra modum doctum, οἰκέτην, quem Latini *vernam* vocant, & *ſervum domi noſtræ natum*, non ſine errore *contubernalem* vertiſſe.

Phalereo portu.] Φαληρὸν, portus Atticæ. Pauſanias in principio Atticæ clarius hæc, & diſtincte magis recenſet: ὁ δὲ Πειραιεὺς δῆμος μὲν ἦν ἐκ παλαιοῦ, πρότερον δὲ πρὶν ἢ Θεμιστοκλῆς Ἀθηναίοις ἦρξεν, ἐπίνειον οὐκ ἦν Φαληρὸν δέ. ταύτῃ γὰρ ἐλάχιστον ἀπέχει τῆς πόλεως ἡ θάλασσα, τοῦτό σφίσιν ἐπίνειον ἦν. & paulo poſt: Θεμιστοκλῆς δὲ ἦρξε. τοῖς τε γὰρ πλέουσιν ἐπιτηδειότερος ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετό οἱ προκεῖσθαι· καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν τοῦ Φαληροῦ, τοῦτο σφί-

σιν

σιν ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο. Plura Thucydides lib. 1. Nam de murorum ædificatione ad verbum prope è Thucydidis historia ſunt converſa.

Proſecutus eſt.] Manuſcriptus codex *prolocutus eſt*, habet, quod cum Thucydide convenit : καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπελθὼν τοῖς Λακεδαιμονίοις. ἐνταῦθα δὲ φανερῶς εἶπον ὅτι ἡ μὲν πόλις σφῶν τετείχισται ἤδη.

Teſtularum ſuffragiis.] Quibus inviſos ſibi ob facinus aliquod civitate mulctabant Athenienſes. Uſum autem teſtularum ſuffragii, ὀστρακισμὸν Græci vocant. Ariſtophanis interpres in equitibus, ita ex Plutarcho in vita Ariſtidis tradit : ὁ δὲ τρόπος τοιοῦτος τοῦ ἐξοστρακισμοῦ. προεχειροτόνει ὁ δῆμος ὄστρακον εἰσφέρειν, καὶ ὅταν δόξῃ, ἐφράττετο σανίσιν ἡ ἀγορὰ, καὶ κατελείποντο εἴσοδοι ἰσδέκα, δι' ὧν εἰσιόντες κατὰ φυλὰς ἐτίθεσαν ὄστρακον, ἀντιθέντες τὴν ἐπιγραφήν.

ἐπε-

ἐπεςάτουν δὲ οἵ τε ἄρχοντες καὶ ἡ βουλή, ἀριθμηθέντων δὲ ὧν πλεῖστα γένοιτο, καὶ μὴ ἐλάττω ἑξακισχιλίων, τοῦτον ἔδει ἐν δέκα ἡμέραις μεταςῆναι τῆς πόλεως, εἰ δὲ μὴ γένοιτο, ἑξακισχίλια οὐ μεθίςατο.

Quod ſocietatem cum rege Perſarum iniiſſet.] Plut. in eo commentario, quem ſcripſit de utilitate capienda ab amico, & in vita The., accuſatum à Lacedæmoniis adſerit, quod cum Pauſania conſuetudinem haberet.

Corcyram demigravit.] Hanc civitatem beneficio, quemadmodum paulo ante ex Plutarcho diximus, ſibi devinxerat, quod & Thucydides teſtatur: φεύγει ἐκ Πελοποννήσου ἐς Κορκύραν, ὢν αὐτῶν εὐεργέτης. Confugit autem Corcyra in oppoſitam primum Epirum, deinde, ut ſequitur, ad Admetum.

Cum quo ei hoſpitium fuerat.] Id plane contra Thucydidem & reliquorum hiſtoricorum fidem

dem dictum est. nam Thucydides, inimicum hunc Molossicum regem ei fuisse, testatur: ἀναγκάζεται παρὰ Ἄδμητον τὸν Μολοσσῶν βασιλέα ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον καταλῦσαι. Videtur Probus negandi particulam non agnovisse, quam tamen abesse facile potuisset cognoscere, si ad verbum ἀναγκάζεται respexisset. nemo enim, qui amicitia cum aliquo coniunctus est, cogi solet. Sed & Plutarch. inimicitiæ & simultatis huius caussam explanat. Sic enim de Admeto loquitur: δεηθεὶς δέ τι τῶν Ἀθηναίων, καὶ προπηλακισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτ' ἤκμαζεν ἐν τῇ πολιτείᾳ, δι' ὀργῆς εἶχεν αὐτὸν ἀεί. καὶ δῆλος ἦν, εἰ λάβοι, τιμωρησόμενος.

Filiam eius parvulam.] Non dubito, scriptum fuisse à Probo, *filium parvulum*, cum Thucydides & Plutarchus, quorum verba testimonii loco adducam, filium

filium habent. Thucydides: ὁ δὲ τῆς γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. Plutarchus addit cauſam cur Admeti filium adſumſerit: ἔχων γὰρ αὐτοῦ τὸν υἱὸν ὄντα παῖδα πρὸς τὴν ἑστίαν προσέπεσε, ταύτην μεγίστην καὶ μόνην σχεδὸν ἀναντίῤῥητον ἡγουμένων ἱκεσίαν τῶν Μολοσσῶν.

Data dextera.] αἱ γενόμεναι κατὰ συνθήκας ἐπαφαὶ τῶν δεξιῶν χειρῶν, σύμβολον τοῦ βεβαίως ἔσεσθαι, inquit Heſychius.

Scio pleroſque.] Inter quos nobiliſſimus Ephorus. Ceteros recenſet Plutarchus. Verum non videtur probabile, cum procul dubio infenſiſſimus illi Xerxes ob immenſa damna fuerit.

Atque his verbis.] Epiſtolam ex Thucydide adſcribo, ut cognoſcant lectores, quanta puritate & facilitate prope ad verbum à Probo ſit è Græco verſa: ὅτι Θεμιστοκλῆς ἥκω παρά σε. ὃς κακὰ μὲν

πλεῖστα Ἑλλήνων εἴργασμαι τὸν ὑμέτερον οἶκον, ὅσον χρόνον τὸν σὸν πατέρα ἐπιόντα ἐμοὶ ἀνάγκη ἠμυνόμην, πολὺ δ' ἔτι πλείω ἀγαθὰ, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ, πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. καί μοι εὐεργεσία ὀφείλεται. γράψας τήν τε ἐκ Σαλαμῖνος προάγγελσιν τῆς ἀναχωρήσεως, καὶ τὴν τῶν γεφυρῶν, ἣν ψευδῶς προσεποιήσατο τότε δι' αὐτὸν, οὐ διάλυσιν καὶ νῦν ἔχων, σὲ μεγάλα ἀγαθὰ δρᾶσαι, πάρειμι διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν. βούλομαι δὲ ἐνιαυτὸν ἐπισχὼν αὐτός σοι, περὶ ὧν ἥκω, δηλῶσαι.

Tuam petens amicitiam.] Græce ambiguum est, num propter amicitiam, quam cum rege dicebatur habere, an amicitiæ ineundæ cum rege gratia venerit.

Multo commodius dicatur apud regem.] Vide Valerium Maximum libro octavo, capite septimo.

Namque hanc urbem ei.] Idem

Thucydides libro primo; Strabo libro decimoquarto. Plutarthus his adiungit Percoten & Palæſcepſin, pro tegumento & veſtitu: quem ſequitur Athenæus libro primo; addens, familiare regibus Perſicis eſſe, civitates donare.

Ad noſtram memoriam.] Arbitrarer utique, Probum id quoque ex Thucydide vertiſſe, niſi ſcirem, apud Pauſaniam, qui longe ætate fuit Probo poſterior, teſtari, Athenis ſuo tempore Themiſtoclis monumentum adhuc extitiſſe, prope portum maximum.

De cuius morte.] Quod potaverit taurinum ſanguinem, iuxta Ariſtophanem, cuius verſus in equitibus iſti ſunt:

Βέλτιστον ἡμῖν, αἷμα ταύρειον πιεῖν.
ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος αἱρετώτερος·

ſcribunt apud nos Valerius Maximus, lib. ſexto, capite quinto: item

item Plutarchus in vita: & Ariſtophonis interpres, cuius verba hic recenſeo, quod is mortis modum optime depingit: παραγενόμενος δὲ ἅμα τῷ στρατηγῷ εἰς Μαγνησίαν, καὶ καταγνοὺς ἑαυτοῦ, εἰ οἱ δι' αὐτὸν σωθέντες Ἕλληνες εἶτα δουλεύσουσι βαρβάροις, προφάσει χρησάμενος, ὡς θυσίας ἐπιτελέσαι βούλοιτο, καὶ ἱερουργῆσαι τῇ λευκόφρυϊ Ἀρτέμιδι καλουμένῃ, ταύρῳ ὑποθεὶς τὴν φιάλην, καὶ ὑποδεξάμενος τὸ αἷμα, καὶ χανδὸν πιὼν, ἐτελεύτησεν ὁ θεῖος. Thucydides veneno illum ſimpliciter interiiſſe ſcribit. Sic enim ait: νοσήσας δὲ, τελευτᾷ τὸν βίον. λέγουσι δέ τινες καὶ, ἑκούσιον φαρμάκῳ ἀποθανεῖν αὐτὸν, νομίσαντα, εἶναι ἐπιτελέσαι βασιλεῖ ὧν ὑπέσχετο. Cicero in dialogo quem inſcripſit Brutum, de ſanguine taurino, tanquam commentum, ab hiſtoricis quibuſdam, qui grandia de viris præclaris commentari geſtiunt, effictum putat.

Idem oſſa eius clam.] Sequitur enim in Thucydide: τὰ δ' ὀςᾶ φασι κομισθῆναι ἀυτοῦ οἱ προσήκοντες οἴκαδε, κελεύσαντος ἐκείνου, καὶ τεθῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ. οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος. Ariſtophanis interpres poſt mortem eius Athenienſibus peſte laborantibus iuſſiſſe deum oraculo ſcribit oſſa Themiſtoclis Athenas ferri. Magnatibus autem hoc non permittentibus, Athenienſes triginta dies, quibus illi iuſta perſolvere poſſent, poſtularunt: interea locum tentoriis cingentes, effoſſis oſſibus, clam ſe ſubduxerunt. At Symmachus id falſum eſſe putat, quod nec Herodotus nec Thucydides huius rei mentionem faciant.

IN ARISTIDEM.

I*Taque cum eo de principatu contendit.*] Nam ut Plutarchus in apophthegmatibus inquit, ἀεὶ καθ'

αὐτὸν ἐπολιτεύετο, καὶ τὰς ἑταιρείας ἔφευγεν, ὡς τῆς ἀπὸ τῶν φίλων δυνάμεως ἀδικεῖν ἐπαιρούσης. In vita Themiſtoclis cauſam aliam fuiſſe adſerit, nimirum quod in amore Steſicleæ præſtantis formę mulieris corrivales fuerunt. Id vero ex Ariſtone philoſopho adducit. Mox cauſam in diverſitatem ingeniorum coniicit. Ariſtides enim placidus & animo tranquillus: Themiſtocles è contrario fervens, ambitioſus, & novarum rerum cupidus fuiſſe dicitur. Vide plura apud Plutarchum.

Cognomine Iuſtus ſit appellatus.] Iuſtiſſimus enim fuit, ut Herodotus libro octavo ait: Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρακισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου. τὸν ἐγὼ νενόμικα πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνῃσι, καὶ δικαιότατον. Multa inſignis iuſtitiæ huius exempla Plutarchus in vita eius adfert.

A Themistocle collabefactus.] Sparserat enim in vulgus Themistocles, Aristidem callide efficta modestia in forensi potestate sublatis iudiciis regnum adfectare. Alioqui & populus, victoriis superbiens factus, ægre ferebat, virtutis nomine præ cæteris aliquem excellere, ut refert Plutarchus.

Testula illa decem annorum] id est, ostracismo. at non erat ostracismus, improbitatis, Plutarchus ait, castigatio, sed honestiore vocabulo, dominationis, ac gravioris potentiæ, pœna dicebatur.

Sedensque animadverteret quēdam scribentem.[Plutarchus, in apophthematibus regum & ducum, aliter, & expressius multo, clariusq;, hoc recenset. ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων ὁρμωμένων ἐπὶ τὸν ὀστρακισμὸν, ἄνθρωπος ἀγράμματος καὶ ἄγροικος ὄστρακον ἔχων προσῆλθεν αὐτῷ, κελεύων ἐγγράψαι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρι-

Ἀριστείδου, γινώσκεις γὰρ, ἔφη, τὸν Ἀριστείδην; τοῦ δ' ἀνθρώπου γινώσκειν μὲν οὐ φήσαντος, ἄχθεσθαι δὲ τῇ τοῦ δικαίου προσηγορίᾳ, σιωπήσας ἐνέγραψε τὸ ὄνομα τῷ ὀστράκῳ, καὶ ἀπέδωκε. Idem quoque in vita eius, ſed paulo aliter refert.

Neque aliud eſt ullum.] Sane Thucydides & Plutarchus non ſegnem operam in Marathonia quoque pugna apud Miltiadem, quem conſilio & ſagacitate iuvit, ab illo navatam prædicant. Verum, quia non fuit ambitioſus, victoriam animis ferventioribus conceſſit, ut Miltiadi Marathonæ, Themiſtocli Salaminæ, Pauſaniæ Platææ.

Intemperantia Pauſaniæ.] Προσφιλεῖς γὰρ ὄντας τοὺς Ἀθηναίους τοῖς Ἕλλησι, διὰ τὴν Ἀριστείδου δικαιοσύνην, ἔτι μᾶλλον ἡ Παυσανίου πλεονεξία καὶ βαρύτης ποθεινοὺς ἐποίει. τοῖς τε γὰρ ἄρχουσι τῶν συμμάχων, ἀεὶ μετ' ὀργῆς ἐτύγχανε, καὶ τραχέως, τούς τε πολλοὺς ἐκόλαζε πληγαῖς, ἢ σιδηρᾶν

 ἄγκυ-

ἄγκυραν ἐπιτιθεὶς ἑστάναι δὶ ὅλης τῆς ἡμέρας.

In tanta paupertate decessit.] Quanquã omnes paupertate maxima laborasse Aristidem afferãt, Plutarchus tamen in principio vitæ eius, opulentum ex Demetrio Phalereo fuisse asserit. De mortis genere, quod sciam, apud authores nihil extat, nisi quod restitutus in pristinum statum quęstura functus honeste discesserit. Quamobrẽ non satis possum mirari, quod de eius morte à Seneca lib. de consolatione ad Albinam cap. decimotertio scriptum est: *Ducebatur Athenis ad supplicium Aristides, cui quisquis occurrebat, deiiciebat oculos, & ingemiscebat, non tanquam in hominem iustum, sed tanquam ipsam iustitiam animadverteretur. Inventus est tamẽ qui faciem eius inspueret: poterat hoc non moleste ferre, quod sciebat neminẽ id ausurũ animi purioris. At ille abstersit faciẽ, & subridens ait*

ait comitanti magistratui, Admone istum, ne postea tam improbe osci-tet. Sed quia id plerique omnes Phocioni adscribunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα in Seneca esse arbitror.

Quo factum est, ut filiæ eius publice alerentur.] Testatur & id Aeschines in fine orationis contra Ctesiphontem. quantum autem dotis nomine datum sit filiabus, & quanta liberalitate totum genus Aristidis prosecuti sint Athenienses, apud Plutarchum in vita eius legere licet.

IN PAUSANIAM.

H*Vius illustrissimum est prælium apud Platæas.*] Ex Herodoto hoc descripsit: καὶ νίκην, inquit libro nono, ἀναιρέεται καλλίστην ἀπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω.

Mardonius satrapes natione Medus.] Si Herodoto credendum est, regis fuit sororius. Nam

libro ſexto in hunc modum apud illum legitur : Μαρδόνιος ὁ Γοβρύεω, ἡλικίην τε νέος ἐὼν, καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλῆος Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστρην.

Ducentis millibus peditum.] Iuſtinus trecenta millia armatorum lecta ex omnibus copiis relicta à Xerxe Mardonio ſcribit, libro undecimo.

Sed primum in eo eſt reprehenſus.] Quæ nunc ſequuntur, ad verbum prope ex Thucydidis primo ſunt deſcripta. Epigramma autem, quod inſculpſerat tripodi, à Thucydide huncin modum recitatur:

> Ἑλλήνων ἀρχηγὸς, ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων,
> Παυσανίας, Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

Idem feciſſe illum Byzantii in poculo diis litoralibus, dicato Nymphis, Heracleotes apud Athenæum narrat. adſcribam totum locum: nam epigramma genus

genus habet Pausaniæ, cuius mentionem non solet facere in Lacedæmoniis ducibus, quod istic nulli erant ignobiles, præter servos. Παυσανίας, φησὶν, ὁ περὶ Πλαταιὰς νικήσας Μαρδόνιον, τὰ τῆς Σπάρτης ἐξελθὼν νόμιμα, καὶ εἰς ὑπερηφανίαν ἐπιδοὺς, περὶ Βυζάντιον διατρίβων χαλκοῦν τὸν ἀνακείμενον κρατῆρα τοῖς θεοῖς, τοῖς ἐπὶ τοῦ στόματος ἱδρυμένοις, ὃν ἔτι καὶ νῦν εἶναι συμβαίνει, ἐτόλμησεν ἐπιγράψαι, ὡς αὐτὸς ἀναθεὶς, τόδε τὸ ἐπίγραμμα, διὰ τὴν τρυφὴν καὶ ὑπερηφανίαν, ἐπιλαθόμενος αὑτοῦ.

Μνᾶμ' ἀρετῆς ἀνέθηκε Ποσειδάωνι ἄνακτι
Παυσανίας, ἄρχων Ἑλλάδος εὐρυχόρου,
Πόντῳ ἐπ' Εὐξείνου, Λακεδαιμόνιος γένος, υἱὸς
Κλεομβρότου, ἀρχαίας Ἡρακλέος γενεᾶς.

Hos versus Lacedæmonii exsculpserant.] Thucydides: τὸ μὲν οὖν ἐλεγεῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεκόλαψαν.

Nove

Nove dictum est, neque, quod sciam, Latinorum quisquam exsculpere pro eradere dixit. Maluissem cum Cicerone simpliciter *delere*. Nam sic loquitur in Verrina III. *Ex qua tectorium deletum sit, novum inductum.* ἐκκολάπτειν autem Thucydidi significat *quod exsculptum fuit, eradere, exscindere.*

Gongylum Cretensem.] Thucydides, μετὰ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριέως. Quare *Eretriensem* legendum posthac censeo.

In quibus hæc fuisse scripta.] Adscribo epistolam, ut qui velint conferant. Nam ad verbum fere ab Æmylio versa est: Παυσανίας ὁ ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης, τούσδέ τε σοι χαρίζεσθαι βουλόμενος, ἀποπέμπει δορὶ ἑλὼν, καὶ γνώμην ποιοῦμαι, εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ, θυγατέρα τε τὴν σὴν γῆμαι, καί σοι Σπάρτην τε καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα αὐτοχείριον ποιῆσαι. δυνατὸς δὲ δοκῶ εἶναι ταῦτα πρᾶξαι μετὰ σοῦ βουλευόμενος. εἰ οὖν τι σε τούτων ἀρέσκει,

πέμπε

πέμπε ἄνδρα πιστὸν ἐπὶ θάλασσαν, δι' οὗ τὸ λοιπὸν τοὺς λόγους ποιησόμεθα.

Epulabatur more Perſarum.] Hac de re illuſtris extat hiſtoria apud Herodotum libro IX. quam citat Athenæus lib. IV. & Plutarchus in apohthegmatibus Laconicis. At qualis fuerit Perſicus apparatus, legatur Athenæus libro eodem, à quo copioſe deſcribitur.

Aditum petentibus convenien- di dabat.] Hic negandi particulam deeſſe videbunt, qui Thucydidis hoc intelligunt: δυσπρόσοδόν τε αὐτὸν παρεῖχε, καὶ τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι.

Vide quæ in vita Ariſtidis ex Plutarcho in hanc ſententiam notavimus. Scriptum exemplar in hunc quoque modum habebat; quare Lectionem velim quiſque pro ſuo iudicio mutet, nempe ut ante *Dabat* interſeratur vel *non*, vel *difficulter*.

Legatos ad eum cum lancea miſerunt.] Thucydides: ἀλλὰ πέμψαντες κήρυκα οἱ ἔφοροι καὶ σκυτάλην. Cur *Scytalam* vocaverit *lanceam*, non video : niſi forte quiſpiam *Scytalam* apud Probum, non intelligens, in *lanceam* commutarit. De Scytala legatur Gellius libro decimo ſeptimo capite nono, & ſcholiaſtes Thucydidis.

Se capitis eum dănaturos.] Thucydides hoſtis loco habituros habet.

Helotæ vocantur.] Ε῾λῶτας Lacedæmonii ſervos, quos bello cepiſſent, appellabant : ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, quod eſt capere. Suidas ab Helo civitate, qua capta, Spartani omnes in ſervitutem redegerunt, dictos adſerit. Sunt autem ſervi publici.

Amore Venereo.] Thucydides paulo honeſtius hæc : ἀνὴρ ἀργαλέος, παιδικὰ παθὼν αὐτός. Nam παιδικὰ ſæpe pro honeſto amore capitur. Legatur Suidas. Obſerva, quod

va, quod & Probus diſſentit à Thucydide, qui hunc tum virum fuiſſe ait, cum literas ad Artabazum deferret. Meminit huius rei Cicero in Topicis ad Trebatium.

Hanc iuxta locum fecerunt ſub terra.] Καλύβην habet Thucydides, tuguriolum quoddam circumſeptum duplici tegumento, ne perſpici per id poſſet.

Minervæ, quæ χαλκίοικος vocatur.] Hoc eſt, cui ædes ærea conſtructa eſt, vel à Chalcidenſibus, qui ex Eubœa fugientes, eo loci Minervę templum dedicarunt, ut inquit Suidas.

Dicitur, eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſſe.] Plutarchus ex Chryſermo, & patrem illius quoque adhuc vixiſſe, qui lapides ad includendum filium advexit, adſerit. Locus eſt in Parallel. Περσῶν τὴν Ἑλλάδα λεηλατούντων, Παυσανίας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς πεντακόσια χρυσοῦ τάλαντα παρὰ Ξέρξου λαβὼν,

λαβὼν, ἔμελλε προδιδόναι τὴν Σπάρτην. Φωραθέντος δὲ τούτου Ἀγησίλαος ὁ πατὴρ μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοίκου συνεδίωξεν Ἀθηναίους, καὶ τὰς θύρας τοῦ τεμένους πλίνθῳ φράξας λιμῷ ἀπέκτεινεν, ἡ δὲ μήτηρ καὶ ἄταφον ἔρριψεν, ὡς Χρύσερμος ἐν δευτέρῳ ἱστορικῶν.

Cum eodem loci.] Hunc locum extra urbem Spartam Lacones Καιάδαν vocant.

IN CIMONIS VITAM.

DURO *admodum initio.*] Ætatis vicia deſcribit Plutarchus in vita Cimonis: Κίμων δὲ μειράκιον παντάπασιν ἀπολειφθεὶς μετὰ τῆς ἀδελφῆς ἔτι κόρης οὔσης καὶ ἀγάμου, τὸν πρῶτον ἠδόξει χρόνον ἐν τῇ πόλει, καὶ κακῶς ἤκουεν ὡς ἄτακτος καὶ πολυπότης. καὶ τῷ πάππῳ Κίμωνι προσεοικὼς τὴν φύσιν, ὃν δι' εὐήθειάν φασι κοάλεμον προσαγορευθῆναι.

Nam Athenienſibus licet.] Profecto quotquot vidi hactenus hiſtoricos, infamia factum hoc Cimonis

monis notant. Suidas teſtularum ſupplicio ob eam cauſſam urbe illum eiectum adſerit. Athenæus libro decimotertio παρανόμως, hoc eſt, *contra leges & mores patriæ* nuptias iſtas factas ſcribit: καὶ Κίμωνος δὲ Ἐλπινίκῃ τῇ ἀδελφῇ παρανόμως συνόντος, εἶθ' ὕστερον ἐκδοθείσης Καλλίᾳ, καὶ φυγαδευθέντος, μισθὸν ἔλαβε τῆς καθόδου αὐτοῦ ὁ Περικλῆς τὸ τῇ Ἐλπινίκῃ μιχθῆναι. Plutarchus in vita huius, propius ad Probi ſententiam accedit: nam non clam habuiſſe ſororem, ſed publice illam duxiſſe, quod nobilioris torum illa conſequi non poſſet, adſerit: εἰσὶ δὲ τὴν Ἐλπινίκην οὐ κρύφα τῷ Κίμωνι, φανερῶς δὲ γημαμένην συνοικῆσαι λέγουσιν, ἀξίου τῆς εὐγενείας νυμφίου διὰ τὴν πενίαν ἀποροῦσαν.

Quã pecunioſus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat.] Dictus ob id apud Athenienſes λακκόπλουτος, quod ſcilicet ex puteis & fodinis divitias paraſſet. Atque

ad id respexisse videtur Probus. Cæterum, Plutarchus Calliam longe alia ratione in vita Aristidis divitem factum, & hoc nomen λακκόπλουτον accepisse refert. Ἐν δὲ Μαραθῶνι μετὰ τῆς ἑαυτοῦ φυλῆς Ἀριστείδης ἀπολειφθεὶς φύλαξ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων, οὐκ ἐψεύσατο τὴν δόξαν, ἀλλὰ χύδην μὲν ἀργυρίου παρόντος, ἐσθῆτος δὲ παντοδαπῆς καὶ χρημάτων ἄλλων ἀμυθήτων ἐν ταῖς σκηναῖς καὶ τοῖς ἡλωκόσι σκάφεσιν ὑπαρχόντων, οὔτ' αὐτὸς ἐπεθύμησε θιγεῖν, οὔτ' ἄλλον εἴασεν, πλὴν εἴ τινες ἐκεῖνον λαθόντες ὠφελήθησαν. ὧν ἦν καὶ Καλλίας ὁ δᾳδοῦχος. τούτῳ γάρ τις, ὡς ἔοικε, τῶν βαρβάρων προσέπεσεν, οἰηθεὶς, βασιλέα, διὰ τὴν κόμην καὶ τὸ στρόφιον, εἶναι. προσκυνήσας δὲ καὶ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς, ἔδειξε πολὺ χρυσὸν ἐν λάκκῳ τινὶ κατορωρυγμένον. ὁ δὲ Καλλίας, ὠμότατος ἀνθρώπων, καὶ παρανομώτατος γενόμενος, τὸν μὲν χρυσὸν ἀνείλετο, τὸν δ' ἄνθρωπον, ὡς μὴ κατείποι πρὸς ἑτέρους, ἀπέκτεινεν. ἐκ τούτου φασὶ καὶ λακκοπλούτους ὑπὸ τῶν κω-

μικῶν

μικῶν τοῦ ἀπὸ τῆς οἰκίας λέγεσθαι, σκαπτόντων εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ χρυσίον ὁ Καλλίας εὗρεν. Athenæus autem, ex Heraclide Pontico, lib. XII, diverſa de hoc divite à Plutarcho prodit.

Cum talem conditionẽ aſpernaretur.] Plutarchus illum ad eam conditionem ἕτοιμον, hoc eſt, *facilem & paratum*, fuiſſe adſerit: tantum abeſt, ut aſpernaretur. Nam quantum ſororem curarit, paulo ante ex Athenæo explicavi.

Satis eloquentiæ.] Nam Suidas illum, librum ἱπποσκοπικὸν, hoc eſt, *de curandis equis*, conſcripſiſſe inſignem & mirandum ſcribit. Attamen Steſimbrotus, apud Plutarchum, neque Muſicam, neque ullas liberales artes, didiciſſe illum, commemorat: Στησίμβροτος δ', ὁ Θάσιος, φησὶν, αὐτὸν οὔτε μουσικὴν, οὔτ' ἄλλο τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων, καὶ τοῖς Ἕλλησι ἐπιχωριαζόντων, ἐνδιδαχθῆναι.

Primum imperator apud flumen

Strymona.] Thucydides libro I. bella per eum gesta recenset.

Fuit enim tanta liberalitate.] Hæc ad verbum fere sunt descripta ex Theopompi historiarum Philippicarum decimo. quæ ut possint conferri cum Probo, ex Athenæi duodecimo describam: Κίμων ὁ Ἀθηναῖος ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ τοῖς κήποις οὐδένα τοῦ καρποῦ καθίστα φύλακα, ὥσπερ οἱ βουλόμενοι τῶν πολιτῶν εἰσιόντες ὀπωρίζωνται, καὶ λαμβάνωσιν εἴ τινος δέοιντο τῶν ἐν τοῖς χωρίοις. ἔπειτα τὴν οἰκίαν παρεῖχε κοινὴν ἅπασι, καὶ δεῖπνον ἀεὶ εὐτελὲς παρασκευάζεσθαι πολλοῖς ἀνθρώποις, καὶ τοὺς ἀπόρους προσιόντας τῶν Ἀθηναίων εἰσιόντας δειπνεῖν. ἐθεράπευε δὲ καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτοῦ τι δεομένους. καὶ λέγουσιν ὡς περιήγετο μὲν νεανίσκους δύο ἢ τρεῖς, ἔχοντας κέρματα· τούτοις δὲ διδόναι προσέταττεν, ὁπότε τις προσέλθοι αὐτοῦ δεόμενος. καί φασι μὲν, αὐτὸν καὶ εἰς ταφὴν εἰσφέρειν. ποιεῖν δὲ καὶ τοῦτο πολλάκις· ὁπότε τῶν πολιτῶν τινα ἴδοι κακῶς ἠμφιεσμένον,

νον, κελεύειν αὐτὸν μετεμφιέννυσθαι τῶν νεανίσκων τινὰ τῶν συνακολουθέντων αὐτῷ. ἐκ δὴ τούτων ἁπάντων ηὐδοκίμει, καὶ πρῶτος ἦν τῶν πολιτῶν. Plutarchus copiose omnia iſta quoque in vita eius recenſet. Meminit & Cicero libro Officiorum III.

IN LYSANDRUM.

DE Lyſandri genere, quoniam non ita nobile fuit, nihil Plutarchus; patrem ſaltem illius Ariſtocletum ex familia Heraclidarum commemorat. Theopompus apud Athenæum, libro VI, Mothacem fuiſſe adſerit. Sunt *Mothaces* non ipſi quidem Lacedæmonii: ſed cum Lacedæmoniorum filiis ſimul educati adoleſcentes ingenui, qui deinde ad virilia & præclara facta, quæ ab illis ſperantur, Laconum reipublicæ adſcribuntur.

Diſpalati in agris.] Deſcribitur hoc prœlium optime à Xeno-

phonte, libro XI Ἑλληνικῶν; à Iustino, libro V, non longe à principio. Omnes, illum astutia magis quam virtute superasse Athenienses, contendunt.

Decem delegerat.] Atheniensibus triginta præfecere, qui ob iniustam dominationem Tyranni postea vocati sunt. Eorum nomina recenset Xenophon, libro iam citato.

Primum Delphos corrumpere est conatus.] Habet hoc Plutarchus in vita Lysandri.

Apud Haliartum.] Xenophon, libro III Ἑλληνικῶν, non longe à fine.

Quæ post mortem in domo eius reperta est.] Extat & hoc apud Plutarchum, in apophthegmatibus; orationem scilicet ab Agesilao in domo Lysandri inventam, qua regnum per ambitionem ad se trahere nitebatur.

Pharnabazi.] Cretensis hic fuit, & Cretico, hoc est, patrio dolo

pro

pro litteris commendaticiis accuſatrices ſubiecit.

IN ALCIBIADEM.

IDEM *ſimul ac ſe remiſerat.*] Ob id dictus fuit *Chamæleon*, quod vitæ genus etiam quodvis vivere poſſet, non aliter ac chamæleon quemvis colorem, excepto albo.

Privignus enim ſuus.] Non privignus, ſed ſororis Periclis filius, ut tradit Suidas. Pericles autem eius fuiſſe curator à Plutarcho traditur.

Hipponicum.] Hunc non diſertum, ſed hominem, ſupra quam dici poteſt, divitem adſerit Plutarchus.

More Græcorum.] Ambiguum ſane id eſt. Viri enim in republica clari, aut ſapientia doctrinaque nobiles, adoleſcentulos bono ingenio præditos amabant, quo à turpibus ſtudiis vitæ, cum perpetuo illis adeſſent, abducerent. Erant etiam Græci παιδερασταί.

Quare & Socrates & Alcibiades non bene ob id audiverunt. Notum est quid de hoc amore senserit Bion Borysthenites in Laërtio.

De quo mentionem facit Plato in symposio.] Verba Platonis sic se habent: Ἐγὼ μὲν δὴ, ταῦτα ἀκούσας τε, καὶ εἰπὼν, καὶ ἀφεὶς, ὥσπερ βέλει τετρῶσθαι αὐτὸν ᾤμην, καὶ ἀναστάς γε, οὐδὲ ἐπιστρέψας, τούτῳ εἰπεῖν οὐδὲν ἔτι ἀμφιέσας· τὸ ἱμάτιον τὸ ἐμαυτοῦ τοῦτον (καὶ γὰρ ἦν χειμὼν) ὑπὸ τὸν τρίβωνα κατακλινεὶς, τὸν τουτονὶ περιβαλὼν τὼ χεῖρε, τούτῳ τῷ δαιμονίῳ ὡς ἀληθῶς, καὶ θαυμαστῷ, κατεκείμην τὴν νύκτα ὅλην. καὶ οὐδὲ ταῦτα ἂν, ὦ Σώκρατες, ἐρεῖς ὅτι ψεύδομαι. ποιήσαντος δὲ δὴ ταῦτα ἐμοῦ, οὗτος τοσοῦτον περιεγένετό τε, καὶ κατεφρόνησε, καὶ κατεγέλασε τῆς ἐμῆς ὥρας, καὶ ὕβρισε, καὶ περὶ ἐκεῖνό γε ᾤμην τι εἶναι, ὦ ἄνδρες δικασταί· δικασταὶ γάρ ἐστε τῆς Σωκράτους ὑπερηφανίας. εὖ γὰρ ἴστε, μὰ θεοὺς, μὰ θεάς· οὐδὲν περιττότερον καταδεδαρθηκὼς ἀνέστην μετὰ Σωκράτους, ἢ εἰ μετὰ πατρὸς καθηύδον,

δεν, ἢ ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου.

Bellum Syracuſanis indixerunt.] Deſcribitur hoc bellum à Thucydide libro VI. Iuſtino lib. V.

Omnes Hermæ, qui in oppido erant.] Meminit Thucydides libro eodem, & Plutarchus. Sunt autem ἑρμαῖ, ſtatuæ Mercuriales, quæ in veſtibulis ædium vel in publicis viis ſuper columnas conſtitui ornatus cauſa ſolebant. Hos primum ab Hipparcho Athenis erectos, Plato in dialogo de lucri cupiditate docet: & quia uſum quoque Hermarum adiungit, adſcribam totum locum, propter elegentiam & ornatum rei: Ἐπειδὴ δὲ αὐτῷ οἱ περὶ τὸ ἄστυ τῶν πολιτῶν πεπαιδευμένοι ἦσαν, καὶ ἐθαύμαζον αὐτὸν ἐπὶ σοφίᾳ, ἐπιβουλεύων αὐτοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς παιδεῦσαι, ἔστησεν αὐτοῖς ἑρμᾶς κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐν μέσῳ τοῦ ἄστεος, καὶ τῶν δήμων ἑκάστων. κἄπειτα ὑπὸ σοφίας τῆς αὐτοῦ, ἥν τ' ἔμαθε, καὶ ἣν αὐτὸς ἐξεῦρεν, ἐκλεξάμενος ἃ ἡγεῖτο σοφώτατα εἶναι, ταῦτα αὐτὸς ἐντείνας

εἰς ἐλεγεῖον αὑτοῦ, ποιήματα καὶ ἐπιδείγματα τῆς σοφίας ἐπέγραψεν, ἵνα πρῶτον μὲν τὰ ἐν Δελφοῖς γράμματα τὰ σοφὰ ταῦτα μὴ θαυμάζοιεν οἱ πολῖται, αὐτοῦ τό, τε γνῶθι σαυτὸν, καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τὰ Ἱππάρχου ῥήματα μᾶλλον σοφὰ ἡγοῖντο. ἔπειτα παριέντες ἄνω καὶ κάτω, καὶ ἀναγινώσκοντες, καὶ γεῦμα λαμβάνοντες αὐτοῦ τῆς σοφίας, φοιτῷεν ἐκ τῶν ἀγρῶν, καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ παιδευθησόμενοι. ἐστὸν δὲ δύω τὼ ἐπιγράμματε. ἐν μὲν τοῖς ἐπ' ἀριστερᾷ τοῦ Ἑρμοῦ ἑκάστου, ὃ ἐπιγέγραπται, λέγει ὁ Ἑρμῆς· ὅτι ἐν μέσῳ τοῦ ἄστεος καὶ τοῦ δήμου ἕστηκεν. ἐν δὲ τοῖς ἐπὶ δεξιᾷ.

Μνῆμα τόδ' Ἱππάρχου· Στεῖχε δίκαια φρονῶν, φησι. Ἔστι δὲ τῶν ποιημάτων καὶ ἄλλα ἐν ἄλλοις ἑρμαῖς πολλὰ καὶ καλὰ ἐπιγεγραμμένα. ἔστι δὲ καὶ δὴ τοῦτο ἐπὶ τῇ Στειριακῇ ὁδῷ. ἐν ᾧ λέγει.

Μνῆμα τόδ' Ἱππάρχου· Μὴ φίλον ἐξαπάτα.

Plures etiã opere forensi suos reddiderat.] Vide Athenæũ, libro decimo.

cimo. Audax isthic narratur Alcibiadis factum, quomodo è reis exemerit Hegemonem Thasium, deleto scilicet digito, quem saliva oris imbuerat rei nomine, scriba & prætore vidente.

Quod in domo sua facere mysteria.] Explicatius ista à Plutarcho referuntur. quare eius verba adscribam. ἐν δὲ τούτῳ δούλους τινὰς καὶ μετοίκους προήγαγον Ἀνδροκλῆς ὁ δημαγωγὸς, ἄλλων τε ἀγαλμάτων περικοπὰς, μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν φίλων κατηγοροῦντας. ἔλεγον δὲ, Θεόδωρον μέν τινα δρᾷν τὰ τοῦ κήρυκος, Πολιτίωνα δὲ τὰ τοῦ δᾳδούχου, τὰ δὲ τοῦ ἱεροφάντου τὸν Ἀλκιβιάδην, τοὺς δὲ ἄλλους ἑταίρους παρεῖναι καὶ μυεῖσθαι μύστας προσαγορευομένους.

Ab inimicis.] Nempe Thessalo, Cimonis filio, & Androcle.

Et id, quod usu venerat, Olympiadas sacerdotes.] Quidam *Molpades* legunt, sed manifesto errore. Tu *Eumolpidas* ex Thucydide & Plutarcho, cuius verba adposui, lege.

lege. ἐψηφίσαντο δὲ, τὴν οὐσίαν ἀποδοῦναι αὐτῷ, καὶ τὰς ἀρὰς ἀφοσιώσασθαι πάλιν Εὐμολπίδας καὶ κήρυκας ἃς ἐποιήσαντο τοῦ δήμου προστάξαντος· ἀφοσιουμένων δὲ τῶν ἄλλων, Θεόδωρος ὁ ἱεροφάντης, ἀλλ' ἐγὼ, εἶπεν, οὐδὲ κατηρασάμην αὐτῷ κακὸν οὐδὲν, εἰ μηδὲν ἀδικεῖ τὴν πόλιν. Vide & Suidam.

Ibi ut ipſe prædicare ſolebat.]Extat popularis concio hac de re apud Thucyd.

His cum obviam univerſa civitas in Pyreum.] Glorioſiſſimum huius in patriam reditum deſcribit Xenophon, libro I Græcarum rerum; & Iuſtinus, lib. V.

Eum ſacrilegii damnaſſet.] Nova ſignificatione *ſacrilegium* vocat myſteria ſacrorum prodita.

Et ſe Pataram contulit.]Plutarchus confeſtim in Thraciam illum migraſſe adſerit: quare *Patara* civitas Lyciæ mihi ſuſpecta eſt. nam & vetus codex *Perinthũ* habet. *Perinthum* igitur legendum puto. neque enim *Byzia*, arx Thra-

Thraciæ amplissima, Terei regis quondam castellum longe isthinc abest. *Bornos Thementici* nemo, quod sciam, meminit. Plinius libro IV. capite XI. *Goni* mentionem facit.

Grynium dederat.] Athenæus lib. I. Persarum regibus fuisse solenne ait civitates integras donare. Xenophon libro III. Ἑλληνικῶν, Grynium prius Gongylo datum à rege scribit.

Sine rege Persarum.] Artaxerxe.

Samineam.] Oppidulum est Phrygiæ Pacatianæ: iuxta illud vicus est *Melissa* nomine, in qua mortem appetiit.

At mulier quæ cum eo vivere consueverat.] De somnio quod Alcibiades de hac amica habuerit, & mortis præsagio, Cicero lib. de divinat. II. & Val. Max. lib. I. c. V. Mulierculam istam Plut. appellat *Timandrã*: ἔτυχε μὲν ἐν κώμῃ τινὶ τῆς Φρυγίας ὁ Ἀλκιβιάδης τότε διαιτώμενος, ἔχων Τίμανδραν μεθ' αὑτοῦ τὴν ἑταίραν.

ραν. ὄψιν δὲ κατὰ τοὺς ὕπνους εἶδε τοιαύτην. ἐδόκει περικεῖσθαι μὲν αὐτὸς τὴν ἐσθῆτα τῆς ἑταίρας, ἐκείνην δὲ τὴν κεφαλὴν ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἔχουσαν αὐτοῦ κοσμεῖν τὸ πρόσωπον ὥσπερ γυναικὸς, ὑπογράφουσαν καὶ ψιμμυθιοῦσαν· ἕτεροι δέ φασιν ἰδεῖν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνοντας αὐτοῦ τοὺς περὶ τὸν Μαγαῖον ἐν τοῖς ὕπνοις, καὶ τὸ σῶμα καιόμενον· ἀλλὰ τὴν μὲν ὄψιν οὐ πολὺ γενέσθαι λέγουσι πρὸ τῆς τελευτῆς. Hanc ipſam mox Plutar. ait fuiſſe matrem Laidos meretricis. Athenæus autem omnia ſecus. teſtatur enim is, adfuiſſe Alcibiadi duas meretriculas, Damaſandrã, Laidos iunioris matrem, & Theodoten, quæ funus illius curavit. καὶ ἑτέρας δὲ δύο ἑταίρας ἐπήγετο ἀεὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, Δαμασάνδραν τὴν Λαΐδος τῆς νεωτέρας μητέρα, καὶ Θεοδότην, ὑφ' ἧς καὶ ἀποθανὼν ἐκηδεύθη ἐν Μελίσσῃ κώμῃ τῆς Φρυγίας, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ Φαρναβάζου. εἴδομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὸ ἐν Μελίσσῃ τοῦ Ἀλκιβιάδου Μνῆμα ἐκ Συνάδων εἰς μητρόπολιν ἀφικνούμενοι, ἐν ᾧ κατ' ἔτος θύεται βοῦς.

Namque ea, quæ ſupra diximus.] Summatim perſtringit Alcibiadis

dis levitatem, quam & Plutarchus, & in vita, & apoph. ad eundem propemodum describit. Verum quoniam Athenæus libro XII. ex Satyro scriptore eius mores optime pingit, & ad hunc locum non mediocriter illustrandum pertinet, Athenæum de eo Latine loquentem faciam. *De pulchro autem Alcibiade Satyrus scriptum reliquit: Cum in Ionia vitam ageret Alcibiades, omnes Iones deliciis vitæ facile superabat. Apud Thebanos autem corporis exercitationi quando operam dabat, haud facile reperiebatur Bœotius, qui cũ eo conferri posset. In Thessalia alendis equis aurigationique intentus, à Leucadibus ipsis equorũ curandorũ studio superior cognitus est. Sparta tolerantiam & severitatem sectans, ipsos Laconas facile superabat. Quinetiam Thracum vinolentiam excedebat. Vxorem suam tentando aliquãdo, subornavit quendam, qui mille daricos veluti ab*

altero

altero amatore illi mitteret. Erat autem forma venustissimus. Comã in multam ætatẽ nutriit. Mutabat sæpe calceamẽta, quæ ab illius nomine Alcibiadia vocata sunt. Quoties autem ludos exhibebat, in purpura spectabilis theatrũ ingrediebatur, nec tam mulierculis quã viris erat mirationi. Quamobrem Antisthenes Socraticus, qui illum sæpe oculis conspexit, validum, virilẽ, indoctũ, audacem, pulchellum quoque ætate appellat. Quotiescunque ad exteras nationes mittebatur, sociis nationibus quatuor, tanquam ancillulis utebatur. Ephesii enim illi tentorium Persicũ apparabant: Chii equis pabulum suppeditabãt: Quæ ad sacrificia & Deorum epulas desiderabãtur, hæc à Cyzicenis procurabãtur. Lesbii vero vinum & alia, quæ ad victum quotidianum spectant, illi promebant. Cum Athenas ex Olympiis certaminibus rediisset, duas tabulas Aglaophontis pictoris secum advexit. Harum altera Olympiadẽ

&

& Pythiadem puellas, quæ tanquam ludorũ duces illius capiti coronã imponebant; atera habebat Nemeam, cuius gremio Alcibiades, quavis facie, etiã mulieris, formosior, incumbebat. Adhæc cum imperatorẽ ageret, formosus videri voluit. Scutum enim illius ex auro & ebore fabricatum, insigne habebat Amoris, filium ulnis complectentis. Cum aliquando per noctem lascivus ad Anytum divitem & amatorẽ suum pergeret, adsumpto secum sodalium lascivientium quodam Thrasyllo, (erat autem exiguæ fortunæ adolescens,) cum ad ædes Anyti pervenissent, ille Thrasyllo præbibens, dimidium argẽteorum vasorum, quæ in abaco posita fuerant, comites auferre iussit, & ad Thrasyllum asportari: inde ab Anyto humaniter acceptus abiit. quibusdam autem factũ hoc Alcibiadis ut improbum & ingratum carpentibus; Anytus amatorie & valde liberaliter, benigne & probe fuisse factũ dixit; quod, cum

potuiſſet omnia ſimul auferre, dimidio contentus abiiſſet. Lyſias autem rhetor de voluptate eius verba faciens, ait: *Axiochus & Alcibiades cum ſimul una in Helleſpontum navigaſſent, Ambydi ambo duxerunt uxorem Medontiadem Abydenam, cumq; illa ſimul victitabant. his nata fuit ex ea filia, quam negabant ſe poſſe utrius eſſet agnoſcere. verum cum iam maturaſſet, & viro eſſet apta, cum ea condormiebãt: cumq; illam Alcibiades haberet, is filiam Axiochi eſſe dicebat: rurſus Axiochus hac abutens, Alcibiadis natam adſerebat.* Ab Eupolide quoque comico laſciviæ notatus eſt, in Adulatore:

Alcibiades à fœminis nũc exeat.
Delire, quid dicis? tuamne abiens domum,
Exercitabis conjugem?

Et Pherecrates quoque:

Alcibiades non eſt vir, ut tu exiſtimas:
*Mulierculari
um namque vir fuit omnium.*

In

In Sparta vero Timæam Agidis regis uxorem constupravit. quibusdam autem illum obiurgantibus: Non ob lasciviam, inquit, id à me patratum est: verum, ut is, qui ex ea natus fuerit, Spartæ imperium aliquando teneat, neque amplius Lacenum reges ab Hercule, sed ab Alcibiade, originẽ habere dicantur.

IN THRASYBULUM.

PLURIMOS *cives, quibus in bello.*] Initio cædis ab Alcibiade facto. vide Iustinum libro quinto.

Hic enim, cum Phylen.] Narratur copiose historia à Xenoph. lib. II.

Neque vero hic modo.] Cum antea legeretur, *Neque vero his non contemptus est primo à tyrannis, neque eius solicitudo:* Erasmus, cum videret, locum non carere mendo, quędam mutavit. Sed nos veram lectionem ex vetusto exemplari dedimus. Explicat Erasmus

adagii loco, *Timidi matrem flere non solere.*

Præclarum hoc quoque Thrasybuli.] Valerius Maximus, libro IV, capite primo, inter exempla retulit.

Legem oblivionis appellarunt.] Ἀμνηστίαν vocarũt: hoc est, *præteritarum iniuriarum oblivionem.* Meminit Xenophon, sub finem libri secundi; Cicero, in prima in Antonium Philippica; & Plutarchus, in Politicis.

Bene ergo Pittacus.] Vide Valerium, libro sexto, capite de iustitia. Diogenes Laërtius non ita clare videtur expressisse in vita eius. Plutarchus in Politicis sic refert: ἔχει δέ τι καὶ ἡ τοῦ Πιττακοῦ τιμὴ πολιτικόν. ἧς γὰρ ἐκτήσατο χώρας τοῖς πολίταις, ἣν ἂν ἐθέλῃ λαβεῖν, κελευσθεὶς, ἔλαβε τοσαύτην, ὅσην ἐπῆλθε τὸ ἀκόντιον αὐτοῦ βαλόντος.

Ad Siciliam appulisset.] Id Xenophonticæ historiæ est contrarium, quæ illum in Pamphylia prope

prope Aspendum, cum popularetur agros, & pecuniam extorqueret, noctu in castris ab Aspendiis interfectum scribit, libro quarto. Meum exemplar *Siliciam* habet; opinor *Ciliciam* scriptum fuisse à Probo. Est enim hæc Pamphyliæ proxima. solentque subinde regionum nomina confundere authores.

IN CONONEM.

SED *tum abfuit.*] Negat id Xenophon, libro XI Ἑλληνικῶν, & Plutarchus, in vita Lysandri. Etenim ex eo prælio fuga sibi salutem octo triremibus comitantibus quæsivit, & ad Euagoram Cypri regem se contulit.

Itaque contulit se ad Pharnabazum.] Iustinus, libro sexto, hæc copiosius habet. Item Xenophon, libro quarto Ἑλληνικῶν. Unde ista fere descripta sunt.

Ad Chiliarchum.] Tribunum militum. De hac Persarum con-

ſuetudine, quæ à Probo referuntur, Plutarchus, in vita Themiſtoclis, contigiſſe Themiſtocli teſtatur. προσκυνεῖν autem non ita ſignificat adorare, quemadmodum Deo ſuppliciter honos habetur: ſed proſtrato corpore reges & principes ſalutare.

Civibus ſuis donat.] Athenæus, præter iſtam liberalitatem, plura illius recenſet in cives beneficia, lib. I. Κόνων δὲ, τῇ περὶ Κνίδον ναυμαχίᾳ νικήσας Λακεδαιμονίους, καὶ τειχίσας, τὴν ἑκατόμβην τῷ ὄντι θύσας, καὶ οὐ ψευδωνύμως, πάντας Ἀθηναίους εἱστίασεν.

Tiribazus, qui Sardibus praerat.] Ex Xenophontis IV Ἑλληνικῶν.

Contra ea Dion Hiſtoricus.] Exemplar meum *Dimon* habet: quare ex Athenæi tertio *Dinon* lego; qui Perſicam hiſtoriam compoſuit, & in ſyntaxes diviſit, quarum primas libro quinto citat Athenæus.

IN DIONEM.

QUIPPE *quē venundari iussisset.*] Plutarchus, in vita Dionis, copiosius hanc rem recenset. Meminit item Laërtius.

Patri soporem.] *Soporem* nove dixit, pro soporifero poculo. φάρμακον ὑπνωτικὸν Plutarchus habet, eiusque rei authorem Timeum historicum citat.

Eodemq; tempore Philistum historicum Syracusas reduxit.] Ab exilio Adriatico. nam hic à Dionysio patre regno erat expulsus. revocatus autem consilio quorundam à Dionysio Syracusas, in invidiam Dionis & Platonis, magnus apud tyrannum extitit. Adriæ cum esset in ocio, historias varias conscripsit, de rebus Siculis lib. XI, de Dionysio tyranno lib. VI, aliaque plurima, quæ à Suida commemorantur.

Navem ei triremem dedit.] Plutarchus, in vita Dionis. Aca-

tio, hoc eſt, parvæ naviculæ, à tyranno impoſitum, & in Italiam avectum, oſtendit. ὑπῆλθε τὸν Δίωνα πεπλασμέναις διαλύσεσι καὶ μέτρια σκηψάμενος, διαλλάττεσθαί τε φήσας, μόνον τε ἀπαγαγὼν ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἔδειξε τὴν ἐπιστολὴν, καὶ κατηγόρησεν ὡς συνισταμένου μετὰ Καρχηδονίων ἐπ' αὐτόν. ἀπολογεῖσθαι δὲ βουλομένου τοῦ Δίωνος οὐκ ἀνασχόμενος, ἀλλ' εὐθὺς, ὡς εἶχεν, θέμενος εἰς ἀκάτιον, προσέταξε τοῖς ναύταις, κομίζοντας αὐτὸν, ἐκθεῖναι πρὸς τὴν Ἰταλίαν.

Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit.] Nempe Timocrati familiari ſuo: ſed invitam, ut Plutarchus ſcribit.

Syracuſius Apollocrates.] Plutarchus huncDionyſii filium fuiſſe adſerit.

Accepit graviſſimũ parens vulnus morte filii.] Dignum eſt, ut adſcribatur, quid hac de re Plutarchus, in ſermone conſolatorio ad Apollo-

Apollonium, ſcriptum reliquerit. Δίωνα δὲ τὸν Συρακούσιον, συνεδρεύοντα μετὰ τῶν φίλων, κατὰ τὴν οἰκίαν θορύβου γενομένου καὶ μεγάλης κραυγῆς, πυθόμενον τὴν αἰτίαν, καὶ τὸ συμβεβηκὸς ἀκούσαντα, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ πεσὼν ἀποτετελεύτηκεν, οὐθὲν ἐκπλαγέντα, τὸ μὲν σωμάτιον κελεῦσαι τοῦ μεταλλάξαντος ταῖς γυναιξὶ παραδοῦναι πρὸς τὴν νόμιμον ταφὴν, αὐτὸν δὲ, περὶ ὧν διεσκέπτετο, μὴ παραλιπεῖν.

Ex ſecunda Rhapſodia.] Iliados ſcil. Verba Homeri ſunt:

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεύς.

Callicrates quidam, civis Athenienſis.] Plutarchus cum Platone *Calippum* hunc nominat.

Mulieres nihilo ſecius Callicratē in ædem Proſerpinæ deducunt.] Maximum enim fuit iuramentum apud Siculos, quod in æde Proſerpinæ fiebat. Ut teſtatur Plut. in vita huius. Cuius verba multum adferunt lucis Probo: αἱ δὲ

(de mulierculis loquitur) ἠξίουν αὐτὸν ὀμόσαι τὸν μέγαν ὅρκον. ἦν δὲ τοιοῦτος. καταβὰς εἰς τὸ τῶν θεσμοφόρων τέμενος ὁ διδοὺς τὴν πίστιν, ἱερῶν τινων γενομένων, περιβάλλεται τὴν πορφυρίδα τῆς θεοῦ, καὶ λαβὼν δᾷδα καιομένην, ἀπόμνυσι. ταῦτα ποιήσας ὁ Κάλλιππος πάντα, καὶ τὸν ὅρκον ἀπομόσας, οὕτω κατεγέλασε τῶν θεῶν, ὥς τε, περιμείνας τὴν ἑορτὴν ἧς ὤμοσε, θεοῦ δρᾷ τὸν φόνον ἐν τοῖς κουρείοις· οὐδὲν ἴσως τὸ περὶ τὴν ἡμέραν τῆς θεοῦ ποιησάμενος, ὡς ἀσεβουμένην πάντως, εἰ καὶ κατ' ἄλλον χρόνον ἔσφαττε τὸν μύστην αὐτῆς ὁ μυσταγωγός.

Namque illi ipsi custodes, si propria.] Aliud exemplar *propitia pronaque* habet.

IN IPHICRATEM.

NON *tam genere.*] Putatus enim est sutoris filius, ut refert Plutarchus in apothth. Idem, cum Harmodius quidam, Harmodii illius præclari Atheniensis abnepos, in eum tanquam igno-

ignobilem convitia iaceret: τὸ μὲν ἐμὸν (inquit) ἐπ' ἐμοῦ γένος ἄρχεται· τὸ δὲ σὸν ἐν σοὶ παύεται. Plura & præclara illius ſtrategemata à Frontino referuntur. Vide cap. IV, & V, & VI, lib. I. item cap. I, & V, & XII, lib. II. Quod vigilum quemdam dormientem deprehenſum occiderit, dixeritque, *Qualem invenio, talem relinquo*, ab eodem ſcribitur lib. III, cap. XII, & lib. IV, cap. VI.

Peltaſte.] Πελτασταὶ, τοξόται, οἱ τὰς ξυστὰς κατέχοντες. Suidas.

Quod ipſum maxime tota celebratum eſt Gracia.] Meminit Æſchines, in oratione contra Cteſiphontem, & Xenophon, lib. IV.

Cauſam capitis ſemel dixit.] Huius rei mentionem facit Plutarch. in apoph. κρινόμενος δὲ θανάτου, πρὸς τὸν συκοφάντην, οἷα ποιεῖς, ὦ ἄνθρωπε, εἶπε, πολέμου περιεστῶτος τὴν πόλιν, περὶ ἐμοῦ πείθων βουλεύεσθαι, καὶ μὴ μετ' ἐμοῦ;

Ex Threſſa natum, Cotyis regis filia.]

lia.] Seneca, libro ſecundo de tranquillitate, Iphicratem ipſum Thracia matre natum adſerit. quod eum illi obiiceretur; *Et mater*, inquit, *Deum, Idia fuit.*

IN CHABRIAM.

RES QUE *multas memoria dignas geſſit.*] Vide Plutarchū, in vita Phocionis; Iulium Frontinum, lib. I, cap. V, & XI, ſtrategem. Xenophontem, lib. IV.

Neq; vero ſolus ille abierat.] Hęc ex Theopompi Hiſtoriarum Philippicarum XIII ad verbum deſcripta ſunt. Citantur ab Athenæo libro XII. Οὐ δυνάμενος δὲ, τὴν (loquitur de Chabria) ἐν τῇ πόλει, τὰ μὲν διὰ τὴν ἀσέλγειαν, καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν, τὴν αὐτοῦ, τὴν περὶ τὸν βίον, τὰ δὲ διὰ τοὺς Ἀθηναίους. ἅπασι γάρ εἰσι χαλεποί. διὸ καὶ εἵλοντο αὐτῶν οἱ εὔδοξοι ἔξω τῆς πόλεως καταβιοῦν. Ἰφικράτης μὲν ἐν Θρᾴκῃ, Κόνων δ' ἐν Κύπρῳ, Τιμόθεος δὲ ἐν Λέσβῳ, Χάρης δ' ἐν Σιγείῳ, καὶ αὐτὸς

αὐτὸς ὁ Χαβρίας ἐν Αἰγύπτῳ.

Chabrias autem obiit bello sociali tali modo.] Fuit enim in periculis adeundis calidior, quam callidior & cautior, in aliis segnis & tardus. Ut refert Plutarchus in vita Phocionis: νωθρὸς γὰρ ὢν ὁ Χαβρίας καὶ δυσκίνητος ἄλλως, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσι ὤργα, καὶ διεπορεῖτο τῷ θυμῷ, καὶ συνεξέπιπτε τοῖς θρασυτάτοις παραβολώτερον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ κατέστρεψε τὸν βίον ἐν Χίῳ, πρῶτος εἰσελάσας τῇ τριήρει, καὶ βιαζόμενος πρὸς τὴν ἀπόβασιν.

IN TIMOTHEUM.

CONONIS *filius.*] Ex Thressa, scorto quidem publico: sed quæ postea exemplar clarissimum modestiæ evasit. Timotheo autem cum matris conditio sibi obiiceretur: *Atqui,* inquit, *per eam sum Cononis filius.* Author Athenæus libro XIII. Τιμόθεος δὲ, ὁ στρατηγήσας Ἀθηναίων, ἐπιφανοῦς ἑταίρας ἦν υἱὸς, Θρήττης τὸ γένος, σεμνοῦ

σεμνῆς δ' ἄλλως τῶν τρόπους. μεταβάλλουσαι γὰρ αἱ τοιαῦται εἰς τὸ σώφρον, τῶν ἐπὶ τούτῳ σεμνυνομένων εἰσὶ βελτίους. ὁ δὲ Τιμόθεος, καὶ σκωπτόμενός ποτε ὅτι τοιαύτης εἴη μητρὸς, καὶ χάριν γε αὐτῇ, φησιν, οἶδα, ὅτι δι' αὐτὴν Κόνωνος εἰμὶ υἱός.

Disertus.] Audivit enim Isocratem rhetorem, authore Cicerone, lib. de oratore tertio. Hic & hominem doctissimum illum nominat; & lib. I. Offic. laudem ingenii illum cum bellica gloria coniunxisse adserit.

Timotheo publice in foro statuam posuerunt.] Meminit huius honoris Æschines, in oratione de corona.

Et eodem Chares, adventu illorum cognito.] Quā fuerit hic imperator ignavus, & delitiis adfluens, tradit Athenæus, lib. XII.

IN DATAMEN.

QUANDOQUIDEM neque Græcorum, neque Latino-rum

rum aliquis huius, nisi me fallit memoria, mentionem facit, interieruntque historici omnes, qui hoc de duce historiam contexuerunt, nobis nihil conferre, neque de veritate historiæ iudicare licuit. itaque apud Probum fides esto. Nos ex corruptissimo scripto contextum, qui non authoris, sed librariorum vitio subinde solœcissat, diligenter ex scripto exemplari restituimus. Solus autem Frontinus insigne illud strategema, quo & sibi iterum coniungendus, recenset: sed aliter sane, ac à Probo, refertur, lib. II, cap. VII.

IN EPAMINONDAM.

NAM *& citharisare, & cantare.*] Vide Ciceronem, lib. I. Tusculanarum quæstionum.

Damon, aut Lampus.] Scribe, *Lamprus*, ex Athenæo.

Philosophiæ præcept. hab. Lysiã.] Meminit Cicero, in Officiis.

Laërtius

Laërtius, in vita Pythagoræ, non *Lyſiam* hunc, ſed *Lyſidem*, dictum adſerit : τὸ δὲ φερόμενον (de libro, qui Pythagoræ nomine vendebatur, loquitur) Λύσιδός ἐστι, τοῦ Ταραντίνου, Πυθαγορικοῦ, φυγόντος εἰς Θήβας, καὶ Ἐπαμινώνδα καθηγησαμένου. Ad hunc quoque modum Pauſanias in Bœoticis : διδάγματά τε αὐτοῖς τάτε ἐπιχώρια ἔμαθεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ ὡς ἤδη μειράκιον, ἐφοίτησεν ὡς Λύσιν, ἄνδρα, γένος μὲν Ταραντῖνον, ἐπιστάμενον δὲ τοῦ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου λόγους.

Paupertatem adeo facile eſt perpeſſus.]Lege Athenæum, lib. I. Admirandæ abſtinentiæ exemplum eſt, quod Iulius Frontinus, lib. IV, cap. III, illum in ſupellectile ſua, præter ahenum & veru unum, nil habuiſſe refert.

Mythicum adoleſcentulũ.]Theopompus habet, *Aſopichũ*. Apud Athenæum, lib. XIII : Θεόπομπος δ', ἐν τῷ περὶ τῶν συληθέντων ἐκ Δελφῶν χρημάτων, Ἀσώπιχόν φησι, τὸν Ἐπα-

τὸν Ἐπαμινώνδου φερόμενον, τὸ Λευκτρικὸν τρόπαιον ἐκτεταμένον ἔχειν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος, καὶ θαυμαστῶς αὐτὸν κινδυνεύειν.

Hic magno cum pondere auri.] Plutarchus, in apophthegmatis, 30. daricorum millia fuiſſe adſerit: τοῦ Περσῶν βασιλέως τρισμυρίους δαρεικοὺς ἀποστείλαντος αὐτῷ, ἐγκαλέσαντος πικρῶς Διομέδοντος, εἰ τοσοῦτον πλοῦν ἐπέπλευκε διαφθερῶν Ἐπαμινώνδαν, πρὸς τὸν βασιλέα λέγειν ἐκέλευσεν, ὅτι τὰ συμφέροντα Θηβαίοις φρονῶν, ἕξει προῖκα φίλον Ἐπαμινώνδαν· τὰ δὲ μὴ συμφέροντα, πολέμιον·

Idem, cum in conventum veniſſet Arcadum.] Refert & hoc paulo clarius Plutarchus, lib. eodem: ἐπεὶ δὲ Ἀργεῖοι μὲν ἐγένοντο σύμμαχοι Θηβαίων, Ἀθηναίων δὲ πρέσβεις εἰς Ἀρκαδίαν, παραγενόμενοι κατηγόρουν ἀμφοτέρων. καὶ Καλλίστρατος ὁ ῥήτωρ ὠνείδιζε τὸν Ὀρέστην καὶ τὸν Οἰδίποδα ταῖς πόλεσιν ἐπαναστὰς Ἐπαμινώνδας· Ὁμολογοῦμεν, ἔφη, καὶ παρ' ἡμῖν πατροκτόνον γενέσθαι, καὶ παρ' Ἀργεί-

οἷς μητροκτόνον· ἀλλὰ τοὺς ταῦτα δράσαντας, ἡμεῖς μὲν ἐξεβάλομεν, Ἀθηναῖοι δὲ ὑπεδέξαντο.

Vt in periculo suo.] Lege, *peristylio*. Est autem *peristylium* structura, quæ columnas coniungit, easque ambit. Ponitur pro ipsis columnis. Accedit autem ad nostram sententiam Plutarchus: ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς Λακωνικῆς ὑποστρέψας ἔφευγε θανάτου δίκην μετὰ τῶν συστρατήγων, ὡς ἐπιβαλὼν τῇ Βοιωταρχίᾳ παρὰ τὸν νόμον τέσσαρας μῆνας· τοὺς μὲν οὖν ἄρχοντας ἐκέλευσεν εἰς ἑαυτὸν ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν, ὡς ἐκβιασθέντας, αὐτὸς δὲ οὐκ ἔφη βελτίονας ἔχειν τῶν ἔργων λόγους· εἰ δὲ δεῖ τι πάντως εἰπεῖν πρὸς τοὺς δικαστὰς, ἀξιοῦν, ἂν ἀποκτείνωσιν αὐτὸν, ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ τὴν καταδίκην, ὅπως οἱ Ἕλληνες εἰδῶσιν, ὅτι μὴ βουλόμενος Θηβαίους Ἐπαμινώνδας ἠνάγκασε τὴν Λακωνικὴν πυρπολῆσαι, πεντακοσίοις ἐνιαυτοῖς ἀδῄωτον οὖσαν, οἰκῆσαι δὲ Μεσσήνην δι' ἐτῶν τριάκοντα καὶ διακοσίων, συντάξαι δὲ καὶ συναγαγεῖν εἰς ταὐτὸν

ταὐτὸν Ἀρκάδας, ἀποδοῦναι δὲ τοῖς Ἕλλησι τὴν αὐτονομίαν· ταῦτα γὰρ ἐπράχθη κατ' ἐκείνην τὴν στρατιάν. ἐξῆλθον οὖν οἱ δικασταὶ σὺν πολλῷ γέλωτι, μηδὲ τὰς ψήφους ἐπ' αὐτὸν ἀναλαβόντες.

Sparo eminus percussum.] Pausanias ab Atheniensibus Laconum sociis impetitum, & à Gryllo Xenophontis filio Atheniensi interfectum, scribit in Bœoticis. quo loco omnia bellica Epaminondæ facta recenset. ὡς δὲ ἀφίκετο πρὸς Μαντίνειαν τῇ στρατείᾳ νικῶν, καὶ τότε ὑπὸ ἀνδρὸς ἀπέθανεν Ἀθηναίου. καὶ Ἀθηναῖοι ἐν ἵππων μάχῃ τὸν Ἐπαμινώνδαν ὁ ἀνὴρ οὗτος γέγραπται φονεύων Γρύλλος ὁ Ξενοφῶντος· Ξενοφῶντος δὲ τοῦ Κύρῳ ὁδοῦ μετασχόντος πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην, καὶ ὀπίσω τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ θάλασσαν ἡγησαμένου.

Quoad renunciatum est, vicisse Bœotios.] Vide Valerium, lib. III, cap. II. Si quis præclara illius in rebus bellicis consilia requirit, videat στρατηγημάτων Frontini

libros. nemo enim apud Græcos extitit, qui cautius & præclarius bella gessit.

Cadmeiam.] Arx est Thebarum. Nos ex Plutarcho restituimus, cum in scriptis etiam legeretur *Academia*.

IN PELOPIDAM.

QUÆ brevibus de Pelopida perstringit Probus, hæc copiosissime à Plutarcho in illius vita scribuntur.

Impulsu perpaucorum.] Archiæ scilicet, Leontidæ & Philippi.

Pecuniaq; mulctarunt.] Drachmarum decem myriadibus, ut author est Plutarchus.

Amicis suis.] Quorum impulsu, ut dictum est, & arcem cœperant.

Alios in exilium eiecerat.] Pelopidas Pherenicus Androclides.

Allata est enim epistola Athenis, ab Archia, uno Tinarchia.] Lapsus est Probus, non Græcę linguæ inscitia,

ſcitia, ſed incuria potius. Certum eſt enim, Græcum hiſtoricum, unde hæc in Latinam linguam convertit, ſcripſiſſe: ἀπ' Ἀρχόου τινὸς τιν' Ἀρχίᾳ, hoc eſt, *ab Archia uno cuidam Archiæ.* Nam qui ſignificavit, Athenienſis, nomen habuit Archias, & cui ſignificabatur, nēpe cui ſumma Thebis poteſtas erat, Archias nuncupabatur. Id ex Plutarcho ſcire licet. qui in vita Pelopidæ de hac re ita ſcribit: ἧκε γάρ τις ἐξ Ἀθηνῶν, παρὰ Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου, πρὸς Ἀρχίαν, τὸν ὁμώνυμον ξένον ὄντα καὶ φίλον, ἐπιστολὴν κομίζων, οὐ κενὴν ἔχουσαν, οὐδὲ πεπλασμένην ὑπόνοιαν, ἀλλὰ σαφῶς ἕκαστα περὶ τῶν πραττομένων φάσκουσαν, ὡς ὕστερον ἐπεγνώσθη. τότε δὲ μεθύοντι τῷ Ἀρχίᾳ προσαχθεὶς ὁ γραμματοφόρος, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἐπιδοὺς, ὁ ταύτην, ἔφη, πέμψας, ἐκέλευσεν εὐθὺς ἀναγνῶναι. περὶ σπουδαίων γάρ τινων γεγράφθαι. καὶ ὁ Ἀρχίας μειδιάσας, οὐκοῦν εἰς αὔριον, ἔφη, τὰ σπουδαῖα; καὶ, τὴν ἐπιστολὴν δεξάμενος,

ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκεν. αὐτὸς δὲ πάλιν πρὸς Φιλλάδα, περὶ ὧν ἐτύγχανον διαλεγόμενος, προσεῖχεν. ὁ μὲν οὖν λόγος οὗτος, ἐν παροιμίας τάξει περιφερόμενος, μέχρι νῦν διασώζεται παρὰ τοῖς Ἕλλησι.

In crastinum, inquit, differo.] Lege verba Plutarchi à nobis nunc citata. In proverbium enim abiit quod Archias dixit. Meminit Erasmus in Chiliadibus.

Hæc fuit altera persona.] A scena sumpta translatio. Habet & hoc proverbiale aliquid.

Omnes Thessaliæ civitates.] Quibus honoribus & studiis prosecuti sint Pelopidæ funus & mortem, docet Plutarchus in vita, non minus eleganter quam copiose.

IN AGESILAUM.

TUM *eximie à Xenophonte.*] Nam peculiarem de laudibus Agesilai Xenophon librum scripsit.

Procli

Procli & Euryſtenis.] Horum ſucceſſionis catalogum ab Hercule enumerat Pauſanias. De his quædam etiam à Cicerone ſcribuntur, lib. de divinat. II. Miror autem, Ciceronem & Probum à Græcis nominis finitione diſſentire. Etenim illi non *Proclum*, ſed Προκλῆν ſcribunt.

Quem ille natum non agnorat.] Nam Alcibiadis putabatur filius: ſtupri enim conſuetudinem cum Timea uxore Agidis Alcibiades commiſerat. Vide quæ notavimus in Alcibiade ex Athenæo.

Eundem moriens ſuum eſſe dixerat.] Quo pacto id conſecutus ſit lachrymis Leotychidas, docet Pauſanias.

Ideoque Corinthum eſt appellatum.] Videtur, *appellatum*, pro, denunciatum, ut Corinthum conveniret. Nam, quod quidam hunc locũ caſtigantes, legendum cenſent: *Ideoque Corinthus eſt appel-*

lata, ſcilicet ἀπὸ τ̃ κορίννειν, quod ſignificat, multitudinem hominum pulvere excitare; id oppido quam eſt ridiculum. Nam ab Oreſtis filio Corintho, qui eam ab incendio vindicavit, Corinthus appellata eſt, cum prius vocaretur Ephyra.

Apud Leuctra.] Vide Epaminondæ vitam.

Domum retulerunt.] Legibus enim adſtricti, reges ſuos Lacedæmonii domum, etiam mortuos, reducere cogebantur; cæteros duces non cogebantur.

IN EUMENEM.

CARDIANUS.] *Cardia* urbs Cherſoneſi Thraciæ, quæ ab aliis *Cardiopolis*, deinde *Lyſimachia*, dicta eſt. Alexander Myndius hanc civitatem in Eumenis gratiam immunem à tributis Philippum feciſſe ſcribit.

Domeſtico ſummo genere.] Duris Samius, ex aurigatione patrem eius

eius victum ſibi quæſiviſſe, refert.

Scribæ loco.] Plutarchus, ἀρχιγραμματέα, id ſonat, *ſcribarũ principem & præfectum*, cum quo rex omnia etiam graviſſima negotia communicabat, fuiſſe prodit. tales hodie *Cancellarios* vocant.

Nam apud nos re vera.] Id ex Verrinis Ciceronis & Horatii Sermonibus nemini non eſt notum.

Nam tum in hoſtium erat poteſtate.] Neque enim ſuberat Macedonico imperio; quod Ariarathes rex tunc habebat.

Qui cũ inter ſe complexi.] Hanc monomachiam pulchre depingit Plutarch. in vita Eumenis.

Perdiccas apud flumen Nilum.] Eſt veluti περίφραξις Ægypti. vix enim eam erat ingreſſus Perdiccas, cum per ſeditionem obtruncaretur.

Horam.] Quanquam & ſcriptum exemplar *Horam* habet, ex

Plutarcho; tamen *Nora* legendum esse constat. Est autem, eodem authore, locus Cappadociæ ac Lycaoniæ confinis. Meminit & Strabo, libro duodecimo. Qui munitionem illam altam iuxta Taurum fuisse adserit, & suo tempore Neroassum dictam: in qua Eumenes, obsessus, diu restitit. Ætate autem sua Sisinus in eo thesauros habebat; qui postea Cappadociam occupavit.

Plane terram posset contingere.] Plutarchus in vita, callidum eius consilium paulo accuratius depingit. Meminit eius rei etiam Frontinus, strategem. lib. IV, cap. VII.

In principiis.] Προτεῖα satis simpliciter videtur ex Græcis vertisse *principia*. Eum locum, quem Latini *prætorium*, hoc est, tabernaculum primum Imperatoris, vocant, Græci προτεῖα nominant.

Per loca sola.] ἔρημα.

Antigono est deditus.] Apud Iustinum

ſtinum, libro XIV, & Plutarchum, extat expoſtulatio eius ad milites, quos coarguit proditionis mirum in modum, virilis & acerba.

IN PHOCIONEM.

EX *quo cognomine Bonus.*] Χρηστὸς Græce dictus eſt, authore Suida, quod omnibus aliis magis quam ſibi eſſet utilis. Nam & in pecuniis largiendis liberaliſſimus fuit, & filias elocavit cum dote etiam pauperrimis quibuſque, modo eſſet frugi. Græca enim vox ἀπὸ τοῦ χρῆσθαι facta eſt.

Fuit enim perpetuo pauper.] Lege Plutarchum, in libello de divitiis adfectandis.

Emphiletus.] Lapſus iterum eſt hic Æmilius, quod minus curioſe Græcos codices inſpexerit, verteritque. nam, ut ex Ariſtide videre licet, ſcriptum fuit in Græcis authoribus, ἐμφύλιός τις, id eſt, *ex ſua tribu aliquis*, vel *tribulis*,

lis, ut cum Cicerone interpreter.

Itaque à servis sepultus est.] Longe aliter ista refert Plutarchus. Cuius verba, propter historiæ fidem, adferam. ἔδοξε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Φωκίωνος ἐξορίσαι, καὶ μηδὲ πῦρ ἐναῦσαι μηδένα πρὸς τὴν ταφὴν Ἀθηναίων. δι' ὃ φίλος μὲν οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἅψασθαι τοῦ σώματος. Κωνωπίων δέ τις, ὑπουργεῖν εἰθισμένος τὰ τοιαῦτα, μισθοῦ κομισθέντα τὸν νεκρὸν, ὑπὲρ τὴν Ἐλευσῖνα, πῦρ λαβὼν ἐκ τῆς Μεγαρικῆς, ἔκαυσεν. ἡ δὲ Μεγαρικὴ γυνὴ, παροῦσα μετὰ τῶν θεραπαινίδων, ἔχωσεν μὲν αὐτόθι χῶμα κενὸν, καὶ κατέσπεισεν· ἐνθεμένη δὲ τῷ κόλπῳ τὰ ὀστᾶ, καὶ κομίσασα νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν, κατώρυξε παρὰ τὴν ἑστίαν, εἰποῦσα, Σοὶ, ὦ φίλη ἑστία, παρακατατίθεμαι ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λείψανα, σὺ δὲ αὐτὰ τοῖς πατρῴοις ἀπόδος ἠρίοις, ὅταν Ἀθηναῖοι σωφρονήσωσιν.

IN THYMOLEONEM.

INCERTUM est, scribendumne sit *Thimoleon*, quo modo fere in Latinis & apud Suidam offendi, nempe à Leonino animo & audacia; an *Timoleon*, quemadmodum bona pars Græcorum voluminum habet.

Res aruspicem.] Huic Theopompus nomen imponit Satyro, Ephorus & Timæus Orthagoræ. Ego illi Satyri nomen fuisse proprium puto, Orthagoræ vero adiectitium laudis causa, quod vera ex aruspicina responderet.

Communemque ad finem, cui soror ex eisdem parentibus nata nupta erat.] Paulo aliter habet Plutarchus: ἀπωσαμένου δὲ ἐκείνου, καὶ καταφρονήσαντος, οὕτω παραλαβὼν, τῶν μὲν οἰκείων Αἰσχύλον, ἀδελφὸν ὄντα τῆς Τιμοφάνους γυναικὸς, τῶν δὲ φίλων τὸν μάντιν, ὃν Σάτυρον μὲν Θεόπομπος, Ἔφορος δὲ καὶ Τίμαιος Ὀρθαγόραν ὀνομάζουσιν.

Apud

Apud Crinissum.] Sic & exemplar scriptum habet. sed, *Crimestum*, ex Plutarcho restituendum.

Sacellum αὐτοματίας.] Ita Græci fortunam vocant, & deam quæ præsidet rebus sua sponte evenientibus.

In gymnasio, quod Thymoleonteum.] Non in gymnasio, sed in foro, sepultum adserit Plutarchus. sed gymnasium, nomine hoc, in gratiam illius constitutum.

LE-

LECTORI.

POSTEAQUAM *VVibertus Mauguinus, Canonicus Eccleſiæ Claromontenſis, & Syndicus, mihi dono donavit Æmilii Probi, ſeu Cornelii Nepotis, librū de vita excellentium imperatorū, literata manu deſcriptum eleganter; illico cum Veneta & Lambini editione contuli, multoq; utraq; integriorem & emendatiorem inveni. Eapropter edere in vulgus, quam domi tenere, ſatius duxi. Cumque me grave negotium Lutetiam Pariſiorum evocaſſet, hac mente mecum attuli, ut propoſitum nihilo ſecius peragerē, ſi ita amicis viſum eſſet. De ea re cum illis, hiſq; viris doctis, collocutus ſū. Qui mihi ſponte currenti calcar addiderunt; utque notas inſpargerem, conſilium dederūt. Quod celeriter arripui, &, quidquid otii fuit ab aulicis & forēſibus occupationibus, huic rei totum dedidi: cum, ut hic liber emen-*

datior,

datior, tũ, ut notulis clarior, publicaretur. Quas elaborare per otium nõ licuit, quod longa lite diſtinerer. Verum, cum eo deducta res fuit, ut ſcriba, more maiorum, ſenatuſconſultum ex periculo recitaret, hac liber cura, maturavi inceptum, & perfeci. Habe ergo Æmilium Probum, ſeu (quod magis credo) Cornelium Nepotem, ut emendatiorem, ſic auctiorem fragmentis quibuſdam nuſquam antea editis. Quibus iam dudum evulgata ſubtexui. Et, ut nihil reliqui facerem quod ad hunc auctorem ſanandum pertineret, talem inii rationem: Ex bibliotheca V. C. Puteani habui mſ. abſolutum, Bononiæ An. Do. MCCCCLVII, *& vetus exemplar Venetiis impreſſum An.* Do. MCCCCLXXIII. *Præterea ſchedas ex v. c. Giphanii, quas amoris ergo ſcripſit ſua manu, maximo natu Puteani filius, paternæ doctrinæ & humanitatis heres. Vitam Attici mſ., & eadem fragmenta, quæ poſt vitam Attici in*

fine

fine mſ. mei poſita ſunt, nactus ſum à P. Petavio V.C. De his ſatis erit dictum, ſi hoc unum adiunxero, me has notas in Cornelium Nepotem ſcripſiſſe, quod exiſtimationem meam in ea re agi putabam, ſi amicorum poſtulata facere nollem, quorum iuſſu, poſt Longolii & Lambini VV. doctorum notas & commentarios, imprimendas curavi. His ne deutere lector, & vale.

PAG.31.*Commemorari.*]Variant libri, mſ. meus, *commorati.* Ven.*commemorati.* reliqui, *commorari.*

p. 33. *Primum locum tenet ædium.*]Arnobius lib.2. *matres familias veſtræ in atriis operantur domorum, induſtrias teſtificantes ſuas.* vide Lipſium elect.1.c.17.

Ibid. *Exponemus*]Sic mſſ. Ven. Ald. recte. In Pelopida ſimili loquendi formula utitur, *cuius de virtutibus dubito quemadmodum exponam.*

Ibid. *De vita*] Recte mſſ. & vett. Pariſ. Colon. Lamb. *vitas.* in Epaminonda, *quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum complurium concludere conſtituimus.*

MILTIADES.

Ibid.*Antiquitate generis.*]Vide Herodotum in Eratone.

p.36.

p. 36. *Aut quibuscum erat profectus*] Sic ex mſ. Puteani V. C. emendavi. reliqui mſſ. *à quibus* habent. quæ lectio defendi poteſt, ſed prior magis idonea videtur, ut ex his quæ ſequuntur perſpicuum eſt.

Ibid. *Officia præſtabat*] Locutio familiaris auctori. in Attico, *nihilo minus amicis urbana officia præſtitit.* poſtea, *at ille officia amicis præſtanda ſine factione exiſtimabat.* ibidem, *tanta diligentia officium ſuum præſtitit.*

p. 40. *Acieque decernerent*] Sic mſſ. Vulgati *contenderent.* Iuſtinus l. 6. *teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret.* in Eumene, *quo integriore exercitu decerneret.* in Annibale, *cum hoc eodem Claſtidio apud Padum decernit.* ibidem poſtea, *claſſe paucis diebus erant decreturi.* ſic mſ. meus. reliqui, *decertaturi.*

p. 41. *Nova arte, vi ſumma*] Vulgo editam lectionem cuden-

dam curavi, repugnantibus ultro mss. qui inter se non conveniunt. Schedæ Gifanii *nonæ partis summa.* quam lectionem ex Gifanii chirographo conceptam tradidit Schoppius veriss. c.10. illa cum se expedire non posset antiquarius, qui librum Puteani exscripsit, lacuna corruptam esse testatus est. ms. meus, qui reliquis emendatior & integrior est, *in parte montis summa*, disertim habet. hic eam appingere, quam textui, melius putavi.

p.41. *Qua pugna nihil adhuc est nobilius*] De qua Herodotus, Plato, Plutar. Pausanias, Valerius l. 5. c.3. l.8. c.18. Iustinus l.2. Frontinus l.4. Strateg. c. 7. & ex Iustino Orosius l.2. c. 8. Per eos qui ei interfuerant iurare mos fuit. Athenæus l. 9. Pugnata autem est anno secundo Olympiadis 72.

p. 42. *Obsoleti.*] sic mss. Par. Lamb. recte, reliqui *aboleti.* obsoletos honores dixit, communes

nes & abortivos, qui numero viluerant.

p. 43. *Classiariis Regis*] id est, Darii Regis Persarum. in Themistocle, *cum classiariis regis conflixit*, id est, Xerxis. rex enim Persarum speciali nomine βασιλεὺς appellatur, Suidas, Q. Curtius lib. 2.

p. 44. *Acceperat*] Sic mss. & Lamb. reliqui *ceperat*. idem in Dione: *accepit gravissimum parens vulnus morte filii.* in Epaminonda, *at Epaminondas cum animadverteret mortiferum vulnus se accepisse.* in Datame, *celans quantum vulnus accepisset*. Plinius epist. 5. l. 8. *grave vulnus Macrinus noster accepit.*

Ibid. *In præsentia*] Sic mss. recte. in Themistocle, *huc cum venisset, & in præsentia rex abesset.* in Alcibiade, *hunc sequi se iubet, & id quod in præsentia vestimentorum fuit arripuit.* Seneca epist. 110. & Cornificius l. 2.

p.44. *In vincula publica coniectus est*] in Pausania, *huc ut venit, ab ephoris in vincula publica coniectus est*. in Phocione, *ex consimili sententia in custodiam coniectus*. in Conone, *huius nuntio parens cum venisset in vincula coniectus est*. in Pelopi. *in vincula coniectus est*.

Ibid. *Ibique diem obiit supremum*] In Dione, *somno sopitus diem obiit supremum*. in Timoleone, *hic cum diem supremum obiisset*. ibidem, *Darius senectute diem obiit supremum*. De morte autem Miltiadis Herodotus, & Val. Maximus l.5.c.3. inf. in Cimone.

p.45. *Cum summa humanitas, tum mira comitas*] Sic constanter mss. & vulgati omnes. idem in Attico, *itaq; eius comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate*. V. C. Puteanus secutus hæc vestigia schedæ veteris excerptæ ex ms. Gifanii, *convitas, communitas*, legendum esse coniiciebat: sed ambigo, num rece-

ptum

ptum ſit nomen in ea ſignificatione apud Latinos auctores. *communio*, Sidonio noſtro ep. 3. l. 2. vide notas ibidem, & infra in Attico.

THEMISTOCLES.

p. 46. NEOCLI *filius*] ſic mſſ. & Ven. ex mente Probi, qui Græca nomina ſic Latine profert. in Ageſilao, *ex duabus familiis Procli, & Euryſthenis.*

Ibid. *Acarnanam*] ſic mſſ. & vett. præter Aldum & Lam. qui *Halicarnaſſeam*, ex ingenio ſubtruſerunt. de matre Themiſtoclis non conveniunt hiſtorici. vide Plutarchum, & Athenæum lib. 13.

Ibid. *Quod & liberius iuſto vivebat*] Id eſt, vino & venere diffluebat. Val. Maximus l. 6. c. 9. Plutarchus in Themiſtocle, & Ælianus de varia hiſt. l. 2. Athenæus lib. 13. ex Telecleide.

Ibid. *Exheredatus eſt*] Id eſt, abdica-

dicatus. Neocles enim propter graves mores & solutam adolescentiam, ei abdicationis iussit notam. Valerius. Vide l. 8. C. de patria potestate. Inter iustas autem abdicationis causas liberius vivendi morem & rem familiarem disperdendi numerat. Quintilianus, declam. 279. & 290.

p. 47. *Largitione magistratuum &c.*] Idem decrevit Martianus imp. Marcellinus Comes in Chronico, Asporatio & Herculano Coss. Athenienses autem post pugnam Marathoniam præmonuit Themistocles, non finem, sed causam maioris belli fore: idcirco Athenienses ducentas naves fabricaverunt. Iustinus l. 2.

p. 48. *Vt mœnibus ligneis*] præter Herodot. Polyænum 1. strateg. Aristotel. 1. Rhet. M. Tul. l. 10. ad Atticum ep. 7. & l. 3. offic. Valerium l. 6. c. 5. in externis exemplo 2. Frontinum l. 1. strateg. c. 3. Iustinus l. 2. *Adventante igitur*

Xerxe,

Xerxe, consulentibus Delphis oraculum, responsum fuerat salutem muris ligneis tuerentur. Themistocles navium præsidium demonstratum ratus, persuadet omnibus, patriam municipes esse, non mœnia, civitatemque non in ædificiis, sed in civibus positam: melius itaque salutem navibus, quam urbi commissuros: huius sententiæ etiam Deum auctorem esse.

p. 49. *Maioribus natu*] Id est, senioribus, & ætate provectis. In Iphicrate, *ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de maioribus natu quidem quisquam anteponeretur.* In Thimotheo, *non cessit maiorum natu auctoritati*, id est, Timothei & Iphicratis veterum Imperatorum. ut ipse interpretatur Varro apud Nonium. & Val. Maximus lib. 2. c. 1. exemplo 9, *tanquam maiores natu adolescentium communes patres essent*. ibidem exemplo sequenti, *Maiores natu, &c.*

p. 50. *Et exadversum*] Sic mss. In Trasybulo, *cum quidem exadversus Trasybulum fortissime pugnaret.*

Ibid. *Cuius flamma*] sic ex mss. emendavi: vulgati omnes, *fama.* idem in Miltiade, *nescio quo casu nocturno tempore incensus: cuius flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, &c.*

Ibid. *Pares esse posse aiebat*] Sic mss. in Alcibiade, *nam postquam exercitui præesse ceperat, neque terra, neque mari, hostes pares esse potuerant.* vulgo antea legebatur, *pares esse aiebat.* quæ lectio retineri potest. in Hannibale, *dolo erat pugnandum, cum par non esset armis.* in Eumene, *intelligeretque se parem non esse paratis advesariis.*

p. 51. *Ad regem misit*] Id est, Xerxem, de quo Themistoclis straregemate Herodotus l. 8. Frontinus l. 2. c. 2. Polyænus l. 1. & Iustinus l. 2.

Ibid. *Ingratis*] sic mss. recte.

non

non ſemel apud Plautum. Giphanius in indice Lucretiano.

p. 52. *Vt pons diſſolveretur*] De hoc etiam Themiſtoclis ſtrategemate, præter Herodotum & Polyænum, Iuſtinus l. 2. & Frontinus l. 2. c. 6. *Themiſtocles victo Xerxe volentes ſuos pontem rumpere prohibuit. cum docuiſſet potius eſſe, eum expelli ex Europa, quã cogi ex desperatione pugnare: idem miſit ad eum, qui indicaret, in quo periculo eſſet, niſi fugã maturaret.*

p. 54. *Sive ſacer eſſet, ſive privatus*] ſic mſſ. recte. in vulgatis, *ſive prophanus*, legitur, quod gloſſema non agnoſcunt mſſ. de hoc autem Themiſtoclis ſtrategemate, Thucydides l. 1. Diodorus 11. Frontinus 1. c. 1. Iuſtin. 2. Pauſanias 1.

p. 55. *Profeſſus eſt*] ſic mſ. meus. Ven. Pariſ. Ald. mſ. Gi. Put. Col. *proſecutus* habent..

p. 56. *Teſtarum ſuffragiis*] Sic mſſ. G. P. & vulgati. In Cimone,

nam

nam testarum suffragiis, quod illi ostracismum vocant, decem annorum exilio multatus est. mſ. meus, *testularum.* in Ariſtide, *tamen à Themiſtocle collabefactus, teſtula illa exilio decem annorum multatus eſt.* de oſtraciſmo præter cæteros eleganter Proſper Aquita. & Ioan. Tzetzes. Var. hiſt. Chil. 13. c. 489.

p. 56. *Eiectus*] in Miltiade, *hac populu reſpiciens, maluit eum innoxium plecti, quam ſe diutius eſſe in timore.*

p. 58. *Scio, pleroſque*] Præter auctores, quos laudat Plutarchus, Valerius l. 5. c. 3. *Themiſtocles eorum qui ingratam patriam experti ſunt celeberrimum exemplum, cum illam incolumem, claram, opulentam, principem Græciæ reddidiſſet, eouſque ſenſit inimicam, ut ad Xerxis quem paulo ante deſtruxerat non debitam ſibi miſericordiam perfugere neceſſe haberet.* idem l. 8. c. 7. exemp. 15. & l. 5. c. 3. in fine.

p. 59.

p. 59. *Annum mihi temporis des*] sic mſ. meus. Ven. *P. C. L.* Gi. Schedæ, *annum mihi tempus*. Put. mſ. *annum mihi temporis ſpatium.*

Ibid. *Verba feciſſe*] præter M. Tul. in Catone & Plutar. Valerius l. 8. c. 7. ſimili locutione in Attico uſus eſt, *ſic enim Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur.*

p. 60. *De cuius morte*] vide Plutar. Diodor. Valerium l. 6. c. 8. Suidam.

Ibid. *Multimodis*] ſic mſſ. recte. ita Plautus non ſemel, & Lucretius. vide Iuretum in Symmach. c. 13. l. 3.

ARISTIDES.

p. 61. O*Btrectarunt inter ſe*] id eſt, Ariſtides & Themiſtocles ſibi invicem adverſabantur. præter Plutarchum in eius vita, & in Apophtheg. Herodotus. l. 8. & Valerius Max. l. 6. c. 5. exemp. 2. in externis.

Ibid. *Antistaret*] Sidonius ep. 14. l. 7. quo loci multa congessimus.

Ibid. *Cedensque*]præter Plutarchum de Aristidis exilio Valerius l. 5. c. 3.

p. 62. *Ignorare Aristidem*] Id est, non nosse. Terentius Heau. Plautus Amph. *nisi etiam is quoque me ignorabit.* unde sæpe apud eundem, *ignobilis oculis meis*, id est, ne quidem de facie notus. Festus l 12.

Ibid. *Postquam Xerxes*] vide Iustinum l. 2. in fine, Herodotum in Urania.

p. 64. *Paupertate*] præter Plutarch. Aristidem, Herodotum, Frontinus l. 4. c. 3. *idem præstiterunt Athenienses filiis Aristidis, post amplissimarum rerum administrationem, in maxima paupertate defuncti.*

Ibid. *Vt qui efferretur, vix reliquerit*] in Cimone, *complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur non*

nõ reliquissent, suo sumptu extulit. in Eumene, *amplo funere extulit.* in Attico, *in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta.*

PAUSANIAS.

Ibid. R*Egis gener*] Id est, vir sororis. Cuiac. observat. 6 c. 17. ita Pygmalio *Sichæi gener* vocatur à Iustino l. 18. cui nupserat Sichæi soror Elissa. & Sersao Genserici regis Vandalorum sororius, à Gregorio Magno l. 3. dialog. c. 3. Qui regis gener hoc loco, in Timoleone *affinis* appellatur, quo loci nonnihil inspergã. Nisi malis ita interpretari, *regis gener*, id est, regis Darii gener, cuius filiam Mardonius uxorem habebat in matrimonio, Herodotus l. 6. sicut in Conone, Pharnabasus *regis gener* dicitur, scilicet Artaxerxis, Plutarchus in Artaxerxe.

p. 67. *Cognita patefecit*] Sic mss. Ven. Colon. Paris. Ald. *cogitata.* Lamb.

Lamb. in Datame. *quo neque acutius ullius Imperatorum, cogitatū.* quo loci Lambinus pro *cognita patefecit, conata perfecit* reponendum esse coniicit.

p. 67. *Aditum petentibus &c.*] in Pausania vituperat, quod in Miltiade laudavit: *in eo erat cum summa humanitas, tum mira comitas.* & in Alcibiade: *affabilis, blandus.* in Attico: *hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur.*

p. 68. *Scytala*] mss. Ven. *lana* legunt. Col. Pa. *lancea*. Al. La. *Scytala*, de qua Gellius l. 17. c. 9. Thucydidis scholiastes, l. 1. & Ausonius.

Ibid. *Hoc nuntio commotus*] sic mss. vulgati, *motus*. in Datame, *quo nuncio Artaxerxes, commotus.* in Dione, *sermonem retulerunt, quo ille commotus.* in Timoleone, *quibus rebus adeo ille est commotus.* iterum in Datame, *Pisidæ nova re commoti.* in Alcibiade, *his*

his Lacon rebus commotus.

p. 71. *Eamque iam magno natu*] id est, anum annis defectam. in TIMOTHEO, *hic cum esset magno natu, & magistratus gerere desisset.*

CIMON.

p. 72. D*Vro*] sic mss. veteres, & vulgati, præter Colo. qui *diro* habet.

ibid. *Litem æstimatam*] supra in Miltiade, *pecunia multatus est, eaque lis quinquaginta talentis æstimata.* in Timotheo. *hoc iudicio damnatur Timotheus, lisque eius æstimatur centum talentis.*

Ibid. *Custodia tenebatur*] præter Herodotum & Plutarch. Valerius l. 5. c. 3. & c. 4. Iustinus l. 2. in fine. & Quintilianus declam. 303. in fine, *isti accusatores & Cimoni illi, qui patris corpus vicario corpore redemit, crimen darent.*

Ibid. *Sororem germanam*] sup. in præfat. *neque enim Cimoni fuit*

turpe, Atheniensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe cum cives eius eodem uterentur instituto. vide Plutarch. quod institutum apud Persas invaluisse patet ex Iustino l. 11. vide Procopium.

P. 73. *Habebat enim satis eloquentiæ*] Salustius de Catilina, *habebat enim satis eloquentiæ.* vide notas in Sidonium l. 9. ep. 9.

P. 75. *Contendere Lacedæmonem*] Sic mss. & vulgati recte, inducto glossemate. sententia perspicua est, Cimon scilicet ante legitimum exilium Athenas revocatus est, quod bellum Atheniensibus indixissent Lacedæmones, & quia eorum hospitio usus erat, ut pacem inter eos & Athenienses conciliaret, Lacedæmonem profectus est. contendere Lacedæmonem, proficisci est. Iustinus. l. 2. *ipse cum paucis Abydon contendit.* idem l. 32. de Hannibale, *ad Prusiam contendit.* in Ti-

in Timotheo, *& ut si in sua manu esset fortuna, quo contenderat pervenit.* in Datame, *quo contenderat pervenit. hisq; locis castra ponit.* in Eumene: *sin per loca sola contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum.* Frontinus l. 1. c. 4. *flexit iter, quasi Thebas contenderet.*

P. 76. *Quos invocatos*] Sic mss. Vulgati *convocatos*. Lambinus ex ingenio suffecit *non vocatos*, quod idem est ac invocatos apud Plautum. Vide Athenæum lib. 12. & doctiss. Casaubonum ibi. c. 8.

LYSANDER.

P. 77. LYSANDER] Thucydides l. 5. Xenophon l. 2. Diodorus l. 13. Polænus l. 1. & 7. strateg. Iustinus l. 5. Frontinus l. 1. c. 5. l. 2. c. 1. l. 4. c. 1.

Ibid. *Confecisse*] In Alcibiade, *nam Lysander cum per speculatores comperisset vulgum Atheniensium in terram prædatum exiisse, naves-*

quæ pene inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bellum delevit. præter Plutarch. Diodorum l. 13. Polyænum l. 1. Iustinus l. 5. & Frontinus l. 2. c. 1. exemplo ult. & Pompon. Mela l. 2. c. 2. inf. in Conone.

p. 79. *Esse amici*] in Themist. *non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est.*

p. 81. *Alicarnas*] sic mſ. Ven. *Alicarnius*, vulgati *Halicarnaſſeus.*

ALCIBIADES.

p. 82. ALCIBIADES] De Alcib. Plato in Symp. Thucydides l. 6. Diodorus 13. Plut. Athenæus, & M. Tul. paſſim. Valerius l. 1. c. 8. l. 3. c. 2. l. 6. c. 9 l. 8. c. 6. Frontinus l. 2. c. 5. & c. 7. l. 3. c. 2. c. 6. c. 9. c. 11. c. 12. & Iuſt. l. 4. & l. 5.

Ibid. *Natus in ampliſſima civitate*] ſic mſſ. & vulgati, præter Al. & Lamb. qui *nam* habent.

in fine

in fine vitæ Alcibiadis, *cum Athenis ſplendiſſima civitate natus eſſet.* in Attico, *igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potiſſimum natus eſt.*

Ibid. *Conſilii plenus*] ſup. in Pauſania, *in primis omnium Perſarum & manu fortis, & conſilii plenus.*

p.83. *Laborioſus*] in Timotheo, *fuit enim diſertus, impiger, laborioſus, rei militaris peritus.*

p.84. *Ac filius à parente*] præter Platonem, & Plutarch. Petronius, *non tam intactus Alicibiades in præceptoris ſui cubulo iacuit.*

p. 85. *Opera forenſi*] *opere* mſ. meus, non ita recte. *opella forenſis* Horatio ep. 7. l. 1. Valerius l. 3. c. 8. *experimentum, cum efficacis operæ forenſis, tum fidei nõ latentis.*

p. 87. *Eumolpidas & Cerycas.*] ſic Aldus, & Lambinus. mſſ. *Olympidas ſacerdotes*, habent. Ven. *Olympiade ſacerdotes.* de Eumolpidis & Cerycis plura con-

gessit Lambinus, & Casaubonus in Athen.l.14.c.23.

p.88. *Superiores bello esse ceperunt*] in Eumene, *cum superior prælio discessisset, Antigono est deditus.* in Attico, *neque multo post superior esse cepit Antonius.* in Phocione, *quo facto populus superior factus.* in Hannib. *nam quotiescumq; cum eo congressus est, in Italia semper discessit superior.* ibidē: *ipse quo cornu rem gessit, fuit superior.* in Datame, *ut inferior copiis, ita superior omnibus præliis discederet.*

p. 93. *Perinthum*] ms. meus *Petye*, ms. Put. *patere pactis*, Ven. Al. *Pataram*, ex veteri codice *Perinthum* Longolius emendat, quem Lambinus sequutus est, ego utrumque.

p.94. *Immodestia*] in Lysandro, initio, *non enim virtute sui exercitus, sed immodestia factum est adversariorū: qui quod dicto audientes imperatoribus suis non erant, dispalati in agris relictis navibus in ho-*

hostium venerunt potestatem.

p. 97. *His Lacon rebus commotus*] sic mſ. meus. Ven. Al Col. Par. mſ. Put. & Giph. *his latoribus*, habent, id eſt, nunciis. ſed prior lectio magis arridet. *Lacon*, id eſt, Lyſander Lacedæmonius. in Ageſilao, *id ſi ſentiebat Laco*, id eſt, Ageſilaus Lacedæmonius. in Timotheo, *à quo cum Laco pecuniam accepiſſet.* amica autem hæc locutio eſt auctori, ut inf. in Timoleone conſignabimus.

Ibid. *Samineam*] ſic mſſ. G. & meus, atque etiam vulgati. Lambinus, *domum ſtramineam*, Giphanius, *circa caſam*, Schoppius veriſſ. 4. c. 8. *circa caſam eam*, legendum eſſe coniiciunt. mſ. Put. *Samenam* habet.

p. 99. *Vt nemo eum poſſet æquiparare*] in Themiſtocle, *ut ipſam urbem cum dignitate æquipararet.*

THRASYBULUS.

p.100. THRASYBULUS] Xenophon l.2. Diodorus l.13. & 14. & 18. Valerius l. 4. c. 1. l.5.c. 6. Iustinus l. 5. Pausanias Atticis. Orosius c.17. l. 2. Plutar. in Politicis & in Lysia. Frontinus in lib. strateg.

p.101. *Multa hic sine Alcibiade, &c.*] Cicero pro Murena, *hic multas res & magnas sine imperatore gesserat, nullam rem sine hoc imperator.*

Ibid. *Ad vires, vimque pugnantium*] ita vulgati omnes. ms. meus *ad vires nostrum cuiusque pugnantium*. Put. ms. *ad vires undique pugnantium.*

Ibid. *A fortuna vindicat*] Vegetius l. 3. c. ult. *in præliis amplius solet fortuna potestatis habere, quam virtus.*

Ibid. *Bellum his indixit*] Xenophon l. 2. Diodorus 14. Valerius l. 5. c. 6. Iustinus l. 5. & ex eo Oro-

Orosius l.2.c.17.

p.102. *Clarissimæ civitatis*] in Alcibiade, *natus amplissima civitate*. ibid. *cum Athenis splendidissima civitate natus esset*. in Attico, *quod cum in eam civitatem se contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrina, præstaret omnes*. in Conone, *cum ex ea sim profectus, quæ cæteris gentibus imperare consueverit.*

Ibid. *Matrem timidi &c.*] adagio cessit. vide Erasmum. Plautus, *qui in rebus dubiis timidus est, haud nauci est*. M. Tul.l.6.ep.15.

p.104. *Legem oblivionis*] Valerius l. 4. c. 1. in externis, exemplo 4. Iustinus l. 5. *& ne qua dissensio ex ante actis nasceretur, omnes iureiurando obstringuntur, discordiarum oblivionem fore*. Vide Orosium l.2.c.17.

p.105. *Pittacus*] prçter Laërtium in eius vita, & Plutarch. in Politicis, Valerius l. 6. c.5. in externis, exemplo 1.

p.105. *Non propria esse consueverant*] propria, id est, diuturna. vide Donatum Andr. act.5.sc.5. & Nonium. Cassianum Col.3. c.10. & Symmachum ep.15.l.1.

CONON.

Ibid. CONON] De Conone Xenophon l.2.& 4. Diodorus 14. Plutarch. in Lysandro. Iustinus l.6. ex eo Orosius l. 2. c. 16. & l. 3. c. 1. Frontinus l. 4. c. ult. in fine. inf. in Chabria.

p.106. *In eoque eius opera magni fuit*] sic ex coniectura V. C. Puteani Lambinus emendavit recte. in Datame, *namque hic multis millibus regiorum interfectis, magni fuit eius opera.* in Catone, *magnique eius opera existimata est in prælio apud Senam.* mss. & veteres variant. ms. meus & Ven. *in eoque eius opere magnus fuit.* Col. *in eoq; opere magnus fuit.* Al. & Par. *in eoq; eius opere magnus fuit usus.* in mss. Gi. & Put. *in eoque eius opere magni*

gni fuit. qua lectione non parum iuvatur coniectura viri docti.

Ibid. *Cum apud Ægos flumen*] ubi Lyſander ad internecionem devicit Athenienſes. in Lyſandro, initio, & in Alcibiade, ſup. vide notas.

p.108. *Venerari te regem*] preter cæteros Iuſtinus l.6. *itaque Conon diu rege per epiſtolas fruſtra fatigato, ad poſtremum ipſe ad eum pergit: à cuius aſpectu & colloquio prohibitus eſt, quod eum more Perſarum adorare nollet.* reges enim Perſarum ſe fratres ſolis & lunæ iactabant, & ut Deos adorari volebant. præter ea quæ notavi in Sidonium ep.9. l.8. elegantiſſime Petrus Chyroſologus, ſermone 120. *neve ſimus ut Perſarum reges; qui ſubiecta nunc pedibus ſuis ſphæra, ut polum, ſe calcare vices mentiuntur; nunc radiato capite ne ſint homines, ſolis reſident in figura; nunc impoſitis ſibi cornibus, quaſi viros ſe eſſe doleant, effœminantur in lu-*

in lunam; nunc varias velut ſyderum ſumunt formas, ut hominis perdant figuram, &c.

p.110. *Claſſemque, qua proxima æſtate mare tueri poſſet, compararet*] ſic mſſ. & vulgati. librarii incuria verbum illud *compararet* in editione Lambini deſideratur. quod ne abundare videatur, in Ageſilao, *namque fama exierat Artaxerxem comparare claſſes*, in Miltiade, *claſſem quingentarum navium comparavit.*

Ibid. *Muros dirutos*] præter Xenophontem, Diodorum, Athenæum, & reliquos, Iuſtinus *l. 6. itaque quæ incenſa fuerant, prædarum ſumptu ex exercitu Perſarum reſtituit; quæ diruta, reficit.*

p. 111. *Magna de re*] ſic ex fide mſ mei & Gi. emendavi & diſpunxi. mſ. Put. cum vulgatis, *magna feſtinatione.*

p.112. *Dinon hiſtoricus*] mſſ. Put. & meus, cum vulgatis, *Dion* habent, mſ. Longolii *Dimon*, mſ. Gi.

Gi. *Dinon*, quam lectionem expressit Lambinus, & Paris. De Dinone historico Athenæus l.3.& 5. & Plutarch. in Themistocle.

DION.

p.112. DION *Hipparini*] Diodorus l.4.15.16. M. Tul. l.5. Tusc. quæst. Valerius l.3.c.8 l.4. c.1 Plutarchus.

Ibid. *Sororem Dionis habuit in matrimonio*] in præfatione, *neque enim Cimoni fuit turpe Atheniensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio.* in Cimone, *habebat autem in matrimonio sororem germanam suam.*

p.113. *Affinitatem*] proprietatem huius nominis obiter observa: affinitatem dixit, quod Dionysius Aristomachen sororem Dionis haberet in matrimonio. in Pausania: *seque tecum affinitate coniungi cupit. quare si tibi videtur des filiam tuam nuptum.* in Attico, *ut iudicari possit, plus in amicitia*

valere

valere similitudinem morum, quã affinitatem, videlicet quia soror Attici Quinto Tul. Ciceroni nupta erat, unde *affinis* in Timoleone vir sororis appellatur, quem locum ni piget vide.

p. 113. *Tegebat*] Sic mss. & vet. Lambinus ex coniectura, *leniebat*: Al. *tenebat*.

p. 114. *Suspexerunt*] sic ex mss. emendavi: vulgati *susceperunt*. in Agesilao, *in hoc non minus eius pietas suspicienda est, quam virtus bellica*.

p. 120. *Ex secunda rhapsodia*] Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω. *Homeri rhapsodia*. l. 52. §. si Homeri. ff. de legat. 3.

p. 124. *Qui se metui, quam amari malunt*] in Timoleone, *maluit se diligi, quam metui*. Sidonius noster ep. 2. l. 1. de Theodorico rege Gothorum, *timet timeri*. vide notas.

IPHI-

IPHICRATES.

p. 126. IPHICRATES *Atheniensis*] De Iphicrate Aristoteles 1. rhet. Xenophon l. 6. Diodorus 13. 15. & 16. Polyænus 3. strateg. Athenæus l. 4. & l. 12. Plutarchus, Frontinus, passim Suidas, Iustinus lib. 6.

Ibid. *Vt non solum ætatis suæ*] Iustinus *l. 6. huius adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit, nec unquam ante eum Athenienses inter tot tantosque duces, aut spei maioris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt.* Orosius l. 3. c. 1.

Ibid. *Peltam*] præter Servium 1. Æneid. & Lactantium l. 5. & 7. Thebaidos, atque Isidorum l. 18. c. 12. vide D. Hieronymum, & Eucherium in libros regum.

Ibid. *Peltastæ*] præter Diodorum l. 13. & Suidam, vide Rigaltii nostrii Glossarium. *peltati* Lactantio.

p.127. *Sertis*] sic mss. & Ven. recte. reliqui *ferreis*. sertas autem loricas, intellige consertas hamis & laminis. Virgilius 3.

Loricam consertam hamis.

idem 5. *Levibus huic hamis consertam, auroque trilicem Loricam.*

idem 11. *quem pellis ahenis In plumam squamis, auroque inserta tegebat.*

idem 3. *Consertum tegmen spinis.*

Ibid. *Moram Lacedæmoniorum intercepit*] sic ms. meus Al. Col. Paris. Lamb. ms. Pute. & Ven. *interfecit*. utraque lectio elegans est. moram, id est, cohortem, ex etymologici auctore & aliis, Lambinus notat eleganter.

p.128. *Conductio*] sic mss. recte. vulgati *conducto*. in Chabria, *fugatis iam ab eo conductitiis catervis*, id est, mercede conductis,

merce-

mercenariis, ut ipſe loquitur in Timoleone.

Ibid. *Imperatoria forma*] Capitolinus in Pertinace. vide notas in Sidonium ep. 2. l. 1. eſt autem magna corporis dignitas; quæ non minimum commendatur, ut ipſe loquitur in Dione. unde ipſo aſpectu cuivis Iphicrates iniiciebat admirationem ſui.

Ibid. *Theopompus*] ſup. in Alcibiade; *Theopompus, qui fuit poſt aliquanto natus, & Timæus, qui quidem duo maledicentiſſimi, neſcio quomodo in illo uno laudando conſenſerunt*: de quo etiam Athenæus l. 12. vide Cauſabonum in Athenæum l. 3. c. 8. & l. 10. c. 12. Plutarchum in Timoleone. & Harpocrationem in voce ἀμφίδοκος in Α'ττικοῖς, in ἀλόννησος in ἀμφικτύονες. Stephanum de urbibus in voce Α'σαί.

p. 129. *Cauſam capitis ſemel dixit*] in Phocione, *ab eodem in iudicio cum capitis cauſam diceret*

Dd *defen-*

defensus aliquotiens, liberatus discesserat. reus autem capitis postulatus est, & accusatus proditionis, inf. in Thimotheo. vide Polyænum, 3. strateg. & Plutarch. in Apophth.

p. 129. *Coti filia*] Ex Anaxandride Athenæi, initio l. 4. & Seneca. Quod in sapientem non cadit iniuria. c. 18.

CHABRIAS.

p. 130 CHABRIAS *Atheniensis*] Xenophon l. 4. & l. 5. Diodorus l. 15. 16. Athæneus l. 12. Polyænus stratag. l. 2. Frontinus l. 1. c. 4. in fine. & c. ult. Plutarchus in Phocione. inf. in Epaminonda.

Ibid. *Obnixoque genu*] de hoc habitu ad præliandum composito Diodorus 15. Polyænus strateg. l. 2. quid simile de barbaris Marcellinus, & (ni memoria fallit) D. Ambrosius.

p. 131. *Conflatum bellum*] In Eume-

Eumene, *interim conflata sunt bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt.*

Ibid. *Sua sponte eos adiutum profectus*] in Agesilao, *sero suis præsidio profectus est.* in Timoth. *Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est.*

p. 132. *Vivebat laute*] vide quæ refert Athenæus lib. 12. ex l. 13. Philippicorum Theopompi historici.

Ibid. *Opulentium intuentur fortunam*] Sic mss. recte Schoppius l. 2. c. 3. Veris. quoad sententiam in Pausania, *epulabatur more Persarum luxuriosius, quam qui aderant perpeti posset.* Vide Valerium l. 2. c. 5. exemp. 5.

p. 133. *Itaq; Conon Cypri vixit*] Hæc ex Theopompo transcripsit Cornelius Nepos. Athenæus l. 12. ex l. 13. Philippicorum Theopompi. quem vide, & Iustinum l. 5. & l. 6.

Ibid. *Eumque magis milites*] de

Miltiade sup. *erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine.* ibidem in fine.

p. 134. *Armis abiectis.*] præter ea, quæ Lambinus in hunc morem erudite collegit, quæve Godescalcus in Vegetium infigit l. 2. c. 14. vide Senecam de beneficiis l. 5. c. 3. inf. in Hamilcare.

TIMOTHEUS.

Ibid. TIMOTHEUS *Cononis.*] M. Tul. 1. de off. & 3. de orat & alias, Diodorius l. 15 Xenophon l. 5. Athenæus 13. Plutarchus, Ælianus de varia historia l. 13. Frontinus l. 1. c. ult. & l. 2. c. 5. sup. in Chabria.

p. 136. *Vt cum esset magno natu*] id est, senex. sup. notatum in Pausania. grandis natu senex dictus fuit à veteribus. Donatus Adelph. act. 4. Sc. 5. *grandem ad ætatem veteres retulerunt, non ad corpus, non in tota vita, nisi si addatur natu, ut grandis natu parens addu-*

adductus ad supplicium. idem in Phormione act. 2. Sc. 3. *proprie grandis ad speciem refertur ætatis, ut grandis puer, grandis virgo, & grandis natu senex dicitur.* ita ex mſ. restituit hunc locum Lindenbruchius Germana fide.

p. 137. *Quo contenderat pervenit*] in Datame, *quo contenderat pervenit.*

p. 138. *Damnatur Timotheus*] sup. in Iphicrate, *causam capitis semel dixit bello sociali simul cum Timotheo.*

p. 139. *Quam hospitii*] sup. in Cimone, *ille quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur.* in Themistocle, *ad Admetum Molossum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit.*

DATAMES.

p. 140. DATAMES *patre*] Diodorus l. 15. Polyænus l. 7. Frontinus l. 2. c. 7.

Ibid. *Manu fortis*] in Pausania,

& manu fortis, & consilii plenus. in Epaminonda, *peritus belli fortis manu.* in Timoleone, *nam & manu fortis & belli peritus fuit.*

p. 143. *Accredidit*] sic mss. quod verbum Plauto familiare est, & Lucretius non respuit l. 3.

p. 145. *Imprudentem parva manu oppressurum*] sic mss. à quibus abest *& imparatum*. in Eumene, *& quoniam imprudentem adoriri non posset.* ibidem, *sperabat se imprudentem hostem oppressurum.* vulgata lectio probari potest. in Agesilao, *quo factum est ut omnes imparatos imprudentesq; offenderet.*

p. 150. *Maximo natu filius*] sic mss. & veteres. Paris. *maximus natu.* in Agesilao, *primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis eius &c.* vetus lectio temere reiicienda non est.

p. 154. *Hanc ut recepit à rege*] sic ms. meus. & Gif. Col. Paris. Ven. & Ald. *hanc ut recepit à rege missam.* ms. Put. *accepit.* sup. in The-

Themist. *inde non prius egressus est, quam rex data dextra in fidem reciperet, quam præstitit.*

Ibid. *Amicitiam cum Datame facit*] in Alcibiade, *Lacedæmonii cum Perse rege amicitiam fecerunt.* sup. in Datame, *clam cum Ariobarzane facit amicitiam.*

EPAMINONDAS.

p. 156. EPAMINONDAS *Polymni*] passim omnes, quorum iniri numerus per notulam vix potest.

p. 157. *Apud Græcos*] in præfatione, *quis musicam docuerit Epaminondam, aut in eius virtutibus commemorari, saltasse eum commode, scienterque tibiis cantasse.*

p. 160. *Collocare non posset*] sic mss. apposite. in Aristide, *& de communi ærario dotibus datis collocarentur.* in Attico, *nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat.*

p. 164. *Societatem facerent*] in

Eumene, *persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem.*

p. 168. *Vt in periculo suo inscriberent*] Sic mss. Ven. Col. Paris. & Lamb. nec est quod Aldus *in sepulchro suo*, & Longolius *peristylio* legant. *periculo*, id est, breviculo & sententiæ indice. Doctiss. Cuiacius paratit. in tit. Codicis 44. de sent. ex periculo recitandis, & obser. l. 5. c. 25. quo loci hunc Cornelii locum exposuit. cuius sententiæ Lambinus ultro adstipulatus est, necnon omnes viri docti. unde miror, Schoppium in alienissimum sensum hæc verba contorsisse, l. 4. c. 18. Verisi. præterea, quæ Cuiacius notat, Cicero in Verrem l. 3. *ordo est honestus, quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? est vero honestus, quod eorum fidei tabulæ publicæ, periculaque magistratuum committuntur.* Magno in libro notarum, *D. P. de periculo, D. L. de libello*

libello, D.C.S. *de consilii sententia.* Collatio Carthaginensis II. c. 68. *memores periculis, & professionis propriæ exceptores, constituto die, &c.*

p. 170. *Animam emissurum*] Sic mss. emendavi ita. *efflare animam*, dixit in Pausania. *emittere spiritum*, Marcianus in l. 18. P. in quibus, de reb. dubiis. & non semel Damasus de vita Pontificum. iocose Plautus, *cave ne quid emittat animæ.*

p. 171. *Domo se tenuit*] sic mss. Ven. *domum se retinuit.* Al. Paris. Lamb. *domi se retinuit.* Col. *domo s. r.* in Eumene, *tenuit autem se uno loco, quamdiu fuit hyems.* in Hannibale, *Hannibal enim uno loco se tenebat in castello*, pro vulgata lectione facit, quod legitur in Cimone, *cum à conventu se remotum Dion domi teneret.*

Ibid. *Contra ea*] sic mss. vulgati, *cum ea*, non ita consone. in præfa. *contra ea pleraque nostris*

moribus sunt decora. in Alcibiade, *contra ea si quid adversi accidisset:* in Iphicrate, in fine, *nam pater quantum in se fuit Thracem me genuit, vel creavit, contra ea mater Atheniensem.* in Agesilao, *contra ea Tisaphernes nihil aliud, quam bellum comparavit.* ibidem, *contra ea plurima patientiæ atque abstinentiæ.* sic mss.

PELOPIDAS.

p.172. PELOPIDAS *Thebanus*] Plutarchus Xenophon l. 5. Diodorus 15. Polyænus l. 2. strateg. Frontinus l. 3. c. 8. & l. 4. c. 7. sup. in Epaminonda.

Ibid. *Sed historiam videar scribere*] Sidonius ep. 2. l. 1. in fine, & ep. 3. l. 3. vide notas.

p.176. *Duce Pelopida*] sup. in Epaminonda, *quo tempore duce Pelopida exules Thebas occuparunt, & præsidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt.*

p.177. *In vincula coniectus est*] Vide

Vide ſup. in Miltiade. Scævola in l. 4. §. item qui. ad l. Iul. Maieſt. *Qui confeſſum in iudicio reum, & propter hoc in vincula coniectum emiſerit.* Ulpianus l. 3. de Cuſto. & exhibit. reor. *non eſſe in vincula coniiciendum eum.*

AGESILAUS.

p. 178. AGESILAUS *Lacedæmonius*] Xenophō, Herodotus l. 7. Athæneus, Valerius, Iuſtinus, Plutarchus, Polyænus, Frontinus. ſup. in Chabria.

p. 182. *Bellum apparavit*] Sic mſſ. in Hannibale, *cum in apparando acerrime eſſet occupatus.* in Eumene, *quotieſcunque voluit, & apparatum, & munitiones Antigoni alias incendit, alias diſiecit.* in Alcibiade, *id cum appararetur.* Iuſtinus l. 6. *magnus igitur amborum apparatus belli.* Oroſius l. 2. c. 6. *in ipſo apparatu concidit.*

Ibid. *Exercitum exercitatiſſimum*] Sidon. ep. 3. l. 3. *exercitum*

exerci-

exercitatissimum stupor obruit.

p. 189. *Corpore exiguo*] Athenæus l. 14. ex Theopompo.

Ibid. *Claudus altero pede*] Iustinus l. 6. Plutarchus.

EUMENES.

p. 191. EUMENES *Cardianus*] Diodorus lib. 17. & 18. Plutarchus, Frontinus l. 4. c. 7. inf. in Hannibale.

p. 195. *Posterioribus cogebat exultare*] sic ex mſ. meo emendavi. præter Diodorum & Plutarchum, Frontinus hanc optimi Codicis lectionem admodum confirmat, *Eumenes Sardianus ex successoribus Alexandri in castello quodam clausus, quo exercere equos non poterat, certis quotidie horis ita suspendebat, ut posterioribus pedibus innixi, prioribus allevatis, cum naturalem assistendi appetunt consuetudinem, ad sudorem undique crura iactarent.*

p. 195. *Qui summam imperii potiren-*

tiren-

tirentur] Sic mſſ. & vett. Accius, *natus virtute ſceptrum potiretur patris*. Iuſtinus l. 1. *duos & quadraginta annos poſt Ninum regnum potita* l. 12. *Qui poſtea regnum Indorum potitus eſt*. Vide Nonium, & Priſcianum lib. 18.

p. 199. *Caſtra ſub divo*] ſic ex mſ. meo optimæ notæ emendavi. mſ. Gif. *Caſtra ſubſidio*. Put. *Caſtrum ſubſidium*. vulgati, *caſtrum ſubſidia*. qui locus ita diſpunctim emendatus perſpicua non caret elegantia. ſup. in Pauſania, *tectumque ſunt demoliti, quo celerius ſub divo interiret*.

p. 202. *Paratacis*] mſſ. & vulgati omnes, quos mihi videre contigit, *impar ætatis* legunt. ingenioſe neque minus vere Lambinus ex Diodoro. l. 19. *in Paratacis* legendum eſſe coniecit, atque ita in Schedis Gifanii expreſſum legitur.

p. 204. *Loca ſola*] id eſt, loca deſerta, quæ nemo incoleret, ut ipſe

inter-

interpretatur, præter Lucretium l. 6. & Propertium. Saluſtius *loca ſola & nuda ginentium.*

p. 208. *Deuteretur*] ita mſſ. veteres & vulgati præter Lamb. qui *ſe uteretur.* legit.

PHOCIO.

p. 211. PHocio *Athenienſis*] De Phocione Plutarchus abunde in Politicis, & alias Ælianus l. 1. Diodorus l. 18. Polyænus l. 4. Athenæus l. 10. Val. Maximus l. 3. c. 8. l. 5. c. 3. Suidas.

Ibid. *Magiſtratus cepit*] In Attico, *honores non petitit cum ei paterent, propter vel gratiam, vel dignitatem, quod neque peti more maiorum, neque capi poſſent conſervatis legibus.* ibidem, *nullum ab eo habebat ornamentum ut cæteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant.* ibidem, *ut Marci Bruti rogatu Iuniam familiam à ſtirpe ad hanc ætatem ordine enumeraverit, notans, qui à quo ortus, quos honores*

honores, quibusque temporibus cepisset. Sidonius. ult. ep.l.9.in carmine,

capiens honorem. vide notas.

p.112. *Bonus est appellatus*] præter Plutarchum in Phocione, & lib.de musica, & Suidã. Valerius l.8.c.3.exemp.2. *placidi & misericordes & liberales omnique suavitate temperati mores Phocionis, quos optime profecto consensus omnium, bonitatis cognomine decorandos censuit.*

Ibid. *A populo dabantur*] sic mss. Ven. Col. Ald. Paris. Lambinus *mandabantur.* in Pelopida, *hac mente amicis suis summas potestates dederant.*

Ibid. *Pervenisset*] sic mss. Ven. Colon. Ald. Paris. *permansisset* Lambinus.

p.215. *Ex consimili sententia*] Sic mss. & vulgati omnes. quæ lectio, non reiicienda videtur. & hac mente accipi potest: consimili sententia, qua antea Phocion

cion in carcerem coniectus, & in exilium erat expulsus, iterum reus proditionis actus, in carcerem coniectus est. coniecturam tamen Puteani, & Lambini, testatam volo, qui *ex consilii sententia* legunt. Magno libro notarum: *D. C. S. de Consilii sententia.* Videndus Cicero ad Atticum ep. 17. l. 7. Præterquam quod eorum coniectura hac concepta decernendi formula iuvatur, more etiam Atheniensium comprobatur. In Eumene, *de hoc Antigonus cum solus constituere non auderet, ad consilium retulit.* postea, *sic cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spacium reliquit.*

p. 215. *Athenas deductus est*] ut scilicet causam capitis diceret. vide Diodorum l. 18. & Plutarchum in Phocione. obiter observabis, reos honoratiores Athenas missos fuisse, ut magistratibus traderentur, neque legitimis confectis.

fectis, aut absolverentur, aut addicerentur. quod & apud Romanos invaluit. notæ ad Sidonium ep. 7. l. 7. quibus moribus & Senatusconsultus locum dedit in suis capitularibus Carolus Magnus.

p. 216. *Sepelire*] Quia lege Attica non concedebatur proditionis damnatos sepelire. in Themisto. in fine. Præter Diodorum, & Plutarchum, Valerius l. 5. c. 3. *Phocion vero his dotibus, quæ ad pacandum hominem potentissimæ iudicantur, eloquentia & integritate instructissimus, non tantum eculeo ab Atheniensibus impositus est, sed certe post obitum nullum Atticæ regionis, quæ ossibus eius iniiceretur, glebulam invenit, iussus extra fines proiici, intra quos optimus civis vixerat.*

TIMOLEON.

Ibid. TIMOLEON *Corinthius*] de Timoleone

vide Diodorum l. 16. Plutarchum, Polyænum l. 5. ſtratag. Suidam.

p. 217. *Per aruſpicem communemque affinem*] id eſt, per Satyrum Orthagoram. ex Theopompo Plutarchus, *affinem*, id eſt, ſororium, ſororis virum; vel interprete Cornelio Nepote, *communemque affinem, cui ſoror ex eiſdem parentibus nata, nupta erat.* vide notas ſup. in Dione. Præterea ſic intellige Val. Max. l. 2. c. 7. exemp. 7. *Mars imperii noſtri pater, ubi aliqua ex parte à tuis hoſpitiis degeneratum erat, numen tuum propiciabatur affinum & cognatorum & fratrum nota, filiorumque ſtrage, ignominioſa conſulum eiuratione.* ſi quis ambigat, quin ita Valerii locus accipienpus ſit, totum caput percurrat, & ambiguo locus non erit. idem Valer. eiuſdem lib. 1. c. 1. exem. 7. *aliquandiu nec pater cum filio pubere, nec ſocer cũ genero lavebatur. manifeſtũ igitur eſt, tan-*

tantum religionis sanguini, & affinitati, quantum ipsis diis immortalibus tributum. sanguini, quia pater cum filio: affinitati, qua socer cum genero non lavabatur. Ausonius in parentalibus, carm. 16. lemma. *Pomponius maximus affinis.* cur affinis dicatur, ratio sequitur: *Coniux namque*
meæ tu consociate sorori. Idem carm. 21. *Verum nostra soror es tu*
germana Sabinæ.
Affinis quoque tu Regule nomen habes.
Si plura desideres, vide notas in Sidonium carmine 5 & carm. 20. inf. in Attico.

p. 218. *Quibus rebus adeo ille est commotus*] Sic mss. vulgati *verbis.* in Alcibiade, *his Lacon rebus commotus statuit accuratius sibi agendum cum Pharnabazo.* in Eumene, *his rebus Eumenes permotus satius duxit &c.* in Datame, *Pisidæ nova re commoti.*

p. 220. *Vacuefactas possessiones*]

Id eſt, deſertas. In Cimone, *Styrum quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius ſe geſſerat vacuefecit.* Valer. Max. l. 2. c. 7. exemp. 1. *hac turpi atque rubeſcenda ſentina vacuefactus noſter exercitus.*

Ibid. *Phanaque deſerta*] Sic mſſ. Ven. Pariſ. Col. Ald. Lambinus *diruta* repoſuit. ſup. *deſertas urbes videret.* in Hamilicare, *ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, niſi cum deſerta eſt.*

p. 222. *Vectus iumentis*] propter valetudinem. ſup. in Phocione, *cum propter ætatem pedibus iam non valeret, vehiculoque portaretur.*

p. 226. *Maiorque enim anno ſexaginta natus*] ſic mſſ. & vulgati. ſimili locutione in Hannibale, *minor quinque & viginti annis natus,* id eſt, *immatura ætate,* Iuſtinus l. 29.

HAMILCAR.

p.228. HAMILCAR *Hannibalis*] Polybius l.1.passim. historiæ Romanæ scriptores, Livius, Appianus, Florus, Iustinus. præter quos Valer. l.1.c.7.exemp. 8. l. 4. c. 3. l. 9. c. 3. exemp. 2. Frontinus l. 1. c. 1. & l. 3. c. 16.

Ibid. *Barca*] præter Polybium l. 1. vide notas in Sidonium carmine 2. & 5. quibus adde quod ait Frontinus l. 3. c.10, *Barca dux Pœnorum, &c.*

p. 229. *Manus dedissent*] Sidonius Polemio ante carmen 13. *do quidem absens obtrectatoribus manus.* ne dictum dicere videar, vide notas.

Ibid. *Flagitio*] arma enim adversariis tradere flagitium erat, sup. in Chabria in fine.

p. 230. *Abalienata*] mss. sup. paulo ante, *hi totam abalienaverunt Africam.* in Agesilao, *quod*

Tissaphernes periurio & suo. & homines suis rebus abalienaret. vulgati *alienata.* in Cimone, *alienatas ad officium redire coegit.*

p. 231. *In Hispaniam mitteretur*] Sic mss. in Alcibiade, *cum ei nuncius à magistratu in Siciliam missus esset.* in Eumene, *ossaque in Macedoniam uxori eius ac liberis remisit.* in vulgatis *in* deest. in Cimone, *Cyprum cum ducentis navibus imperator missus.* in Themistocle, *tresque legati functi summis honoribus Athenas missi sunt.* in Lysandro, *sed etiam legatos Lacedæmonem miserunt.*

p. 226. *Patris obtestationibus*] Præter Polybium l. 2. Livium 21. & 35. inf. in Hannibale, Valerius l. 9. c. 3. *quam vehemens deinde adversus populum Romanum Hamilcaris odium? quatuor enim pueriles ætatis filios intuens, eiusdem numeri catulos leoninos in perniciem imperii nostri alere se prædicabat.*

HAN-

HANNIBAL.

p. 233. HANNIBAL *Hamilcaris*] De Hannibale passim omnes historiæ scriptores Græci & Latini.

Ibid. *Animam deposuerit*] in Pausania, *atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.*

Ibid. *Alienarum opum indigeret*] Sup. in Timoleone, *quem ille à patre expulsum Alexandria alienarum opum indigentem receperat.*

p. 234. *Adiit ad Regem*] Sic mss. recte. in Themistocle, *ut Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit.* postea, *hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum senatumque Lacedæmoniorum adiit.* in Dione, *homo & callidus & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem.*

p. 235. *Divina res dum conficiebatur*] Id est, dum sacrificabatur, & Iovi optimo maximo hostiæ

immolabatur. Nonius c. 4. *facerem divinam, religionibus exhibere.* vide notas in Sidonii epist. 17. l. 5.

Ibid. *Tenentem iurare iussit*] Valerius l. 9. c. 4. in exter. exempl. 3. *è quibus Hannibal mature adeo patris vestigia subsecutus est, ut eo exercitum in Hispaniam traiecturo, & ob id sacrificante, novem annorum natus, altaria tenens iuraret, se, cum primum per ætatem potuisset, acerrimum hostem pop. Rom. futurum, ut pertinacissimis precibus instantis belli commilitium exprimeret.*

p. 237. *Apud Trebiam*] Sic mss. In Cimone, *apud Mycalen.* & alias non semel. Salustius, *apud Lete oppidum, apud Ilerdam, apud Preneste, apud Mutinam.* Priscianus l. 15. Vulgati *ad.* quam lectionem asserit Orosius l. 4. c. 14. ubi & *apud Tylinum* legitur.

p. 244. *Callidissimus*] sic mss. & veteres præter Venetos, qui *clarissi-*

rissimus legunt. ſup. in Timoleone, *non incommodum videtur non præterire Hamilcarem & Hannibalem, quos & animi magnitudine & calliditate omnes in Africa natos præſtitiſſe conſtat.*

p. 246. *Venenatas ſerpentes*] Præter Frontinum l. 4. c. 12. Iuſtinus l. 32.

p. 250. *Venenum*] præter Livium 39, Appianum, Valerium, l. 9. c. 2, Plutarchum, Iuſtinum l. 32. in fine, Varro in fragmentis, Oroſius l. 4. c. 20.

CATO.

p. 252. CATO *ortus*] Plutarchus, Cicero paſſim, Livius, Valerius, Frontinus, Oroſius, & reliqui Romanæ hiſtoriæ ſcriptores.

p. 255. *In eo libro*] cuius fragmentum elegans vide ex Gellio l. 2. c. 8. ſup. in fragmentis.

p. 256. *Delegamus*] Sic mſſ. & vulgati omnes, recte. Seneca de

beneficiis l. 4. c. 11. *debitores nobis Deos delegat, precaturq́;, ut illi pro se gratiam referant.* Facit ad coniecturam Lambini, Plinius l. 7. c. 1. *potiusque ad auctores relegabo.*

POMPONIUS
ATTICUS.

Ibid. POMPONIUS *Atticus*] sup. in præfet. *non dubito fore plerosque, Attice.* in Catone. *rogatu T. Pomponii Attici.*

p. 257. *Neque eo secius*] familiaris auctori locutio. in Miltiade, *neque eo secius Atheniensibus, aut quibuscum erat profectus.* in Conone, *Conon nihilo secius apud præfectos regis versabatur.* ibidem, *per me nihilo secius editus mandatis conficies.* in Dione, *mulieres nihilo secius Callicratem in ædem Proserpinæ deducunt.* in Eumene, *neque eo secius bellum administravit.* in Hannibale, *ille nihil secius exercitui postea præfuit.* inf. in fine, *tamen*

men propositum nihilo secius peregit.

p. 458. *Versuram facere*] Sic msſ. inf. *neque post calamitatem versuram facere potuisset.* quid sit autem versuram facere, vide Donatum.

Ibid. *Communis infimis*] Id est, blandus & affabilis, comis & obvius, infimæ conditionis hominibus. Dositheus Magister l. 3. msſ. ex bibliotheca Cl. Puteani V. C. *omnibus communem esse*, πᾶσι κοινὸν εἶναι. Probus huius libri exscriptor potius quam auctor, in carmine ad librum de Theodosio imp. loquens:

Communis cunctis hominem se regna tenere
Sed meminit, vincit hinc magis ille homines.

Sidonius in Concione l. 7. vide notas, & sup. in Milciade in fine.

p. 259. *Phidiæ locis*] Sic msſ. Ursinus & Schoppius l. 3. verisſ. c. 8. *filiæ* emendant. num recte, illi viderint, adolescentulus enim

Athe-

Athenas se contulit, hicque complures annos moratus est, filiam autẽ Agrippæ nuptum dedit. inf.

p. 226. *Affinitatem*] vide sup. in Dione, & in Timoleone, ibidem notas. coniunctionem Iustinus dixit l. 6. *porro Pisandrus pro coniunctione Agesilai etiam virtutum æmulator erat*. id est, affinitate. erat enim uxoris eius frater. inf. *Agrippa potissimum eius deligeret affinitatem, præoptaretque equitis Romani filiam generosam nuptiis.*

p. 264. *Vsus est ætatis vacatione*] Quo scilicet haberet annos circiter sexaginta. Quintilianus decla. 206. *est præcipuum ius senectutis, quoniam non una subit omnis ætas, non perpetuo senatorem citat consul, est sua legationibus requies, cum hos habueris annos, iam non militabis.* sup. in Timotheo, *hic cum esset magno natu & magistratus gerere desisset*. vide notas in Sidonii ep. 6. l. 1.

p. 266.

p.266. *Necis causa*] sic constanter mss. & vulgati omnes. quæ lectio temere immutanda non est, cum ex ea mens auctoris appareat. necis causa datæ erant provinciæ à consulibus Bruto & Cassio Cæsaris interfectoribus propter cædem illatam Iulio Cęsari. coniecturæ Cuiacii V. Doctiss. qui dicis causa legit, plurimum tribuo l.5.c.33.observat. sed à libris sto adversus eam.

p. 268. *Steterit*] sic ms. meus, ms. Peta. & Longol. *præstiterit*, Lamb. *sisterit*, quas lectiones testatas volo, veterem retineo. Cato, *quid si vadimonium capite obvoluto stitisses.*

p.278. *His igitur rebus effecit*] sup. in Agesilao, *his igitur rebus effecit, ut & ornatissimum & exercitatissimum haberet exercitum.*

p. 287. Variæ lectiones in fragmentis Corneliæ Gracchorum matris ex mss. meo, Giphanii, & Pętavii.

Ibid. Meus mſ. ita minutatis litteris titulum inſcribit: *Verba Corneliæ Gracchorum matris, ex Cornelii Nepotis libro excerpta.* mſ. Petavii, aureis litteris, *verba Corneliæ Gracchorũ matris, ex Cornelii Nepotis libro excerpta.* mſ. Petavii, aureis litteris, *verba Corneliæ matris Gracchorum.* Giphanii mſ. auctor ita titulum profert, *verba ex epiſtola Corneliæ Gracchorum matris, ex libro Cornelii Nepotis de Latinis hiſtoricis excerpta.*

Ibid. *Dices*] Sic mſ. meus. Giph. *dices* Pet. *lices* inemendate.

Ibid. *Nunc*] Sic mſ. meus, & Giph. mſ. Pet. *non.*

Ibid. *Præterquam qui*] Sic mſſ. Giph. & Pet. In meo, *qui* deſideratur.

p. 288. *Quos antehac habui*] Sic mſ. meus, & Giph. *quos ante habuerim*, legit mſ. Pet.

Ibid. *Partes eorum*] mſſ. omnes *partis. eorum* deeſt in meo.

p. 289. *Adverſus*] Sic mſſ. Giph. & Pet.

& Pet. meus, *adverses.*

Ibid. *Et quando*] Sic mss. meus & Pet. *ecquando* Giph. ut & in sequentibus.

Ibid. *Et habentes, & prabentes*] Sic ms. meus, & Giph. ms. Pet. *& absentes, & prasentes.*

Ibid. *Et quando perpudescet &c.*] Sic ms. meus, & Giph. quæ desunt in ms. Pet.

Ibid. *Vbi*] Sic mss. Giph. & Pet. ms. meus *tibi.*

Ibid. *Facito quod lubebit*] Sic ms. meus. Giph. ms. *per me facito quod libebit.* Pet. *post. me f. q. l.*

Ibid. *Parentabis*] Ita ms. Giph. & Pet. corrupte meus, *parentibus.*

Ibid. *Ne pudet te*] Ita ms. meus. reliqui, *non pudet te.*

INDEX

INDEX

Rerum, & verborum, quæ in hoc Libro, & Notis, continentur.

A.

Æstimata

INDEX.

Manu

Sesso-

T.

V.

NOMI-

NOMINA ILLUSTRIUM
Imperatorum, iuxta seriem Alphabeti.

F I N I S.

